

สภาพโดยทั่วไปของการสินค้าการในเขตกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครนั้นเมื่อพิจารณาถึงลักษณะพื้นที่โดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า จะมีความแตกต่างในเรื่องของรูปแบบการใช้ที่ดินแต่ละบริเวณออกไป รวมทั้งลักษณะ ทางด้านประชากรด้วยไม่ว่าจะพิจารณาในเรื่องขนาด ความหนาแน่นและการกระจายตัวของประชากรในเขตต่าง ๆ ทั้ง 24 เขต และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางด้านสินค้าการรวมเข้าไว้ด้วยกันแล้วก็สามารถทราบถึง สภาพของการสินค้าการในเขตกรุงเทพมหานครได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ในเรื่องของรูปแบบการใช้บริการ จำนวน ที่ตั้ง เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ในแต่ละส่วนดังนี้

4.1 สภาพทางด้านกายภาพของกรุงเทพมหานคร

การพิจารณาสภาพทางด้านกายภาพของกรุงเทพมหานคร ในที่นี้จะแยกพิจารณาในเรื่องของการใช้ที่ดินและประชากรเท่านั้น ซึ่งจะเป็นการพิจารณาอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือได้ว่าเป็นเขตเมืองแห่งเดียวของประเทศที่ยอมรับกันว่าเป็นศูนย์กลางของปัญหาและความเจริญไปด้วยในขณะเดียวกัน

4.1.1 การใช้ที่ดิน (แผนที่แผนที่ 3 ตารางประกอบแผนที่ และ ตารางที่ 3 และ 4)

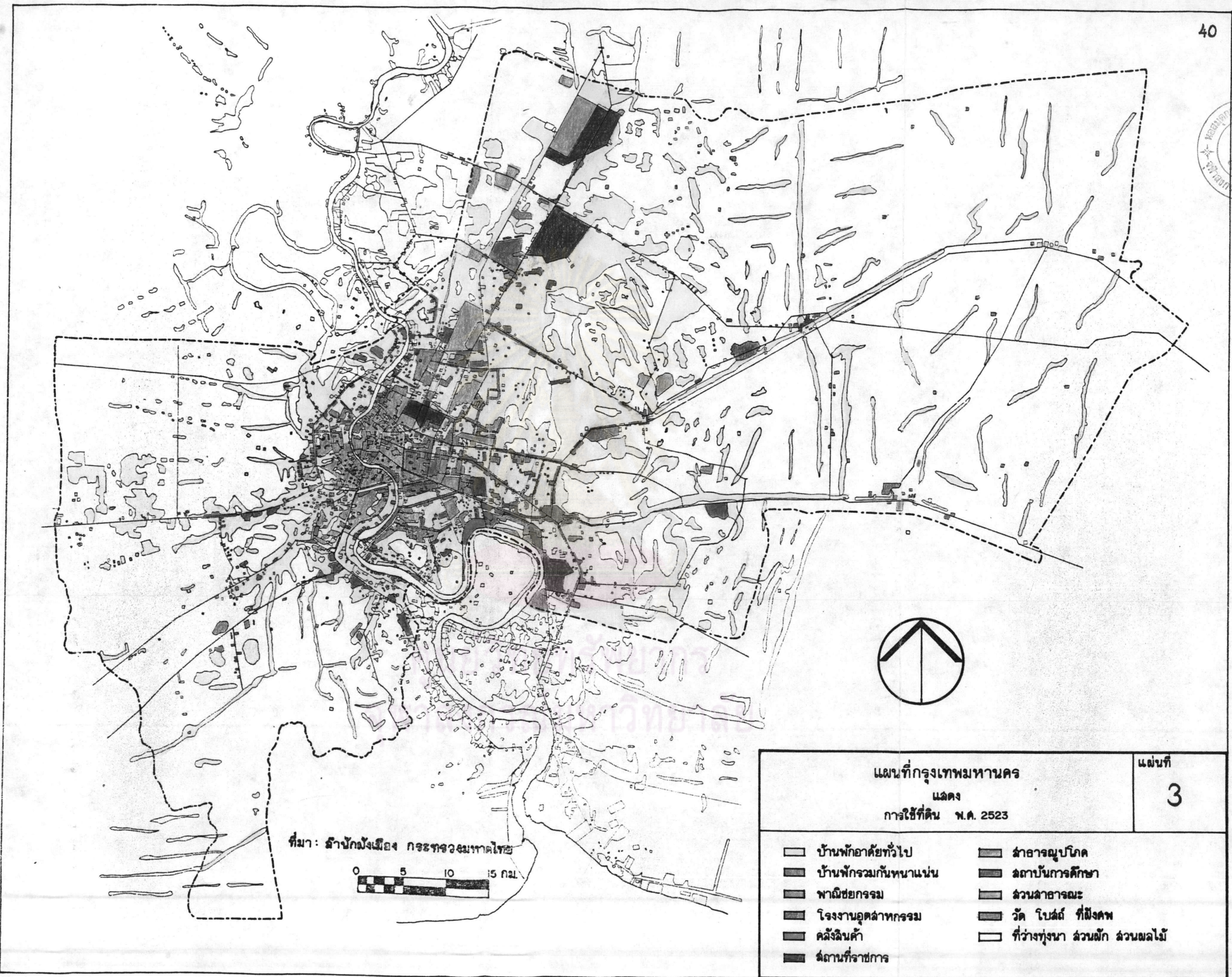
การแบ่งประเภทหรือรูปแบบของการใช้ที่ดินในกรุงเทพมหานครนั้นได้มีการแบ่งออกไว้ตามลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ โดยแบ่งออกเป็น 13 ประเภทดังนี้¹

¹ กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.

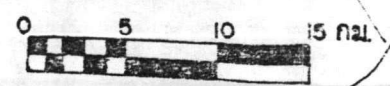
1. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัย
2. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นย่านการค้าโดยทั่วไป
3. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นโรงงานอุตสาหกรรม
4. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัยหนาแน่นมาก
5. การใช้ที่ดินที่เป็นย่านสลัม
6. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นคลังสินค้า
7. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการ
8. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นพื้นที่ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์
9. การใช้ที่ดินเพื่อการศาสนา
10. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานบันการศึกษา
11. การใช้ที่ดินเพื่อการเลี้ยงสัตว์
12. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นส่วนสาธารณะ
13. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นส่วน หุ่นยนต์และที่ว่าง

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การศึกษาถึงรูปแบบการใช้ที่ดินโดยทั่ว ๆ ไป ในกรุงเทพมหานครนั้นมีความกระชับและสะดวกขึ้นในการศึกษาในครั้งนี้ จะรวมเอารูปแบบการใช้ที่ดินที่มีลักษณะกิจกรรมบนพื้นที่ ที่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันมารวมไว้เป็นการใช้ที่ดินประเภทเดียวกัน ซึ่งรวมแล้วจะเหลือการใช้ที่ดินหลักในกรุงเทพมหานครได้เป็น 6 รูปแบบดังนี้คือ

- ประเภทที่ 1 การใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยซึ่งรวมทั้งบ้านรวมกันหนาแน่น และสลัม
- ประเภทที่ 2 การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์ซึ่งหมายถึงร้านค้าโดยทั่วไป
- ประเภทที่ 3 การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมซึ่งรวมทั้งคลังสินค้า
- ประเภทที่ 4 การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการ รวมทั้งกิจการสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์)
- ประเภทที่ 5 การใช้ที่ดินเพื่อสถานบันการศึกษาและศาสนสถาน

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

แผนที่กรุงเทพมหานคร
แสดง
การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2523

แผ่นที่
3

บ้านพักอาศัยทั่วไป	อาคารอนุโบค
บ้านพักรวมกันหนาแน่น	สถาบันการศึกษา
พาณิชยกรรม	สวนสาธารณะ
โรงงานอุตสาหกรรม	วัด โบสถ์ ที่มิ่งศพ
คลังสินค้า	ที่ว่างทุ่งนา สวนผัก สวนผลไม้
สถานที่ราชการ	

ตารางข้อมูลงบประมาณรายจ่ายโดยพื้นที่ ผ.ร.๓ จำนวนตามใบเบิกการปกครอง

ลำดับ	ประเภทการปกครอง	ค่าเงินบาท	ค่าเงินบาท รายการ	งบ ปกติ	งบ อุดหนุน	งบ อุดหนุน เฉพาะกิจ	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	งบ อุดหนุน เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	
1	พระนคร (ไร่)	541.90	1072.89	223.45	271.89	221.88	0.355	4.69	4.69	0.435	0.007	1123.30	3460.00							
		0.867	1.717	0.358	0.435	0.355						1.797	5.536							
2	เขตพระนคร	84.38	937.51		17.19	117.19	0.174	3.13	3.13	0.026	0.005	13.00	1298.97							
		0.125	1.394		0.174	0.174						0.019	1.931							
3	เขตปทุมวัน	718.76	1124.95	234.38	421.89	76.13	0.125	0.675	0.675			1793.12	5230.62							
		1.150	1.800	0.375	0.675	0.125						2.869	8.369							
4	เขตปทุมวัน	171.88	406.25		62.50	62.50						241.24	885.00							
		0.275	0.650		0.100	0.100						0.386	1.416							
5	เขตปทุมวัน	101.57	1265.64	312.50	56.25	34.39	0.055	0.090	0.090			1642.85	3460.00							
		0.163	2.025	0.500	0.090	0.055						2.628	5.536							
6	เขตปทุมวัน	529.68	562.52	3859.39	209.38	289.07	0.463	0.335	0.335			15303.98	23068.12							
		0.847	0.900	6.175	0.335	0.463						24.486	36.909							
7	เขตปทุมวัน	2850.0	676.14	4421.89	796.44	87.51	0.140	1.278	1.278			2717.13	13881.25							
		4.560	1.065	7.075	1.278	0.140						4.347	22.210							
8	เขตปทุมวัน	2262.51	1671.88	6164.07	266.75	85.94	0.120	0.376	0.376			1635.90	13193.75							
		3.163	2.337	8.617	0.376	0.120						2.287	18.444							
9	เขตปทุมวัน	1.56	609.38	3250.0	1.56	2.34	0.009	0.006	0.006			2072.66	5937.50							
		0.006	2.223	11.858	0.006	0.009						7.562	21.664							
10	เขตปทุมวัน	1170.32	2148.45	19437.53	459.39	221.89	0.355	0.735	0.735			61244.61	89724.37							
		1.873	3.437	31.100	0.735	0.355						97.991	143.559							
11	เขตปทุมวัน	7882.83	1259.40	24875.02	1871.89	148.44	0.237	2.995	2.995			62140.52	105818.75							
		12.613	2.015	39.800	2.995	0.237						99.425	169.310							
12	เขตปทุมวัน	223.45	1304.71	28273.42	432.95	84.38	0.127	0.651	0.651			67666.54	99238.12							
		0.336	1.963	42.531	0.651	0.127						101.790	149.283							
13	เขตปทุมวัน	20.31		3296.89	67.19	31.26	0.050	0.108	0.108			144039.65	147663.12							
		0.033		5.275	0.108	0.050						230.463	236.261							

ตารางข้อมูลประกอบแบบที่ (ต่อ)

ลำดับ	เขตการปกครอง	คลังสินค้า	สถานที่ราชการ	บ้านพักอาศัย	นายทุน	เรือนจำ	โรงงม	วัด, โบสถ์	โรงเรียน	โรงงาน	คอกสัตว์	สวนสาธารณะ	สถานี	ท่าเรือ, สถานี	รวม (17)
14	เมืองบุรี	51.56 0.083	156.25 0.250	15,828.14 25,325	84.38 0.135	39.06 0.063	76.56 0.122	562.51 0.900	109.38 0.175	92,049.04 147,278	108,956.88 174,331				
15	สภามอ	67.18 0.107	421.88 0.675	7,223.44 11,557	85.94 0.138	93.76 0.150	385.95 0.618	750.01 1,200	71.88 0.115	67,155.59 107,449	77,411.88 123,859				
16	เมืองบุรี	118.75 0.190	148.44 0.238	300.01 0.480	525.01 0.840	264.56 0.423	150.50 0.241	92.19 0.148	7.81 0.012	971.45 1,554	5,391.25 8,686				
17	คลองสาร	71.87 0.115	78.13 0.125	2,101.57 3,362	423.44 0.677	112.49 0.180	73.45 0.118	128.73 0.206	-	792.20 1,268	3,781.88 6,051				
18	บางกอกน้อย	5.45 0.009	426.34 0.682	6,560.64 10,497	740.16 1,184	275.18 0.440	157.25 0.252	59.95 0.096	-	5,610.13 8,976	14,565.00 28,304				
19	บางกอกใหญ่	-	90.63 0.145	703.13 1,125	362.81 0.612	191.88 0.307	117.19 0.188	93.75 0.150	-	17.48 0.028	3,882.90 6,180				
20	ภาษีเจริญ	79.11 0.127	42.19 0.067	6,468.80 10,350	482.83 0.773	189.07 0.302	226.58 0.363	885.95 1,418	10.94 0.017	25,329.84 40,528	33,716.87 53,947				
21	บางขุนเทียน	15.63 0.025	612.51 0.980	2,753.14 4,405	350.02 0.560	121.89 0.195	157.81 0.253	548.80 0.878	39.63 0.063	108,263.69 173,222	113,222.50 181,156				
22	คลังสิน	-	3.13 0.005	513.69 0.822	14.06 0.023	79.67 0.127	11.74 0.019	15.63 0.025	-	49,173.33 78,677	49,811.25 79,698				
23	ราชบุรี	304.69 0.488	-	3,812.51 6,100	609.38 0.975	93.75 0.150	345.31 0.552	1,079.69 1,728	-	20,386.86 32,619	26,796.25 42,874				
24	หนองแขม	3.12 0.005	26.57 0.043	4,546.88 7,297	127.35 0.204	34.37 0.055	109.39 0.176	617.20 0.991	78.14 0.125	24,517.70 39,348	30,084.79 48,283				
	รวมกรุงเทพมหานคร	2,061.27	18,376.16	143,058.02	16,867.10	2,960.60	6,688.50	10,432.04	727.16	755,899.21	980,458.12				1,568.733

ตารางที่ 3 แสดงพื้นที่ของเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครเรียงลำดับจากมากไปน้อย พ.ศ. 2523

ลำดับ	เขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	หมายเหตุ
1	หนองจอก	236.261	
2	บางขุนเทียน	181.156	กลุ่มที่ 5
3	มีนบุรี	174.331	- เขตการปกครองที่มีขนาดพื้นที่ เกินกว่า 100 ตารางกิโลเมตร
4	บางเขน	169.310	
5	บางกะปิ	149.283	
6	พระโขนง	143.559	
7	ลาดกระบัง	123.859	กลุ่มที่ 4
8	คลองจั่น	79.698	- เขตการปกครองที่มีขนาดพื้นที่ ระหว่าง 50 - 100 ตารางกิโลเมตร
9	ภาษีเจริญ	53.947	
10	หนองแขม	48.283	กลุ่มที่ 3
11	ราษฎร์บูรณะ	42.874	- เขตการปกครองที่มีขนาดพื้นที่ ระหว่าง 31 - 50 ตารางกิโลเมตร
12	ยานนาวา	36.909	
13	บางกอกน้อย	23.304	กลุ่มที่ 2
14	คูคต	22.210	- เขตการปกครองที่มีขนาดพื้นที่ ระหว่าง 10 - 30 ตารางกิโลเมตร
15	ห้วยขวาง	21.664	
16	พญาไท	18.444	
17	สัมบุรี	8.626	
18	ปทุมวัน	8.369	
19	บางกอกใหญ่	6.180	กลุ่มที่ 1
20	คลองสาน	6.051	- เขตการปกครองที่มีขนาดพื้นที่ น้อยกว่า 10 ตารางกิโลเมตร
21	บางรัก	5.536	
22	พระนคร	5.536	
23	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	1.931	
24	สัมพันธวงศ์	1.416	
รวม	กรุงเทพมหานคร	1,566.737	

ตารางที่ 4 แสดงรายละเอียดของการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2523

ตารางกิโลเมตร

ลำดับ	เขตปกครอง	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	สถาบันราชการ	สถานศึกษา ศาสนสถาน	ที่ว่าง ส่วน ทุ่งนา	รวม
1	พระนคร	0.358	1.717	0.007	0.867	0.790	1.797	5.536
		0.14	6.21	0.04	2.54	5.16	0.15	0.35
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	0.174	1.394	0.005	0.139	0.200	0.019	1.931
		0.07	5.04	0.03	0.41	1.31	0.01	0.12
3	ปทุมวัน	0.875	1.800	-	1.150	0.800	3.744	8.369
		0.35	6.51	-	3.37	5.22	0.31	0.53
4	สัมพันธวงศ์	-	0.650	0.275	0.005	0.100	0.386	1.416
		-	2.35	1.38	0.01	0.65	0.03	0.09
5	บางรัก	0.575	2.025	-	0.163	0.145	2.628	5.536
		0.23	7.32	-	0.48	0.95	0.22	0.36
6	ปทุมมาวาท	8.000	0.900	1.878	0.847	0.798	24.486	36.909
		3.21	3.25	9.41	2.48	5.21	2.00	2.35
7	ดุสิต	7.450	1.085	2.375	5.060	1.418	4.822	22.210
		2.99	3.92	11.90	14.84	9.26	0.39	1.42
8	พญาไท	9.272	2.337	0.004	3.851	0.496	2.484	18.44
		3.72	8.45	0.02	11.29	3.24	0.20	1.18
9	ห้วยขวาง	11.858	2.223	-	0.006	0.015	7.562	21.664
		4.75	8.03	-	0.02	0.10	0.62	1.38
10	พระโขนง	32.481	3.437	4.628	1.898	1.090	100.025	143.559
		13.02	12.42	23.19	5.57	7.12	8.18	9.15
11	บางเขน	39.800	2.015	0.625	16.088	3.232	107.550	169.310
		15.95	7.28	3.13	47.18	21.11	8.80	10.79
12	บางกะปิ	42.531	1.963	1.132	0.360	0.778	102.519	149.282
		17.05	7.10	5.67	1.06	5.08	8.39	9.52

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	เขตปกครอง	หักภาษี	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	สถาบันราชการ	สถานศึกษา ศาสนสถาน	ที่ว่าง ส่วน ทุ่งนา	รวม
13	หนองจอก	5.275	-	0.135	-	0.158	230.693	236.261
		2.22	-	0.68	-	1.03	18.87	15.06
14	มีนบุรี	25.325	0.135	0.983	0.250	0.185	147.453	174.331
		10.15	0.49	4.93	0.73	1.21	12.06	11.11
15	ลาดกระบัง	11.557	0.138	1.307	0.675	0.768	109.414	123.859
		4.63	0.50	6.55	1.98	5.02	8.95	7.90
16	ธัญบุรี	4.180	0.840	0.338	0.238	0.664	1.566	8.626
		2.00	3.04	1.69	0.70	4.34	0.13	0.55
17	คลองสาน	3.362	0.677	0.321	0.125	0.298	1.268	6.051
		1.35	2.45	1.61	0.37	1.95	0.10	0.39
18	บางกอกน้อย	11.313	1.184	0.105	1.034	0.692	8.976	23.304
		4.53	4.28	0.53	3.03	4.52	0.73	1.49
19	บางกอกใหญ่	4.750	0.612	0.150	0.145	0.495	0.028	6.180
		1.90	2.21	0.75	0.43	3.23	0.01	0.39
20	ภาษีเจริญ	10.350	0.773	1.545	0.067	0.665	40.547	53.947
		4.15	2.79	7.74	0.20	4.32	3.32	3.44
21	บางขุนเทียน	4.980	0.560	0.903	0.980	0.448	173.285	181.156
		2.00	2.02	4.52	2.88	2.93	14.27	11.55
22	คลองตัน	0.822	0.023	0.025	0.005	0.146	78.677	79.698
		0.33	0.08	0.13	0.01	0.95	6.44	5.08
23	ราษฎร์บูรณะ	6.100	0.975	2.216	0.062	0.702	32.819	42.874
		2.45	3.52	11.11	0.18	4.58	2.69	2.73
24	หนองแขม	7.297	0.204	0.996	0.081	0.231	39.474	48.283
		2.92	0.74	4.99	0.24	1.51	3.23	3.08
รวม	กรุงเทพมหานคร	249.485	27.667	19.953	34.096	15.314	1,222.222	1568.737
		100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา กองบังคับการ สำนักงานเมือง กระทรวงมหาดไทย

ประเภทที่ 6 การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ว่างรวมทั้งสวนสาธารณะ ที่เลี้ยง
สัตว์ ทุ่งนา และสวนผัก สวนผลไม้

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 3 แสดงถึงพื้นที่ของเขตต่าง ๆ ทั้งหมดพบว่า กรุงเทพมหานครมีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้น 1,586.737 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็นเขตการปกครองทั้งหมดรวม 24 เขต โดยแบ่งเป็นเขตทางคานฝั่งพระนคร 15 เขต ส่วนที่เหลืออีก 9 เขตเป็นเขตการปกครองทางคานฝั่งธนบุรี เขตหนองจอกเป็นเขตที่มีพื้นที่มากที่สุดคือ 236.261 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่เขตบางขุนเทียน และมีนบุรี โดยมีพื้นที่เป็น 181.156 และ 174.331 ตารางกิโลเมตรตามลำดับ ส่วนเขตที่มีพื้นที่น้อยที่สุดคือเขตสัมพันธวงศ์คือ 1.416 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเมื่อพิจารณาตามกลุ่มของเขตต่อไปจะเห็นได้ว่าเขตที่มีพื้นที่น้อยกว่า 10 ตารางกิโลเมตรนั้นจะอยู่ทางตอนในของกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งหมด 8 เขตคือ ธนบุรี ปทุมวัน บางกอกใหญ่ คลองสาน บางรัก พระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่ายและสัมพันธวงศ์

ส่วนเขตที่มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 10 - 30 ตารางกิโลเมตรได้แก่เขตบางกอกน้อย คลุสิต ห้วยขวาง และพญาไท รวม 4 เขต และเขตที่มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 30 - 50 ตารางกิโลเมตรนั้นมี 3 เขตคือ หนองแขม ราษฎร์บูรณะ และยานนาวา ส่วนเขตคลังสินค้าและพาณิชย์เจริญนั้นมีพื้นที่อยู่ระหว่าง 50 - 100 ตารางกิโลเมตร

สำหรับอีก 7 เขตที่เหลือนี้เป็นเขตที่มีพื้นที่ในกลุ่มที่มากกว่า 100 ตารางกิโลเมตรทั้งสิ้น ซึ่งได้แก่ เขตหนองจอก บางขุนเทียน มีนบุรี บางเขน บางกะปิ พระโขนงและลาดกระบัง

การกล่าวถึงขนาดของพื้นที่รวมของแต่ละเขตก็เพื่อที่จะได้พิจารณาถึงข้อมูลทางด้านการใช้ที่ดินได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น ดังเช่นเขตบางเขนอาจมีพื้นที่น้อยมากแต่พบว่าเป็นการใช้ที่ดินที่เป็นย่านการค้าเสียเป็นส่วนใหญ่ ก็อาจมีผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนอื่น ๆ ต่อไปได้ และรวมทั้งในขณะเดียวกันที่เขตบางเขนอาจมีพื้นที่มากแต่มีการใช้ที่ดินที่เป็นที่ว่างเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้น ข้อมูลเบื้องต้น

เหล่านี้จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่อไปได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ที่ดินและลักษณะทางกายภาพ ซึ่งจะกล่าวถึงในเรื่องการใช้ที่ดินแต่ละประเภทเป็นส่วนแรกดังนี้

ประเภทที่ 1 การใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัย (ตารางที่ 4 และ 5 และแผนที่แผ่นที่ 3)

การใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยในกรุงเทพมหานครนั้นพบว่ามีความร้อยละ 16 ของพื้นที่ทั้งหมดหรือประมาณ 250 ตารางกิโลเมตร โดยกระจายอยู่ในเขตต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตบางกะปิ บางเขน พระโขนงและมีนบุรี ซึ่งมีพื้นที่รวมกันแล้วประมาณ 140 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณร้อยละ 56 ของพื้นที่เพื่อการพักอาศัยทั้งกรุงเทพมหานคร เขตเหล่านี้เป็นเขตที่อยู่ในตอนกลางของพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรรหลายแห่งที่โคกขายตัวออกไปตามถนนสายหลักของกรุงเทพ ดังเช่น ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต ถนนลาดพร้าว ถนนรามคำแหงและถนนสุขุมวิท เป็นต้น และเมื่อพิจารณาถึงเขตที่มีพื้นที่เพื่อการพักอาศัยในระดับรองลงมาพบว่าในเขตห้วยขวาง ลาดกระบัง ภาษีเจริญและบางกอกน้อยนั้นมีพื้นที่เพื่อการพักอาศัยรวมกันประมาณร้อยละ 18 หรือประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร

ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 25 นั้น กระจายอยู่ในเขตต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไป และเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ที่ดินภายในเขตต่าง ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า เขตที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยมากกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่เขคนั้นได้แก่เขตพญาไท ห้วยขวาง ธนบุรี คลองสาน และบางกอกใหญ่ เขตต่าง ๆ เหล่านี้เป็นที่ตั้งของชุมชนทั้งเป็นส่วนที่เป็นชุมชนดั้งเดิมเช่นในเขต ธนบุรี คลองสานและบางกอกใหญ่ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่เช่นในเขตห้วยขวาง ซึ่งมีการก่อสร้างอาคารพักอาศัย โดยหน่วยงานของรัฐขึ้น ซึ่งได้แก่แฟลตของการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยสภาพข้อเท็จจริงแล้วจะเห็นได้ว่าการ

ใช้พื้นที่เพื่อการพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครนั้นได้กระจายอยู่โดยทั่ว ๆ ไปใน
พื้นที่ทุกแห่งและมักจะผสมอยู่กับย่านการค้า อุตสาหกรรมหรือในพื้นที่ที่เป็นบริเวณ
เกษตรกรรมของเมืองโคยรอบ ลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องของข้อจำกัดหลาย ๆ
ประการในการที่จะกำหนดว่าในพื้นที่ใดบ้างเป็นเขตพักอาศัยอย่างแท้จริง ซึ่งแม้
ว่าอาจกำหนดออกมาได้ก็จะเป็นเพียงบริเวณที่แคบ ๆ ไม่สามารถแบ่งแยกได้ชัด
เจนแต่ประการใด ซึ่งในการศึกษารังนี้ผู้วิจัยจะได้พยายามใช้ข้อมูลเท่าที่มีอยู่
จัดทำการใช้ที่ดินหลักของเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อจะได้ประโยชน์
ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งจะได้อธิบายในตอนหลัง

ประเภทที่ 2 การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม (ตารางที่ 4 และ 5 และแผนที่
แผ่นที่ 3)

ย่านการค้าของเมืองเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทและฐานะของเมือง
นั้นได้เป็นอย่างดี การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมในกรุงเทพมหานครนั้นพบว่า
ประมาณร้อยละ 2 ของพื้นที่ทั้งหมดหรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 28 ตารางกิโลเมตร
จากพื้นที่ประมาณ 1,568 ตารางกิโลเมตรของกรุงเทพมหานคร พบว่าร้อยละ
12 ของย่านพาณิชย์กรรมทั้งหมดอยู่ในเขตพระโขนง โคยรองลงมาได้แก่ เขต
พญาไทและห้วยขวาง ซึ่งมีร้อยละ 8 เท่ากัน และเมื่อพิจารณาต่อไปจะเห็นได้
ว่าย่านพาณิชย์กรรมมากกว่าร้อยละ 50 ได้รวมอยู่ในเขตพระโขนง พญาไท
ห้วยขวาง บางเขน บางกะปิและบางรัก ส่วนที่เหลือได้กระจายอยู่โดยทั่ว ๆ
ไปในเขตต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตคลังสินค้าและหนองจอกนั้นถือได้ว่าการ
ใช้ที่ดินเพื่อเป็นย่านการค้าอันอยู่มาก

เมื่อพิจารณาถึงการใช้ที่ดินภายในเขตต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าเขตป้อมปราบฯ
เป็นเขตที่มีสัดส่วนการใช้ที่ดินเพื่อเป็นย่านการค้ามากที่สุดถึงร้อยละ 72 รองลงมา
ได้แก่เขตสัมพันธวงศ์และบางรักโดยมีพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 46 และ 37 ของพื้นที่
แต่ละเขตตามลำดับ ย่านการค้าในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะเป็นตึกแถวต่อกัน

หลาย ๆ ห้อง โดยชั้นล่างจะใช้เป็นสถานที่ทำการค้า ส่วนชั้นบนจะใช้สำหรับการพักอาศัยไปด้วยในขณะเดียวกัน โดยจะเป็นอาคารที่ขนานไปกับความยาวของถนน

แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีการสร้างศูนย์การค้าขนาดใหญ่ขึ้นมาหลายแห่ง โดยจะเป็นการให้บริการแก่ชุมชนในรูปแบบของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ทั้งในบริเวณใจกลางเมืองและในบริเวณรองใจกลางเมือง โครงการเหล่านี้เชื่อว่าจะส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินในเขตเมืองเป็นอย่างยิ่ง เพราะศูนย์การค้าดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเค้นทางของประชากรในพื้นที่ในลักษณะที่เป็นแหล่งงาน สถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้ที่มาชมสินค้า สถานที่พบปะนัดหมายและย่อมจะก่อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ บนพื้นที่ตามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพิจารณาเรื่องย่านการค้า นั้นจะพิจารณาเพียงแต่ขนาดของพื้นที่แต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ ดังเช่นพื้นที่ย่านการค้าในเขตบางเขนอาจมีมากกว่าในเขตสัมพันธวงศ์ หรือในเขตพระโขนงอาจมีมากกว่าเขตบางรัก แต่เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลต่อการให้บริการในทางด้านเศรษฐกิจแล้ว เขตสัมพันธวงศ์หรือเขตบางรักอาจมีอิทธิพลมากกว่าก็อาจเป็นได้ การพิจารณาข้อมูลในด้านการใช้ที่ดินเพื่อการค้าหรือย่านพาณิชย์กรรมนั้น จึงต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบด้านจึงจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง

ประเภทที่ 3 การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม (ตารางที่ 4 และ 5 และแผนที่ 3)

กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีการขออนุญาตจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในประเทศ ในขณะที่พบว่าพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรมดังกล่าวมีเพียง 20 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณร้อยละ 1 ของพื้นที่ทั้งหมดแต่อุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครก็เป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ในพื้นที่เพียง 20 ตารางกิโลเมตรนี้ พบว่าพื้นที่ประมาณ 1 ใน 4 อยู่ในเขตพระโขนงหรือคิดเป็นร้อยละ 23 รองลงไปได้แก่เขตราชบุรีบูรณะและเขตคูคต

คือมีร้อยละ 1 เท่ากัน โรงงานในเขตเหล่านี้จะกระจายอยู่โดยทั่ว ๆ ไปทั้งใน ย่านพักอาศัยพาณิชย์กรรม และเมื่อรวมเอาย่านอุตสาหกรรมในเขตภาษีเจริญแล้ว พื้นที่ทั้ง 4 เขตที่กล่าวมาข้างต้นก็จะมีประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่อุตสาหกรรมของ กรุงเทพมหานครส่วนที่เหลืออีกประมาณครึ่งหนึ่งนั้นกระจายอยู่ตามเขตต่าง ๆ รวมทั้งในเขตนิคมอุตสาหกรรมที่บางซื่อชั้น เขตมีนบุรี และในเขตลาดกระบังด้วย

เมื่อพิจารณาต่อไปในรายละเอียดในแต่ละเขต พบว่าเขตสัมพันธวงศ์ และเขตดุสิตกลับมีพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรมมากที่สุด เมื่อเทียบกับพื้นที่เขตโดยจะมีคิดเป็นร้อยละ 20 และ 11 ตามลำดับ นอกจากนี้จะเห็นได้จากเขตคลองสาน ราษฎร์บูรณะและยานนาวา ซึ่งมีพื้นที่เท่ากันคือคิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่เขต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตราษฎร์บูรณะนั้น ยังมีพื้นที่ที่เป็นที่ว่างเหลืออยู่เป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม การมีพื้นที่อุตสาหกรรมในเขตต่าง ๆ ใ้ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม ดังเช่น จะต้องมีที่พักคนงาน เส้นทางคมนาคม การเข้า-ออกของยานพาหนะ ที่จะต้องใช้ในกิจการอุตสาหกรรม เป็นต้น

การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมนี้ เป็นรูปแบบการใช้ที่ดินอีกประเภทหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของปัญหาของเมืองในด้านต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาในทาง ด้านการพักผ่อนหย่อนใจที่ถูกต้อง เหมาะสม ดังจะเห็นได้จากความพยายามของ รัฐในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเกิดขึ้นจาก อุตสาหกรรม เป็นต้น

ประเภทที่ 4 การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการ (ตารางที่ 4 และ 5 แผนที่ 3)

การใช้ที่ดินประเภทนี้ไ้หมายความรวมถึงกิจการด้านสาธารณูปโภค อันได้แก่ ประปา ไฟฟ้าและโทรศัพท์เข้าไปไว้ด้วย และพบว่าพื้นที่ประมาณ 34 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณร้อยละ 2 ของพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมด การ

ใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการในเขตต่าง ๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น เขตคูสติก บางเขนและพญาไท นั้นพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่ใช้ในราชการทางทหารหรือ ตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตบางเขนนั้น มีการใช้ที่ดินประเภทดังกล่าว เกือบครึ่งหนึ่งของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งกรุงเทพมหานคร และเมื่อรวมพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่ราชการในเขตคูสติกและพญาไทไปแล้ว พบว่าจะมีพื้นที่รวมกันประมาณร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมดที่ใช้เป็นสถานที่ราชการในกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดในเรื่องการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในแต่ละเขตจะเห็นได้ว่า เขตคูสติกยังคงมีส่วนของการใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการมากกว่าการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ คือมีประมาณ ร้อยละ 23 รองลงมา ได้แก่ เขตพญาไทคือร้อยละ 20 และถัดมาได้แก่เขตพระนครและปทุมวัน โดยมีพื้นที่เป็นร้อยละ 16 และร้อยละ 14 ของพื้นที่เขตตามลำดับ

นอกจากจะเป็นที่ตั้งของเขตทหารแล้ว ยังมีหน่วยราชการอื่น ๆ ด้รวมอยู่ด้วย ดังเช่นกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตพระนคร สถานที่ราชการเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนทางของประชากรเพื่อเข้ามาติดต่อ ธุรการงาน เป็นแหล่งงานซึ่งไม่เพียงแต่เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและในพื้นที่โดยรอบเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งงานในระดับภาคและระดับประเทศเลยทีเดียว ส่วนเขตที่มีการใช้พื้นที่เพื่อเป็นสถานที่ราชการน้อยมากได้แก่เขตหนองจอก สัมพันธวงศ์และห้วยขวาง เป็นต้น

ประเภทที่ 5 การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานศึกษาและศาสนสถาน (ตารางที่ 4 และ 5 แผนที่แผนที่ 3)

ในที่นี้ได้รวมเอาพื้นที่ที่ใช้เพื่อการศึกษาอันได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ รวมทั้งศาสนสถานในศาสนาต่าง ๆ ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม โดยรวมเอาพื้นที่ของวัด โบสถ์และสุเหร่ารวมทั้งสังฆสถานหรือ฼วาปนสถานอื่น ๆ รวมเข้าไว้ด้วยกัน

ตารางที่ 5 แสดงพื้นที่ของการใช้ที่ดินประเภททางในแต่ละเขต ปี พ.ศ. 2523

ตารางกิโลเมตร

ลำดับ	เขตปกครอง	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	สถาบันราชการ	สถานศึกษา ศาสนสถาน	ที่ว่าง สวน พืชนา	รวมร้อยละ
1	พระนคร	0.358	1.717	0.007	0.867	0.790	1.797	5.536
		6.47	31.01	0.13	15.66	14.27	32.46	100.00
2	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	0.174	1.394	0.005	0.139	0.200	0.019	1.931
		9.01	72.19	0.26	7.20	10.36	0.98	100.00
3	ปทุมวัน	0.875	1.800	-	1.150	0.800	3.744	8.369
		10.45	21.51	-	13.74	9.56	44.74	100.00
4	สัมพันธวงศ์	-	0.650	0.275	0.005	0.100	0.386	1.416
		-	45.91	19.42	0.35	7.06	27.26	100.00
5	บางรัก	0.575	2.025	-	0.163	0.145	2.628	5.536
		10.39	36.58	-	2.94	2.62	47.47	100.00
6	บางนา	8.000	0.900	1.878	0.847	0.798	24.486	36.909
		21.68	2.44	5.09	2.29	2.16	66.34	100.00
7	ดุสิต	7.450	1.085	2.375	5.060	1.418	4.822	22.210
		33.54	4.89	10.69	22.78	6.39	21.71	100.00
8	พญาไท	9.272	2.337	0.004	3.851	0.496	2.484	18.444
		50.27	12.67	0.02	20.88	2.69	13.47	100.00
9	ห้วยขวาง	11.858	2.223	-	0.006	0.015	7.562	21.664
		54.74	10.26	-	0.03	0.07	34.90	100.00
10	พระโขนง	32.481	3.437	4.628	1.898	1.090	100.025	143.559
		22.63	2.39	3.22	1.32	0.76	69.68	100.00
11	บางเขน	39.800	2.015	0.625	16.088	3.232	107.550	169.310
		23.51	1.19	0.37	9.50	1.91	63.52	100.00
12	บางกะปิ	42.531	1.963	1.132	0.360	0.778	102.519	149.283
		28.49	1.32	0.76	0.24	0.52	68.67	100.00

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทโครงการ	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	สถาบันราชการ	สถานศึกษา ศาสนสถาน	ที่ว่าง สวน พุ่มนา	รวมยอด
13	หนองจอก	5.275	-	0.135	-	0.158	230.693	236.261
		2.23	-	0.06	-	0.07	97.64	100.00
14	โมญีรี	25.325	0.135	0.983	0.250	0.185	147.453	174.331
		14.53	0.08	0.56	0.14	0.11	84.58	100.00
15	ตากกระบัง	11.557	0.138	1.307	0.675	0.768	109.414	123.859
		9.33	0.11	1.06	0.54	0.62	88.34	100.00
16	ขมูรี	4.980	0.840	0.338	0.238	0.664	1.566	8.626
		57.73	9.74	3.92	2.76	7.70	18.15	100.00
17	คลองสาม	3.362	0.677	0.321	0.125	0.298	1.268	6.051
		55.56	11.19	5.30	2.07	4.92	20.96	100.00
18	บางกอกน้อย	11.313	1.184	0.105	1.034	0.692	8.976	23.304
		48.54	5.08	0.45	4.44	2.97	38.52	100.00
19	บางกอกใหญ่	4.750	0.612	0.150	0.145	0.495	0.028	6.180
		76.86	9.90	2.43	2.35	8.01	0.45	100.00
20	ภาษีเจริญ	10.350	0.773	1.545	0.067	0.665	40.547	53.947
		19.19	1.43	2.86	0.13	1.23	75.16	100.00
21	บางขุนเทียน	4.980	0.560	0.903	0.980	0.448	173.285	181.156
		2.75	0.30	0.50	0.54	0.25	95.65	100.00
22	คลังชั้น	0.822	0.023	0.025	0.005	0.146	78.677	79.698
		1.03	0.03	0.03	0.01	0.18	98.72	100.00
23	ราษฎร์บูรณะ	6.100	0.975	2.216	0.062	0.702	32.819	42.874
		14.23	2.27	5.17	0.14	1.64	76.55	100.00
24	หนองแขม	7.297	0.204	0.996	0.081	0.231	39.474	48.283
		15.11	0.42	2.06	0.17	0.48	81.76	100.00
รวม	กรุงเทพมหานคร	249.485	27.667	19.953	34.096	15.314	1,222.222	1,568.737
		15.90	1.77	1.27	2.17	0.98	77.91	100.00

ที่มา กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ดังกล่าวประมาณ 15 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นร้อยละ 1 ของพื้นที่ทั้งกรุงเทพมหานคร การใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพื้นที่ของเขตต่าง ๆ ทั่วทุกเขต และเมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วจะเห็นได้ว่าร้อยละ 21 ของการใช้ที่ดินดังกล่าวจะอยู่ในเขตบางเขน รองลงมาได้แก่เขตดุสิตและพระโขนง โดยมีพื้นที่เป็นร้อยละ 9 และ 7 ตามลำดับ

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในเขตที่เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยของรัฐนั้นก็มีการใช้ที่ดินประเภทนี้อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือในเขตพระนคร ปทุมวัน และบางกะปิ จะมีการใช้ที่ดินดังกล่าวประมาณร้อยละ 5 ของการใช้ที่ดินประเภทนี้ทั้งกรุงเทพมหานคร และเมื่อพิจารณาต่อไปจะเห็นได้ว่า ในสภาพของสังคมไทยนั้นย่อมจะมีวัดตั้งอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในเขตคอนในและในเขตรอบนอกของกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาถึงการใช้ที่ดินภายในเขตแต่ละเขต จะเห็นได้ว่าเขตพระนคร และเขตป้อมปราบศัตรูพ่ายนั้นมีสัดส่วนการใช้ที่ดินในเรื่องสถานศึกษาและสถาบันราชการมากกว่าสัดส่วนในเขตอื่น ๆ คือมีร้อยละ 14 และ 10 ของพื้นที่เขตตามลำดับ ในขณะที่เขตอื่น ๆ นั้น การใช้ที่ดินประเภทนี้มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ภายในเขต

ประเภทที่ 6 การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ว่าง (ตารางที่ 4 และ 5 และแผนที่แผ่นที่ 3)

คำว่า " ที่ว่าง " ในที่นี้เป็นการรวมเอาพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในส่วนที่เป็นที่นา สวนผลไม้ สวนสาธารณะ และที่ว่างอื่น ๆ ซึ่งยังไม่มีการพัฒนาจากการศึกษาข้อมูลการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2523 พบว่า มีที่ว่างในกรุงเทพมหานครประมาณ 1,200 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมด เมื่อพิจารณาโดยทั่ว ๆ ไปแล้วจะเห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครนั้นยังมีที่ว่างเหลืออยู่อีกมาก แต่เมื่อศึกษาต่อไปจะเห็นได้ว่าที่ว่างที่เหลือเป็นพื้นที่ใหญ่ ๆ นั้นได้แก่พื้นที่ที่อยู่ในเขตรอบนอก ดังเช่น หนองจอก มีนบุรี ลาดกระบังและบางขุนเทียน

เป็นคัน ซึ่งรวมกันประมาณร้อยละ 55 ของที่ว่างทั้งหมด

นอกจากนั้นยังมีในเขตพระโขนง บางกะปิ บางเขนและคลองจั่น ซึ่ง
เป็นเขตที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ที่อยู่ต่อเนื่องออกไปจากพื้นที่ตอนใน โดยจะมี
ที่ว่างรวมกันประมาณร้อยละ 30 ของที่ว่างทั้งหมด และเมื่อรวมกับเขตทั้ง 4
ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วก็จะเห็นได้ว่าที่ว่างประมาณร้อยละ 85 ใด้อยู่ในพื้นที่ของเขต
เพียง 8 เขตเท่านั้น ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 15 นั้นได้กระจายอยู่ในเขต
ที่เหลืออีก 16 เขต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าที่ว่างส่วนที่เหลือนั้นอาจเป็นที่ว่างที่เป็น
บริเวณแคบ ๆ รวมทั้งสวนสาธารณะ สวนหย่อม หรือที่เว้นว่างอื่น ๆ รวมอยู่
ด้วยในเขตต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเขตที่อยู่ทางตอนในของกรุงเทพ-
มหานคร

เมื่อพิจารณาถึงการใช้ที่ดินในแต่ละเขต ก็ยังคงพบว่าเป็นเขตรอบนอก
ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสัดส่วนของการใช้ที่ดินที่เป็นที่ว่าง ๆ ในแต่ละเขตก็ยังคงมี
พื้นที่มากกว่าการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ไปด้วย ดังเช่นเขตคลองจั่น หนองจอก
บางขุนเทียน ลาดกระบัง มีนบุรีและหนองแขม เป็นต้น เขตต่าง ๆ เหล่านี้
แม้ว่าจะมีที่ว่างเหลืออยู่มากก็จริง แต่พื้นที่ดังกล่าวกำลังรอการพัฒนาจากผู้ลงทุน
โดยทั่วไปที่ว่างในแต่ละเขตเหล่านี้มีประมาณร้อยละ 80-90 ของพื้นที่เขต แต่
เมื่อพิจารณาในเขตที่เป็นอยู่ทางตอนในของกรุงเทพมหานครจะเห็นว่า เขตบาง
เขตก็ยังมีพื้นที่ว่าง ๆ เหลืออยู่บ้าง แต่อาจกล่าวได้ว่าที่ว่างในเขตเหล่านี้เป็น
ส่วนที่ได้มีการพัฒนาแล้ว หรืออาจเป็นที่ว่างเว้นของอาคารภายในเมือง ไม่ได้
มีลักษณะเป็นพื้นที่ใหญ่เหมือนกับในเขตรอบนอก ดังที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า สภาพการใช้ที่ดินโดยทั่วไปของกรุง-
เทพมหานครนั้นจะประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมอยู่ในบริเวณใจกลางเมือง
รวมทั้งได้มีการขยายตัวออกไปตามแนวถนนด้วย ในขณะที่ในบริเวณเคียวกั้นนั้นยังมี
สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษาและศาสนสถานนั้นรวมอยู่ด้วย แม้ว่าในปัจจุบัน
จะมีการพยายามสร้างศูนย์การค้าขนาดใหญ่ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการสร้าง

ศูนย์กลางของเมืองขึ้นมาในหลายจุด แต่ในที่สุดก็ต้องกลับเข้ามาอยู่รวมในพื้นที่ตอนในของกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเพิ่มระดับของย่านธุรกิจกลางเมืองให้เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมให้สูงยิ่งขึ้น ส่วนย่านอุตสาหกรรมนั้นรัฐเองก็พยายามสร้างนิคมอุตสาหกรรมขึ้นมาและได้จัดระบบของการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมขึ้น แต่ในปัจจุบันอุตสาหกรรมยังคงกระจายอยู่ในพื้นที่ตอนกลางและในรอบนอกของเมือง สำหรับการใช้ที่ดินที่ยังเป็นที่ว่างอยู่นั้น ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในพื้นที่รอบนอกเกือบทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่ยังไม่ได้มีการก่อสร้าง และในส่วนที่เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัยนั้น อาจกล่าวได้ว่าได้มีการกระจายอยู่โดยทั่วไปทั้งเขตกรุงเทพมหานครไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของตึกแถว บ้านเดี่ยว บ้านแฝด เรือนแถวและสลัม เป็นต้น รวมทั้งในปัจจุบันได้มีการสร้างอาคารชุดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะตั้งอยู่ในพื้นที่ตอนกลางของเมือง ซึ่งในขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่

การศึกษาเรื่องการใช้ที่ดินเป็นเบื้องต้นในที่นี้ ก็เพื่อที่จะได้ทราบว่า กรุงเทพมหานครนั้นมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพราะสภาพการใช้ที่ดินที่ต่างกันออกไปในแต่ละเขตหรือแต่ละพื้นที่ย่อมส่งผลถึงตัวแปรด้านอื่น ๆ ในทางความสัมพันธ์การอีกมากมาย เช่น เรื่องของการขยายตัวของพื้นที่ก่อสร้าง ที่ว่างอาศัย รายได้และราคาที่ดิน เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้เป็นเพียงส่วนประกอบในการพิจารณาเพื่อหามาตรฐานในการวางแผนสำหรับศูนย์สหนาการกรุงเทพมหานครเท่านั้น

4.1.2 การหาการใช้ที่ดินหลัก (Major Land Use) ในแต่ละเขต (ตารางที่ 6)

การพิจารณาว่าเขตใดจะมีการใช้ที่ดินหลักเป็นอย่างไรนั้น อาจกล่าวได้ว่าการใช้ที่ดินหลักนั้นคือ การใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ถือว่าเป็นกิจกรรมที่เด่นที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินประเภทเดียวกันในทุก ๆ เขต หรืออาจกล่าวได้ง่าย ๆ ว่า เขตใดจะมีการใช้ที่ดินหลักเป็นอะไรนั้นจะต้อง

ตารางที่ 6 ร้อยละของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในแต่ละเขตเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท
กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2523

ลำดับ	เขตการปกครอง	L ₁ ที่อาศัย	L ₂ พาณิชยกรรม	L ₃ อุตสาหกรรม	L ₄ สถาบันราชการ	L ₅ สถาบันศึกษา	L ₆ ว่าง	รวม
1	พระนคร	6.47	31.01	0.13	15.66	14.27	32.46	100.00
2	ป้อมปราบฯ	9.01	72.19	0.26	7.20	10.36	0.98	100.00
3	ปทุมวัน	10.45	21.51	-	13.74	9.56	44.74	100.00
4	สัมพันธวงศ์	-	45.91	19.42	0.35	7.06	27.26	100.00
5	บางรัก	10.39	36.58	-	2.94	2.62	47.47	100.00
6	ยานนาวา	21.68	2.44	5.09	2.29	2.16	66.34	100.00
7	ดุสิต	33.54	4.89	10.69	22.78	6.39	21.71	100.00
8	พญาไท	50.27	12.67	0.02	20.88	2.69	13.47	100.00
9	ห้วยขวาง	54.74	10.26	-	0.03	0.07	34.90	100.00
10	พระโขนง	22.63	2.39	3.22	1.32	0.76	69.68	100.00
11	บางเขน	23.51	1.19	0.37	9.50	1.91	63.52	100.00
12	บางกะปิ	28.49	1.32	0.76	0.24	0.52	68.67	100.00
13	หนองจอก	2.23	-	0.06	-	0.07	97.64	100.00
14	มีนบุรี	14.53	0.08	0.56	0.14	0.11	84.58	100.00
15	ลาดกระบัง	9.33	0.11	1.06	0.54	0.62	88.34	100.00
16	ธัญบุรี	57.73	9.74	3.92	2.76	7.70	18.15	100.00
17	คลองสาม	55.56	11.19	5.30	2.07	4.92	20.96	100.00
18	บางกอกน้อย	48.54	5.08	0.45	4.44	2.97	38.52	100.00
19	บางกอกใหญ่	76.86	9.90	2.43	2.35	8.01	0.45	100.00
20	ภาษีเจริญ	15.19	1.43	2.86	0.13	1.23	75.16	100.00
21	บางขุนเทียน	2.75	0.31	0.50	0.54	0.25	95.65	100.00
22	กลิ่งตัน	1.03	0.03	0.03	0.01	0.18	98.72	100.00
23	ราษฎร์บูรณะ	14.23	2.27	5.17	0.14	1.64	76.55	100.00
24	หนองแขม	15.11	0.42	2.06	0.17	0.48	81.76	100.00
รวม	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	24.51	11.79	2.68	4.59	3.61	52.82	100.00

หมายเหตุ ตารางที่ 4 และ 5 \bar{X} ส่วนมาจาก $\frac{\sum X}{n}$ เมื่อ X เป็นร้อยละของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในแต่ละเขต และ

n = จำนวนเขต 24 เขต

พิจารณาว่า พื้นที่การใช้ที่ดินประเภทใดในเขตนั้นมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของการใช้ที่ดินประเภทเดียวกันนั้นทั้ง 24 เขต ซึ่งในที่นี้จะใช้วิธีการของ Nelson's Reserches

การทราบการใช้ที่ดินหลักในแต่ละเขตนี้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพิจารณาถึงการกำหนดมาตรฐานในการวางแผนสำหรับศูนย์สหนาการ ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าในเขตแต่ละเขตนั้นมีการใช้ที่ดินหลาย ๆ ประเภทรวมอยู่ด้วยกัน การที่มีการใช้ที่ดินต่างประเภทอยู่ด้วยกันนี้ เป็นการยากที่รัฐจะจัดบริการด้านต่าง ๆ ให้ทั้งนี้รวมทั้งการจัดให้บริการทางด้านสหนาการด้วย โดยเนื่องจากสาเหตุที่ว่าพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินที่ต่างกันออกไป ความต้องการหรือกิจกรรมที่อยู่บนพื้นที่เหล่านั้นก็ย่อมต่างกันออกไปด้วย

กิจกรรมในทางสหนาการก็เช่นเดียวกัน เมื่อสามารถทราบถึงการใช้ที่ดินหลักของเขตแต่ละเขตแล้ว ก็สามารถที่จะทราบถึงตัวแปรต่าง ๆ อันมีผลเนื่องมาจากการใช้ที่ดินหลักนั้นได้ เช่นจากการศึกษาพบว่าเขตใดเขตหนึ่งมีการใช้ที่ดินหลักเป็นย่านพาณิชย์กรรมก็สามารถทราบต่อไปได้ว่า ในพื้นที่ของเขตนั้นถ้ามีการสร้างศูนย์สหนาการขึ้นมาจะต้องพิจารณาถึง อาชีพ รายได้ ราคาที่ดิน ที่ว่าง หรือรูปแบบของอาคาร เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะได้อีกต่อไป

จากการศึกษาโดยวิธีดังกล่าวพบว่าสามารถสรุปถึงการใช้ที่ดินหลักในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานครได้เป็น 12 กลุ่มดังนี้

4.1.2.1 เขตที่มีการใช้ที่ดินหลักประเภทเดียว มีทั้ง

หมด 9 เขต คือ

กลุ่มที่ 1 (แผนภูมิที่ 5 และ 9) เป็นกลุ่มของ
เขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นย่านพักอาศัย ได้แก่เขตห้วยขวางและเขตบางกอกน้อย
รวม 2 เขต

กลุ่มที่ 2 (แผนภูมิที่ 3) เป็นกลุ่มของเขตที่มี
การใช้ที่ดินหลักเป็นย่านพาณิชย์รวม พบว่ามีเพียงเขตเดียวซึ่งได้แก่เขตบางรัก

กลุ่มที่ 3 (แผนภูมิ 7,8 และ 12) เป็นกลุ่ม
ของเขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นที่ว่าง พบว่ามีเขตต่าง ๆ รวม 6 เขตคือเขต
หนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง บางขุนเทียน คลิ่งชัน และหนองแขม

เขตทั้ง 9 เขตดังกล่าวข้างต้นเป็นเขตที่มีการ
ใช้ที่ดินหลักเพียงประเภทเดียว ส่วนที่เหลืออีก 15 เขตนั้นเป็นเขตที่มีการใช้ที่ดิน
หลักผสมรวมกันอยู่ตั้งแต่ 2-4 ประเภท ซึ่งกล่าวได้ดังนี้

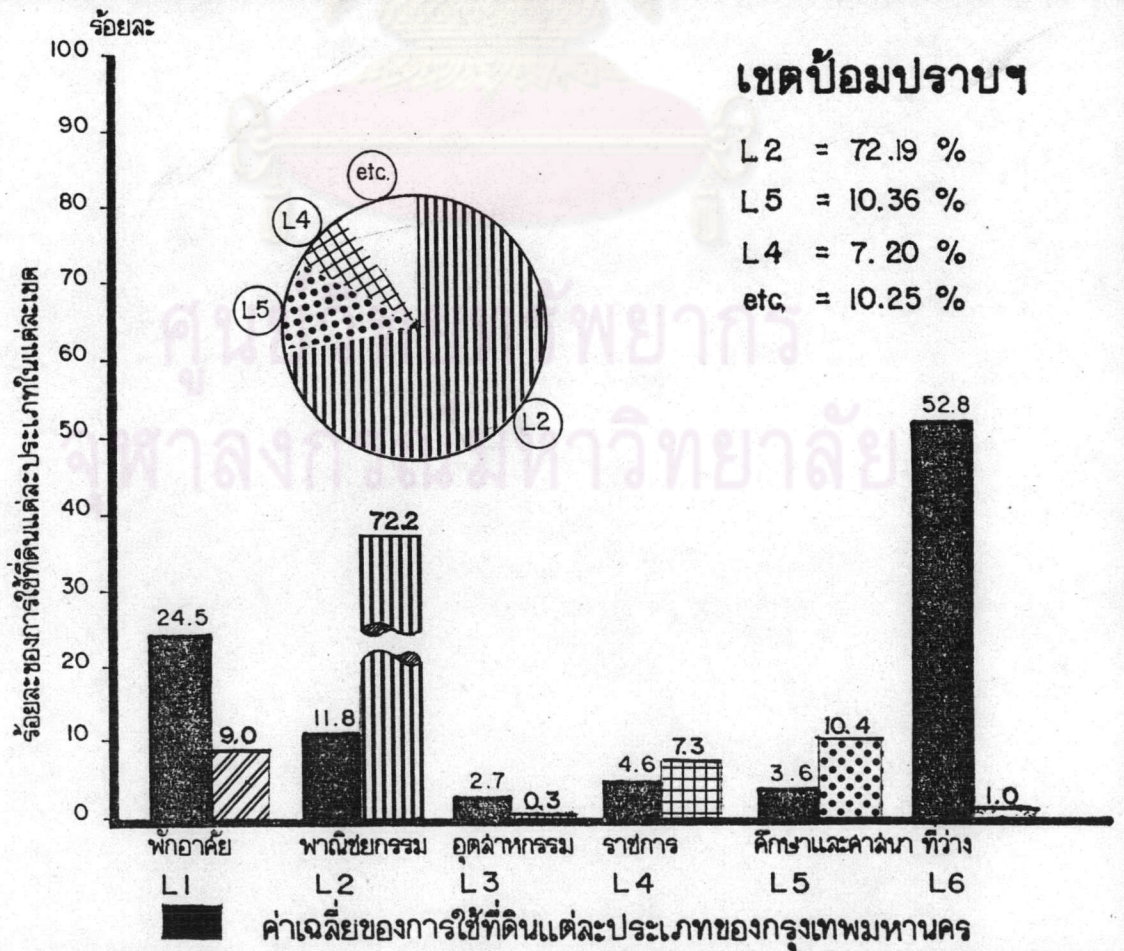
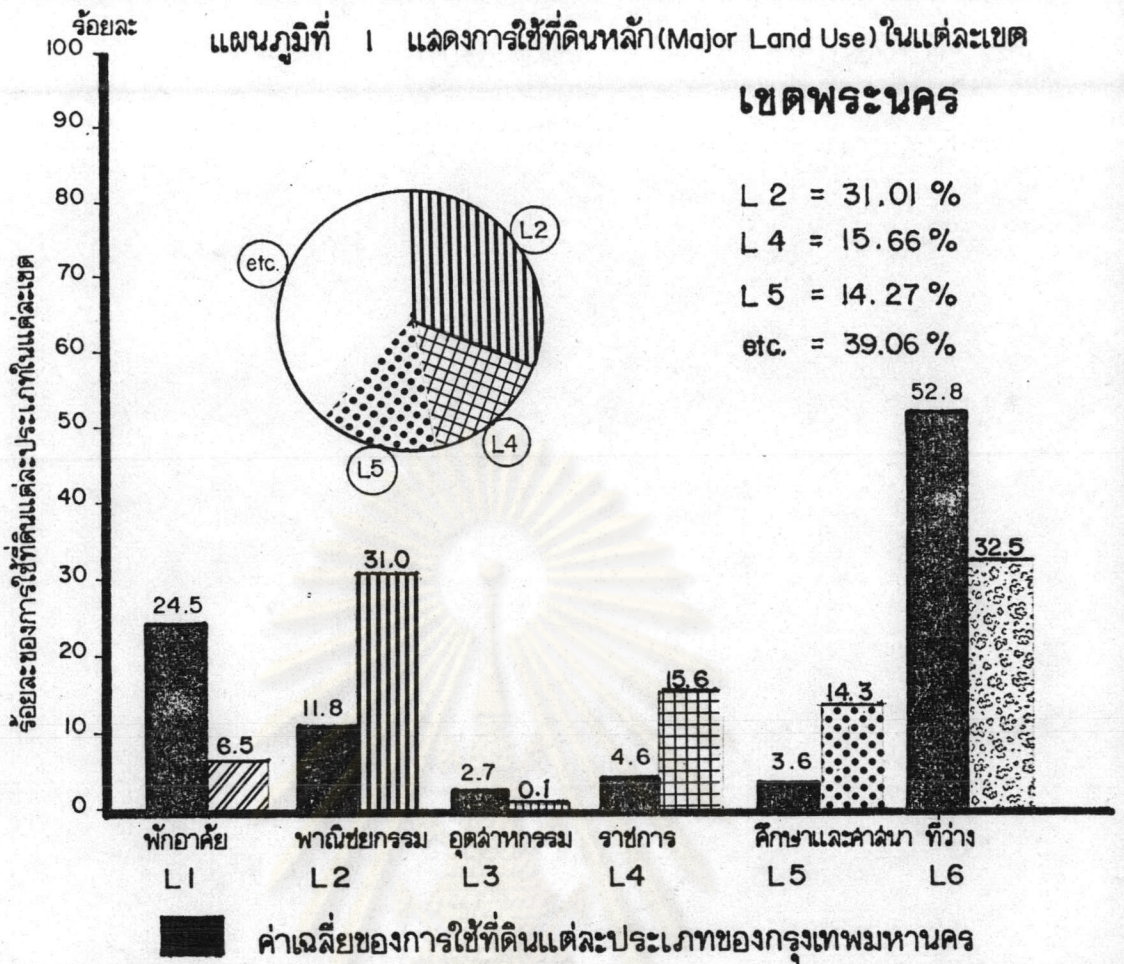
4.1.2.2 เขตที่มีการใช้ที่ดินหลัก 2 ประเภท มีทั้งหมด
7 เขต คือ

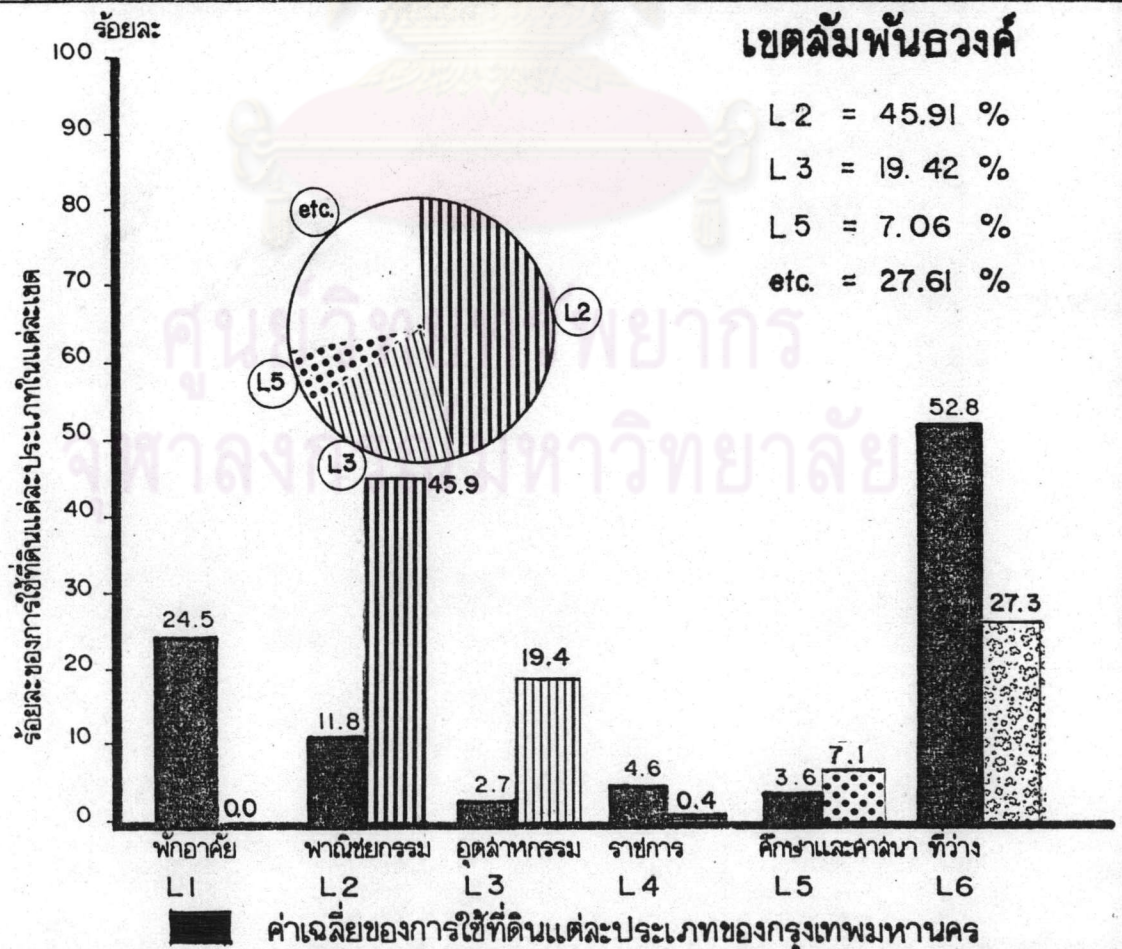
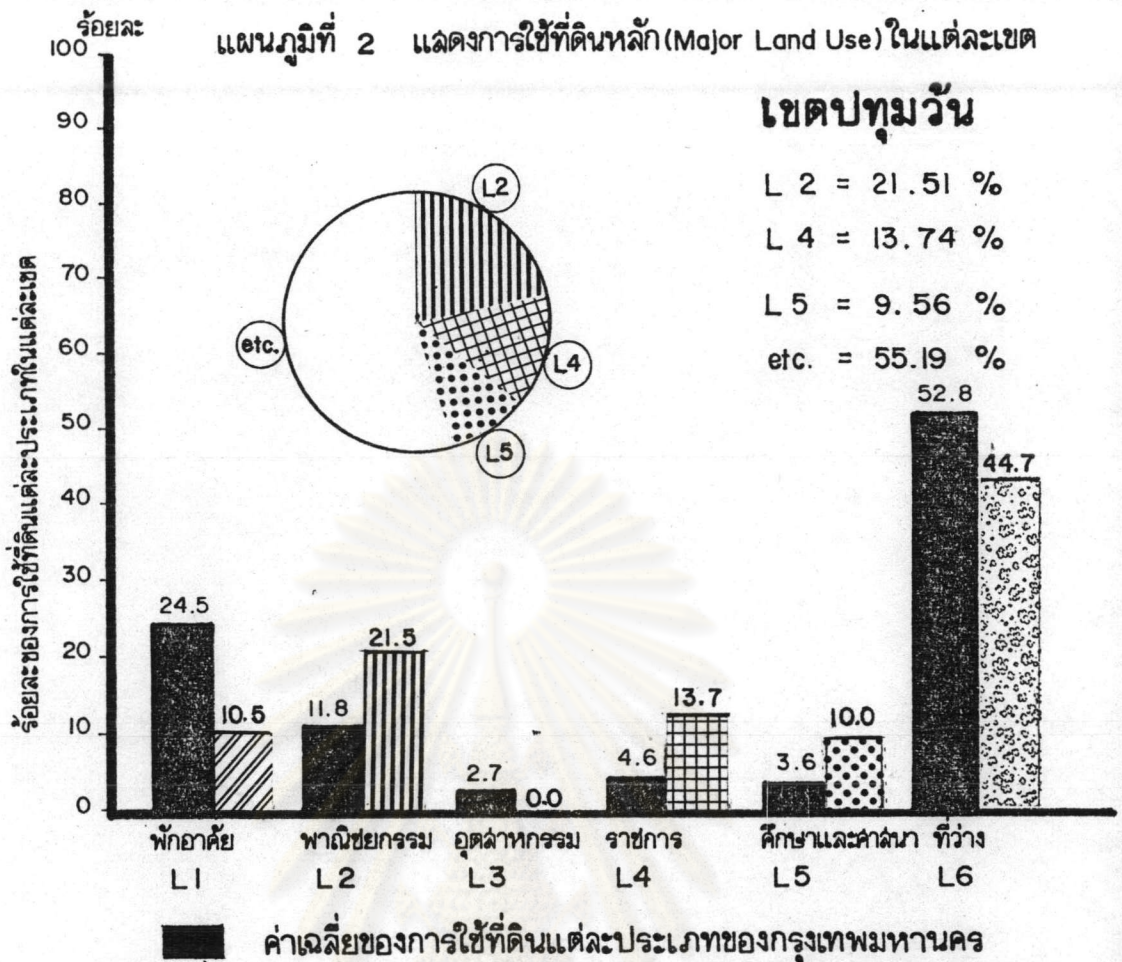
กลุ่มที่ 4 (แผนภูมิที่ 10) เป็นเขตที่มีการใช้
ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านพักอาศัยผสมสถานศึกษาและศาสนสถานซึ่งมีเพียง
เขตเดียว ได้แก่เขตบางกอกใหญ่

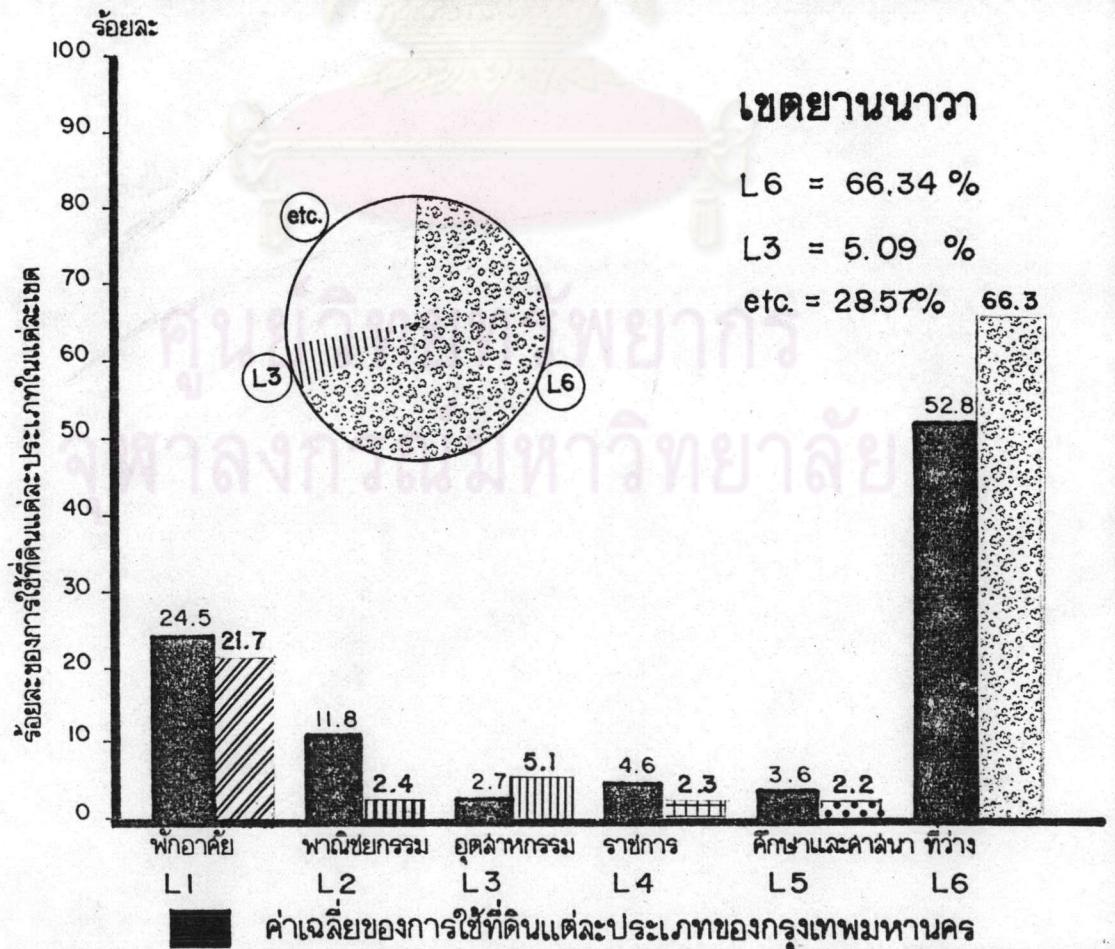
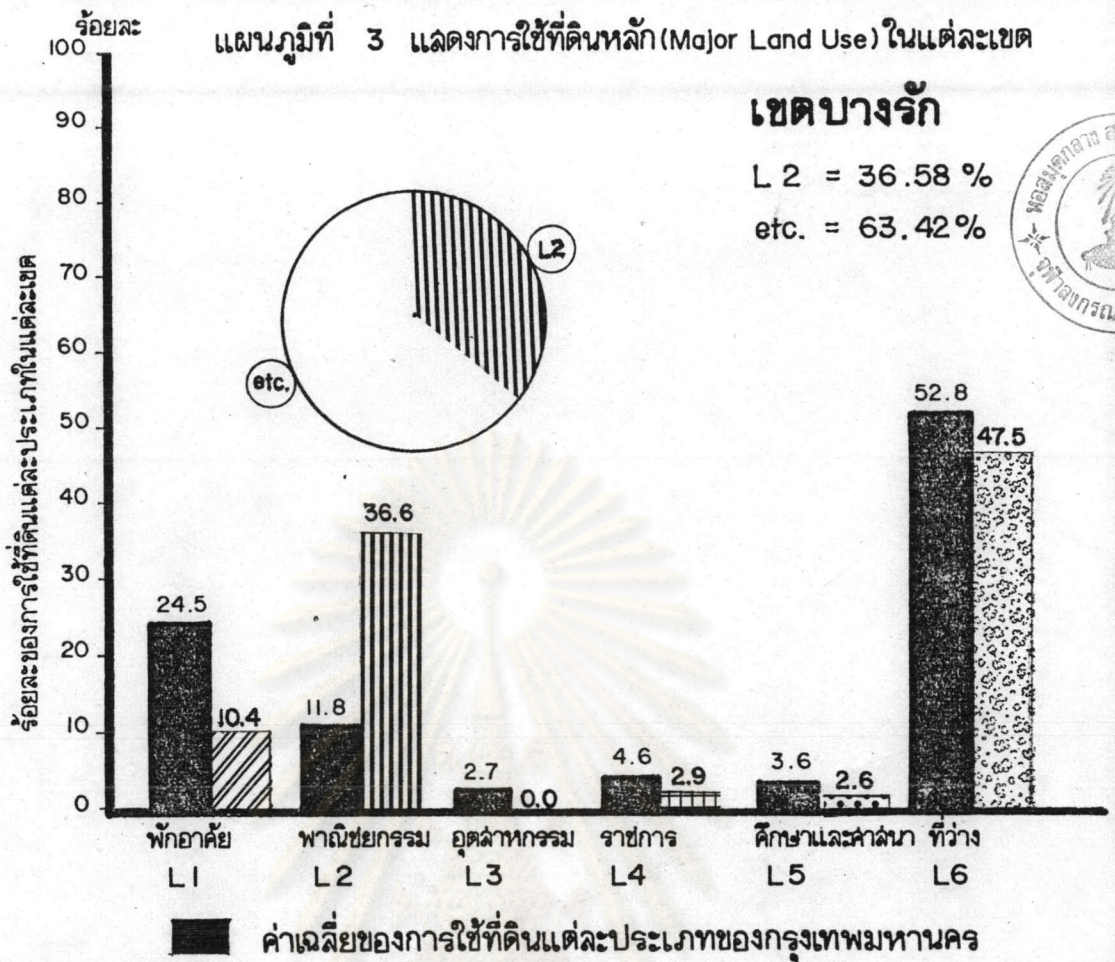
กลุ่มที่ 5 (แผนภูมิที่ 6) เป็นเขตที่มีการใช้
ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านพักอาศัยและที่ว่าง ซึ่งมีเพียงเขตเดียวเช่นกัน
ได้แก่ เขตบางกะปิ

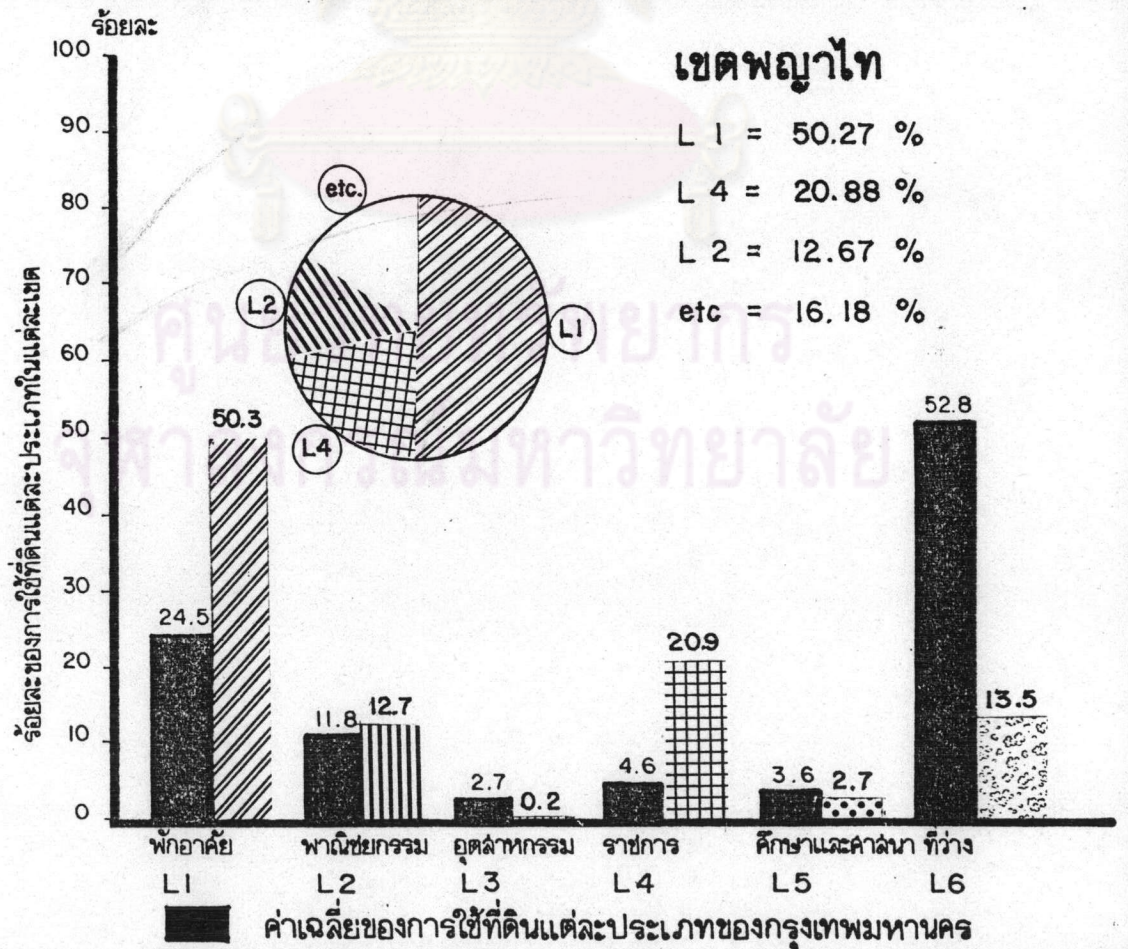
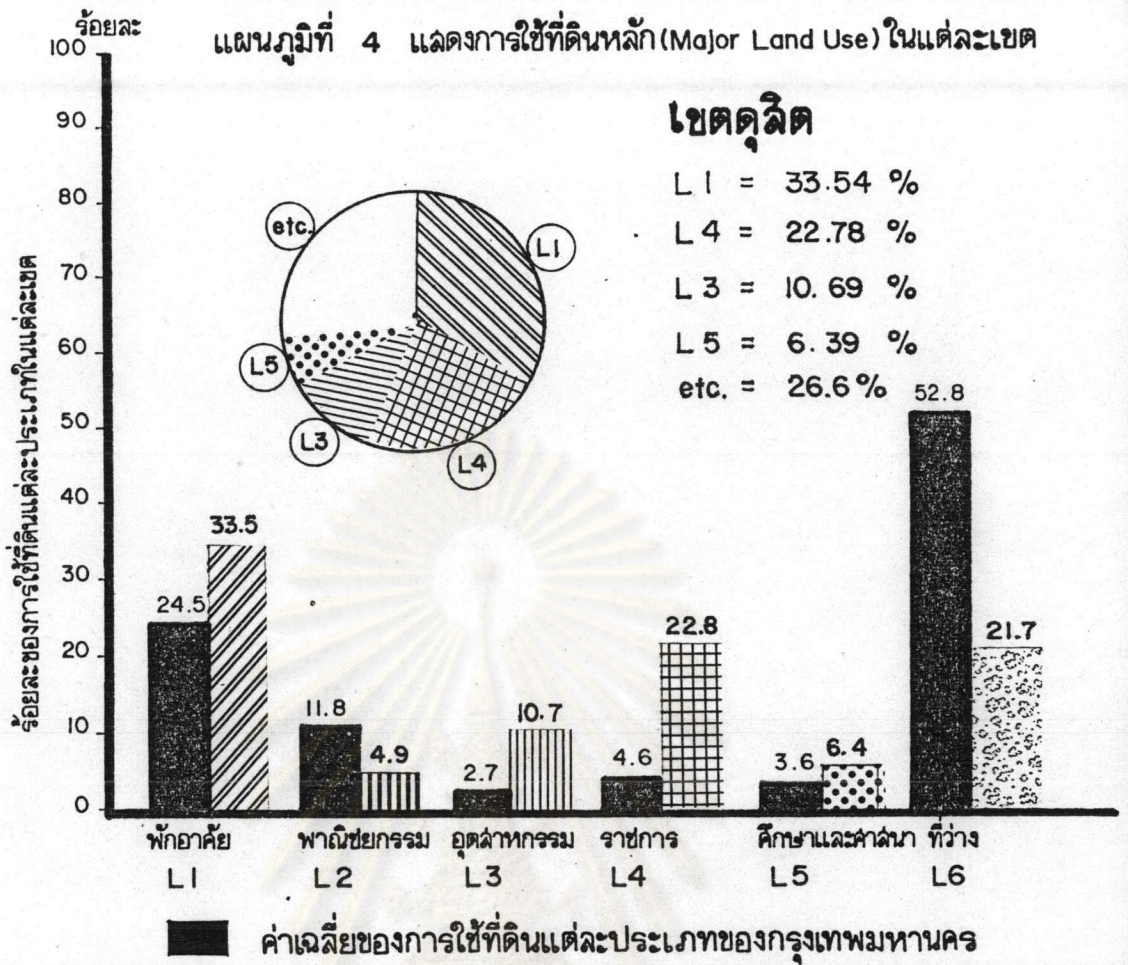
กลุ่มที่ 6 (แผนภูมิที่ 3,5,10 และ 12) เป็น
เขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านอุตสาหกรรมและที่ว่าง ประกอบ
ด้วยเขตต่าง ๆ 4 เขตคือ เขตยานนาวา พระโขนง ภาษีเจริญและราษฎร์บูรณะ

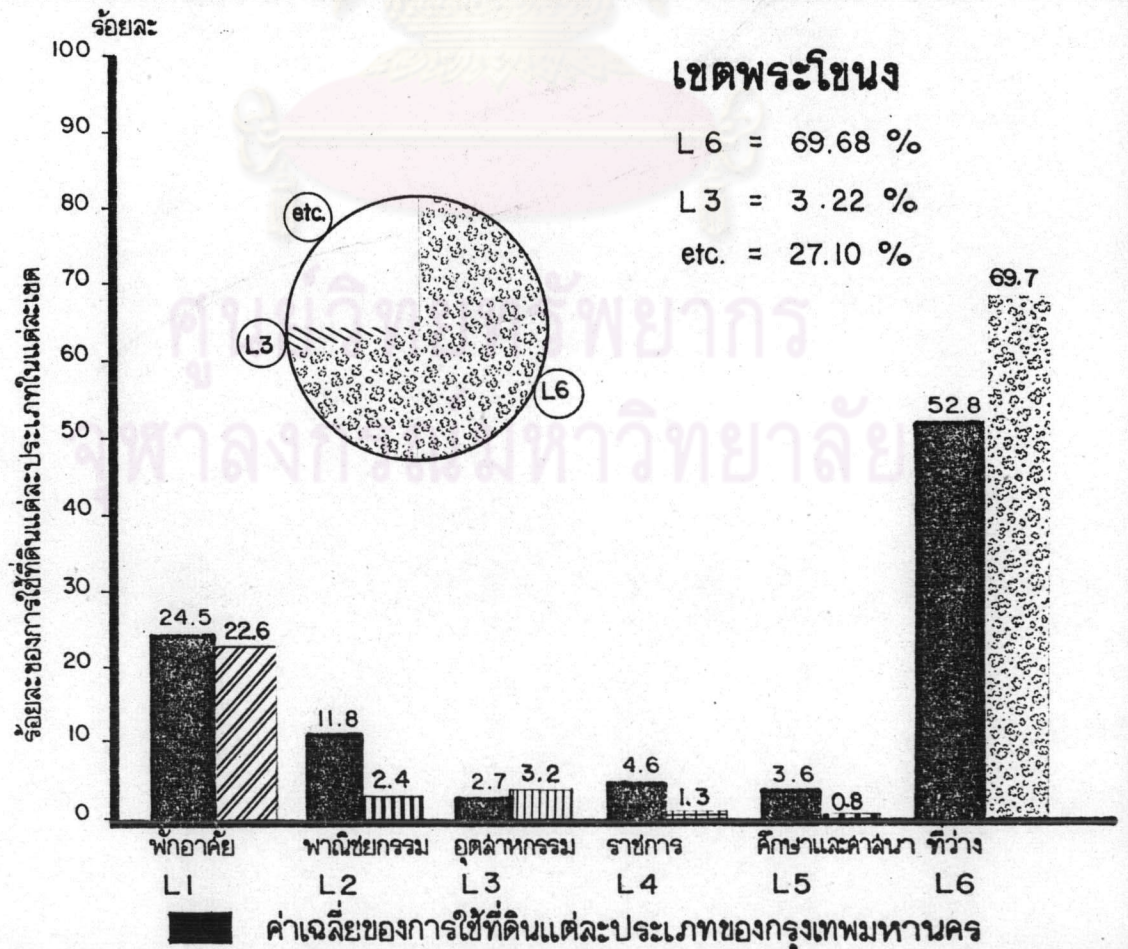
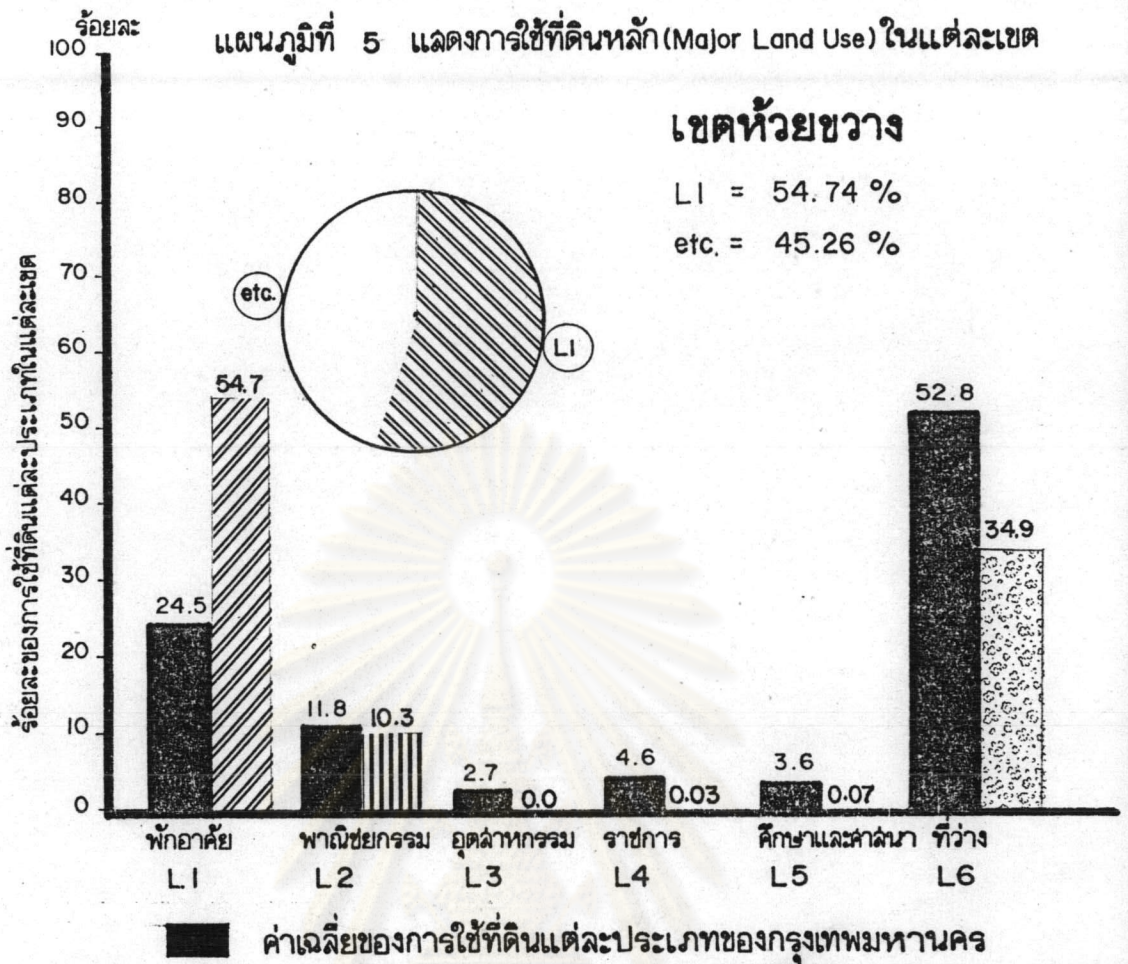
กลุ่มที่ 7 (แผนภูมิที่ 6) เป็นเขตที่มีการใช้ที่
ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านสถาบันราชการและที่ว่าง ซึ่งมีเพียงเขตเดียวคือ
เขตบางเขน

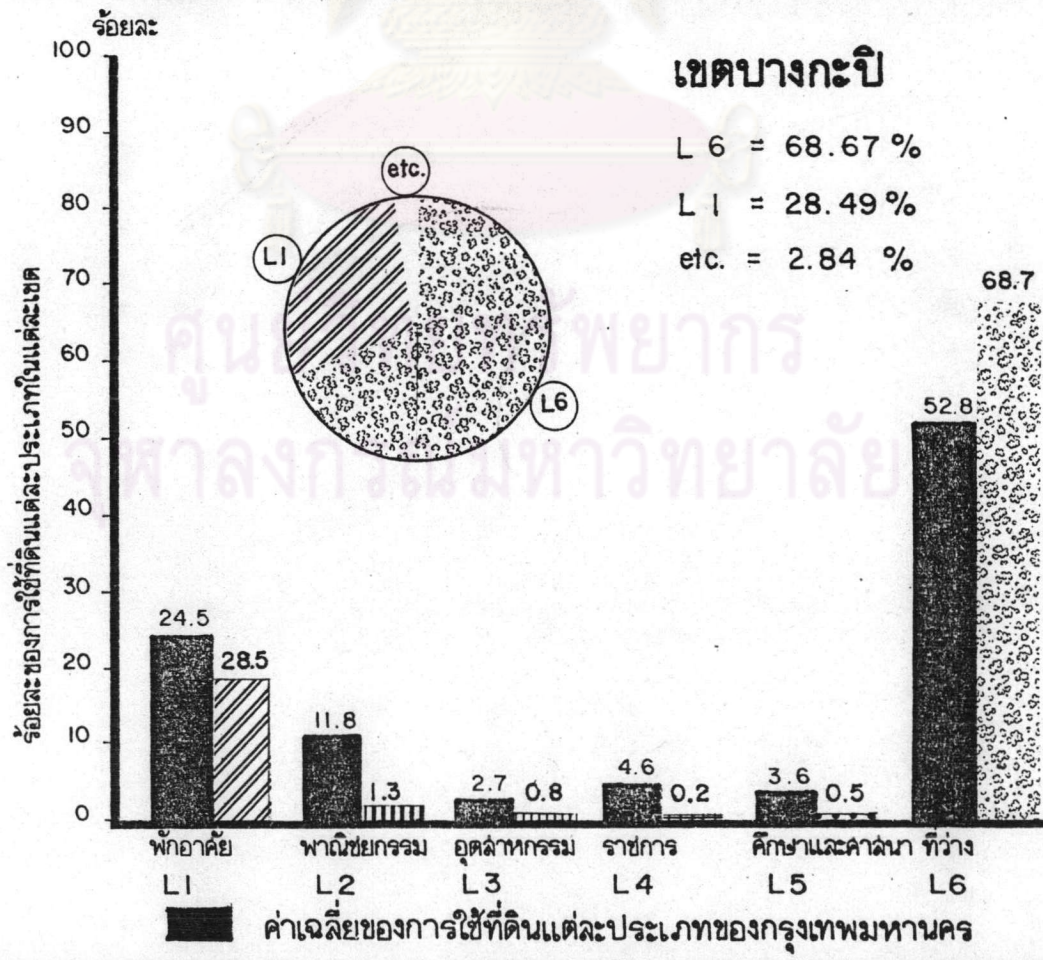
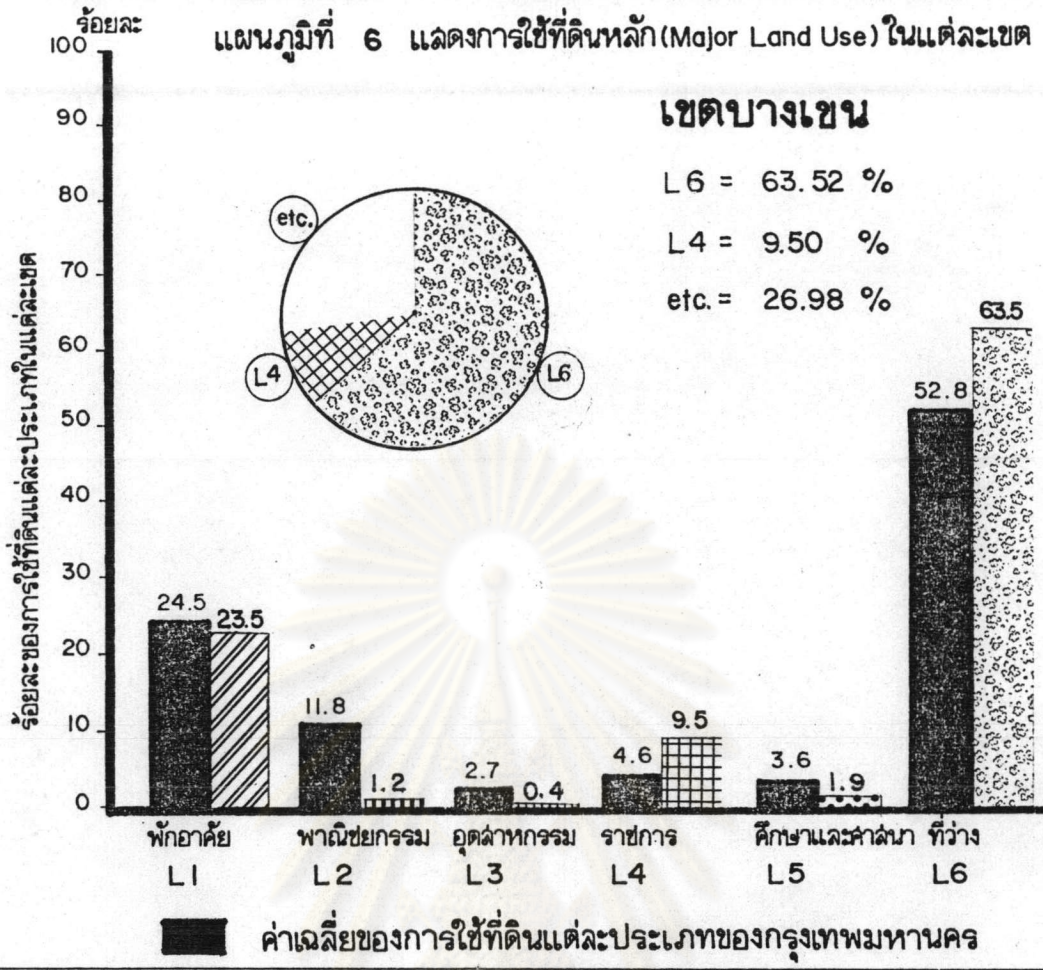

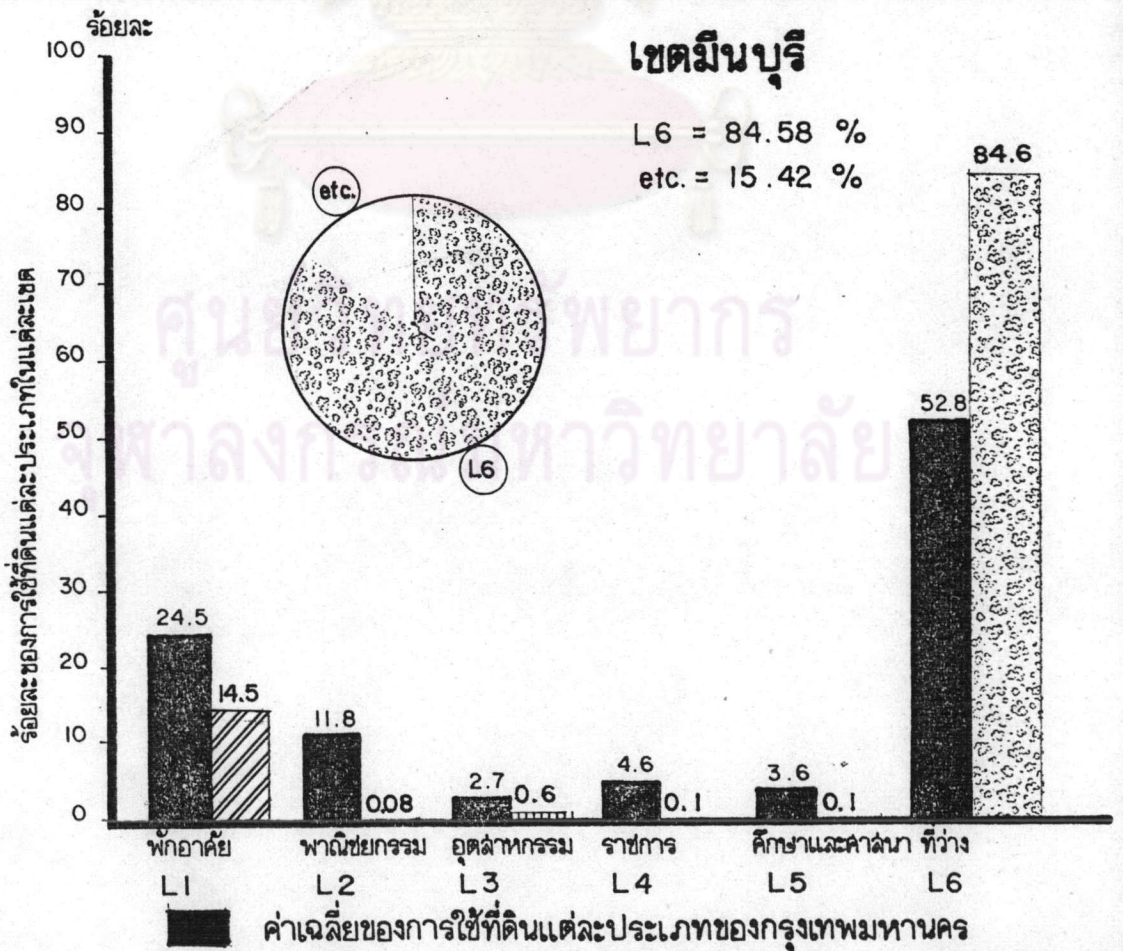
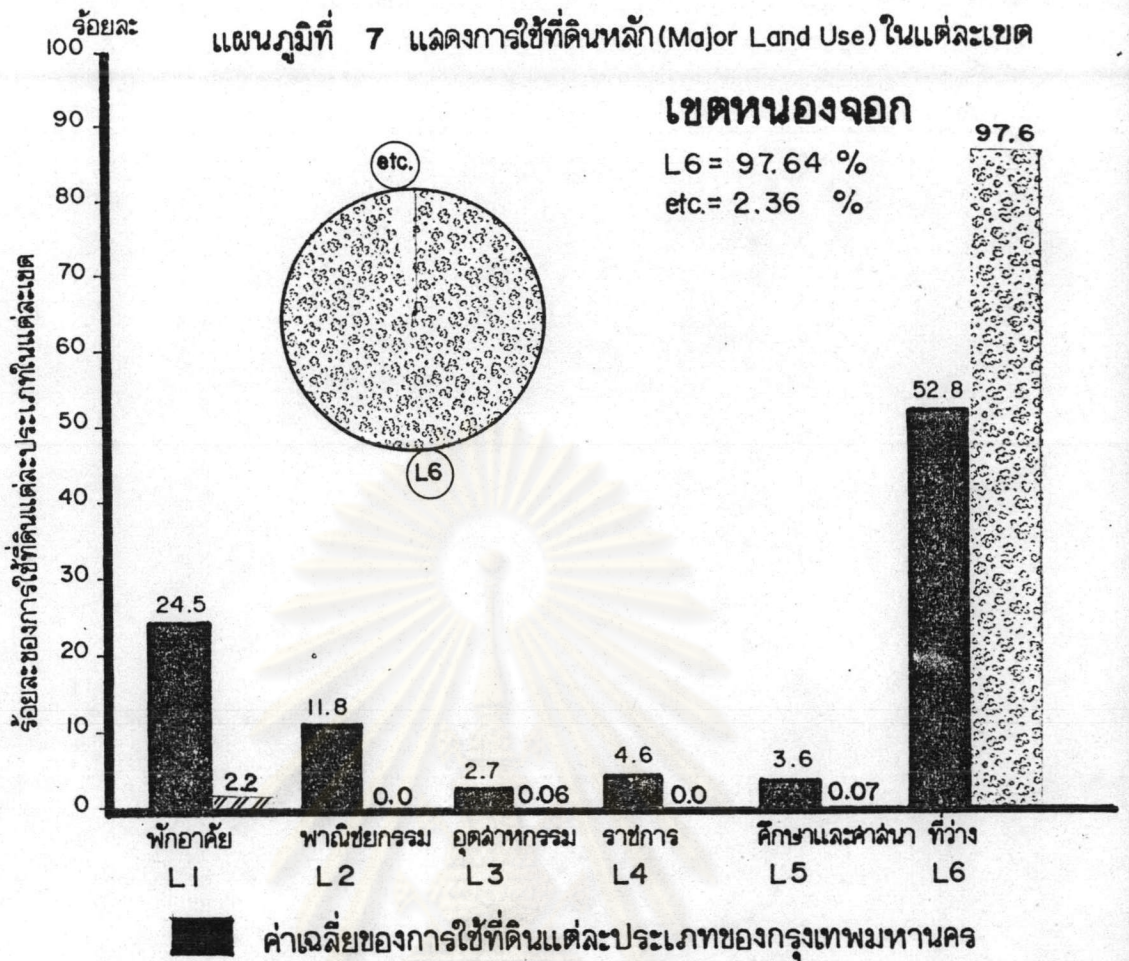

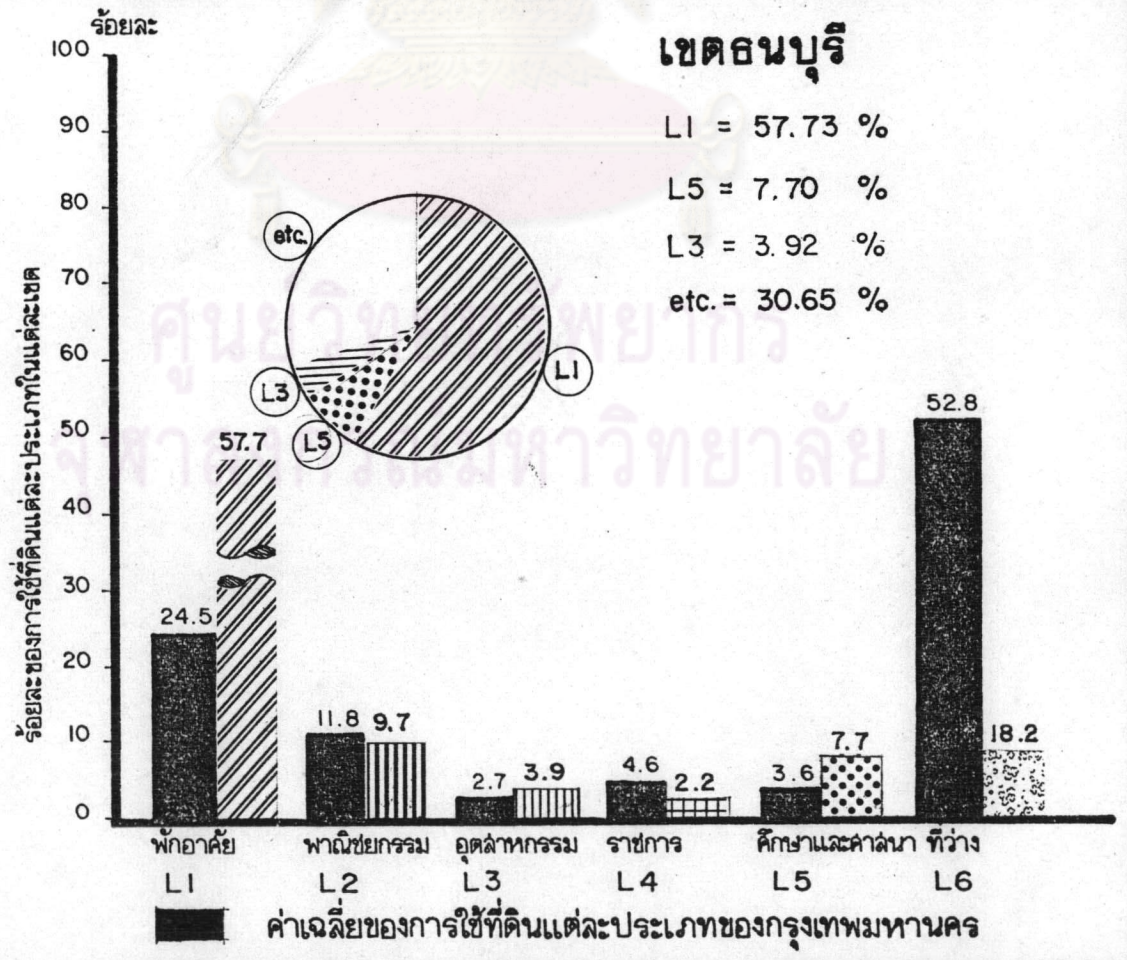
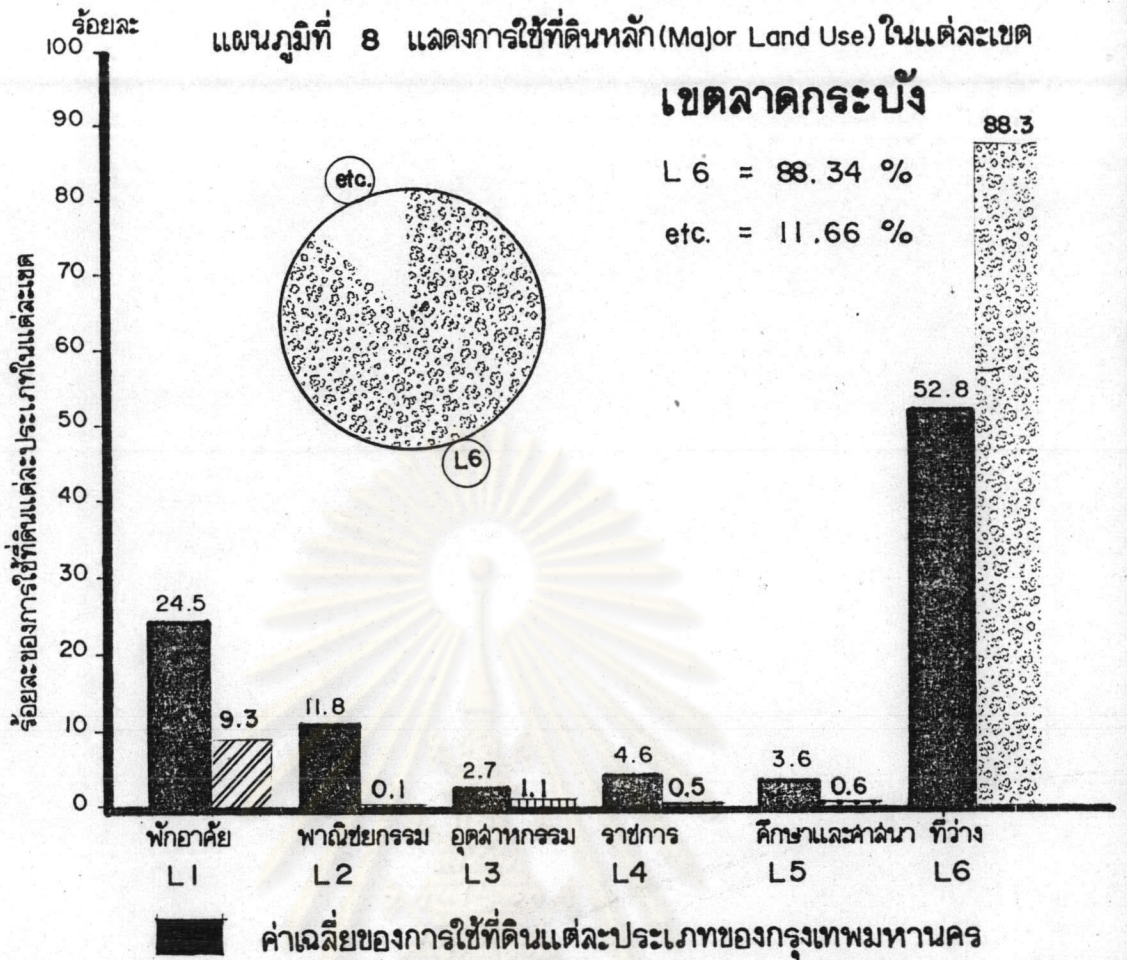

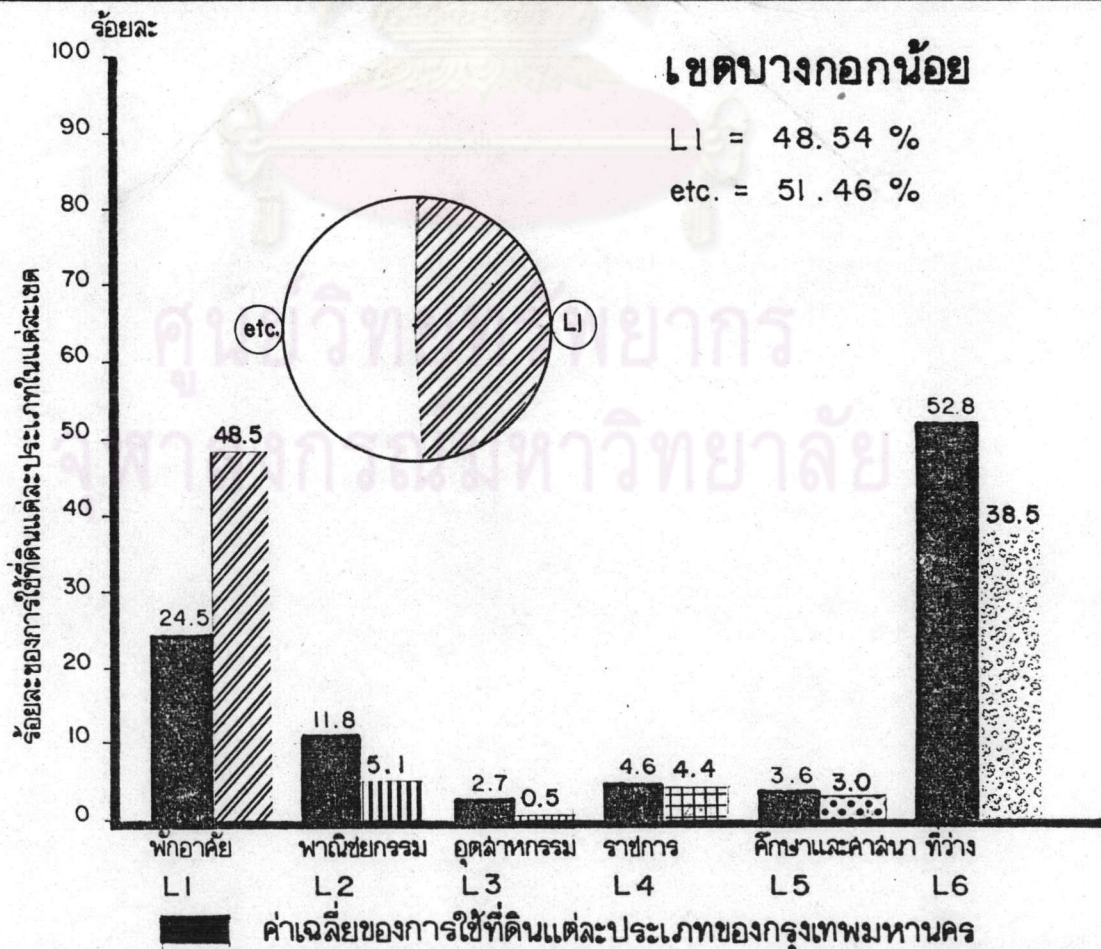
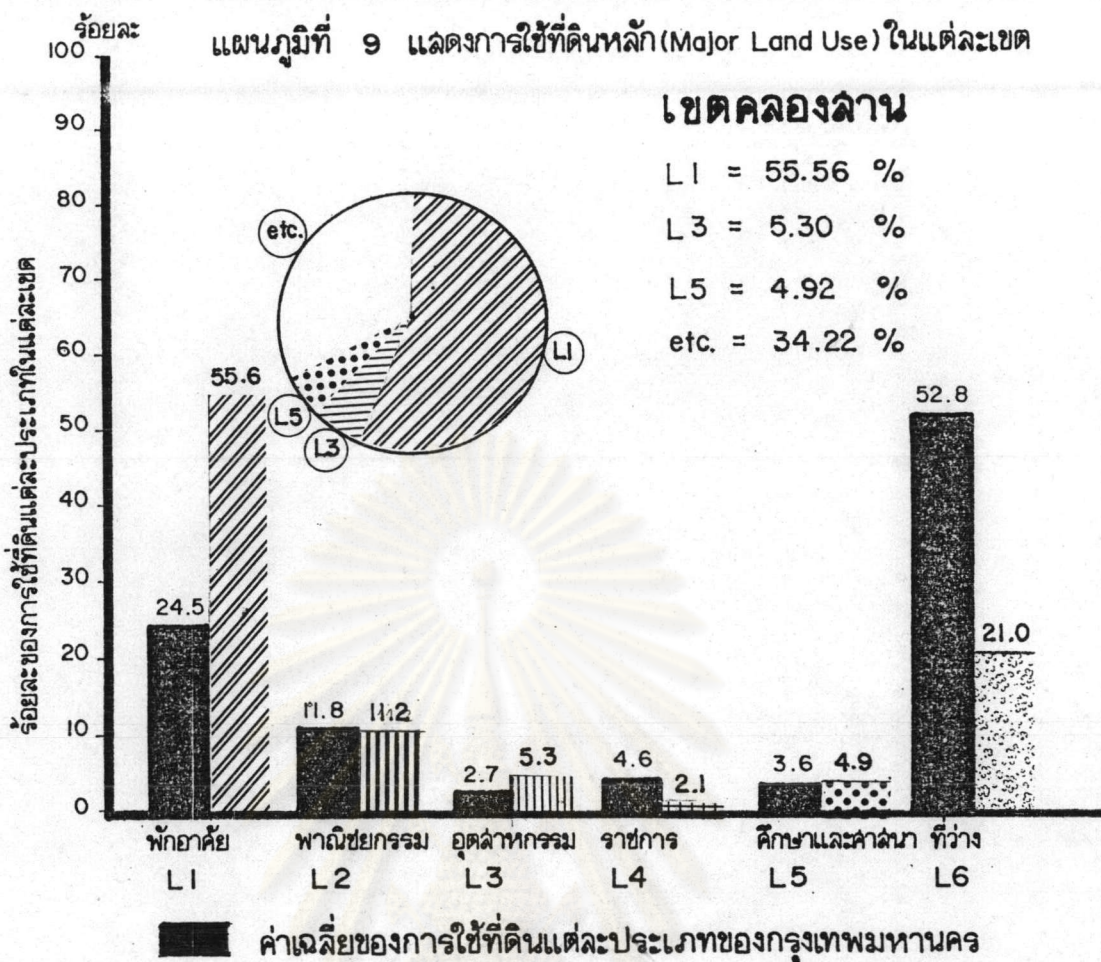

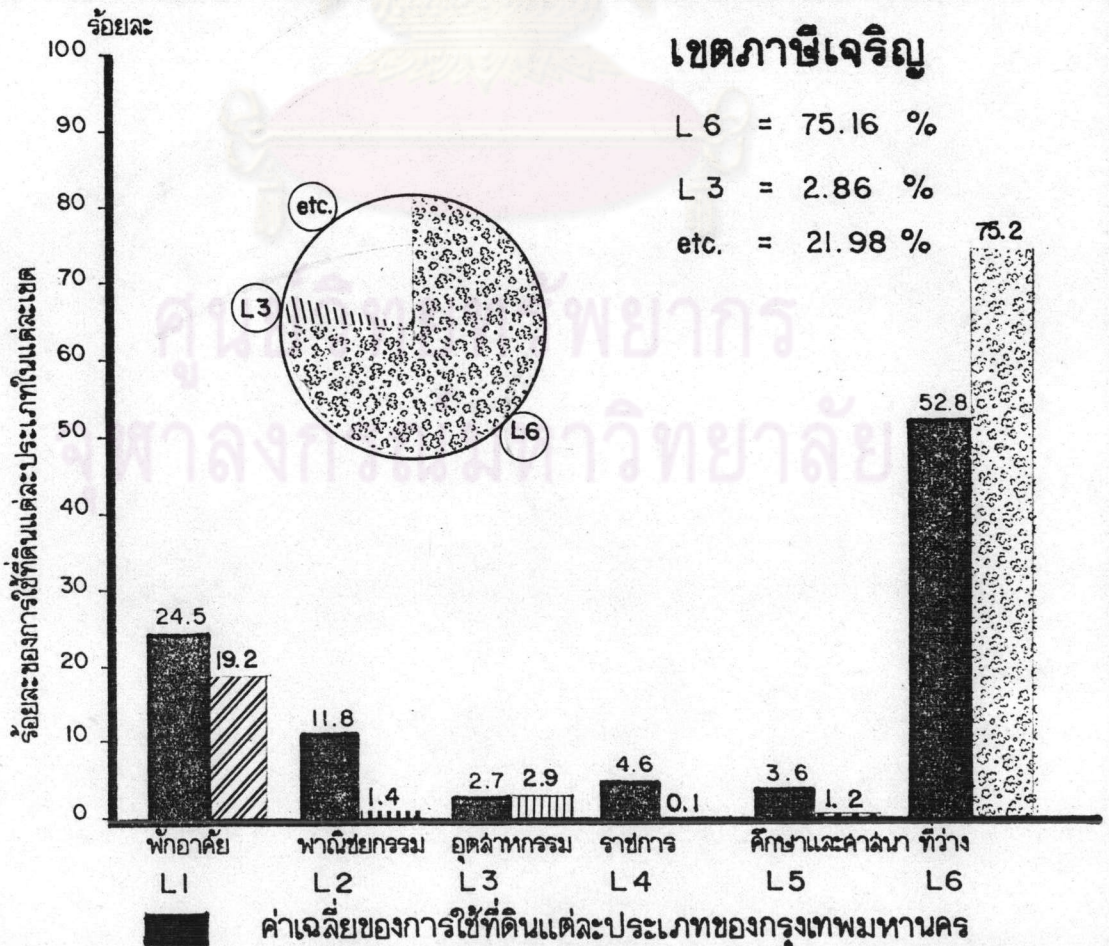
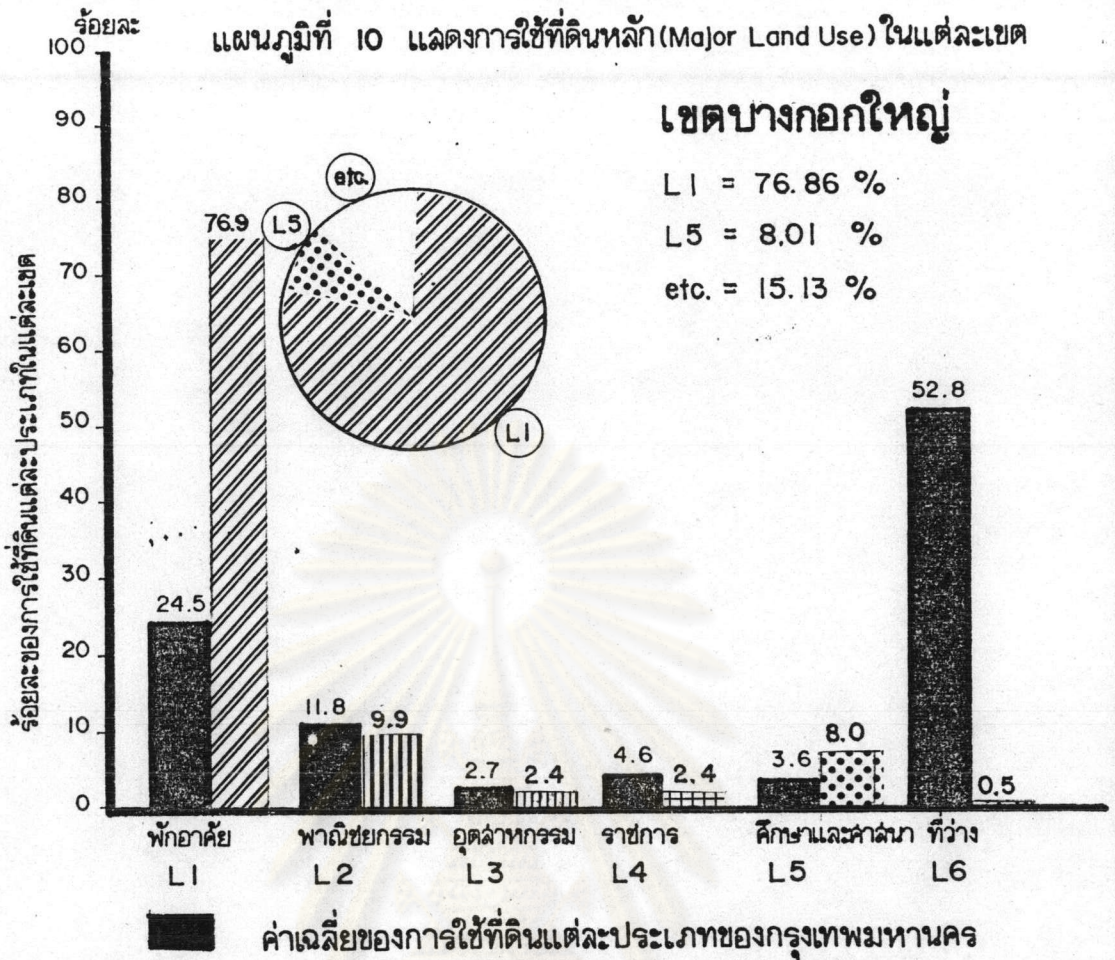

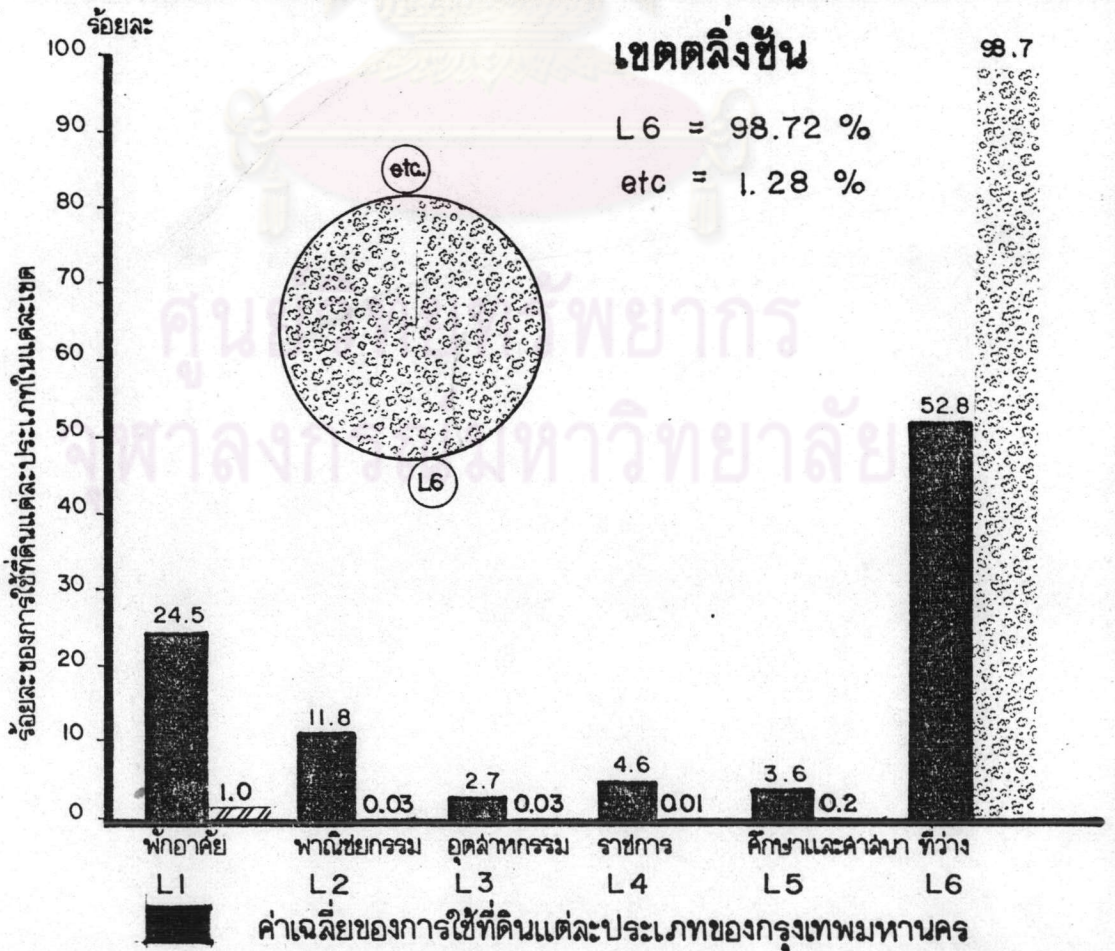
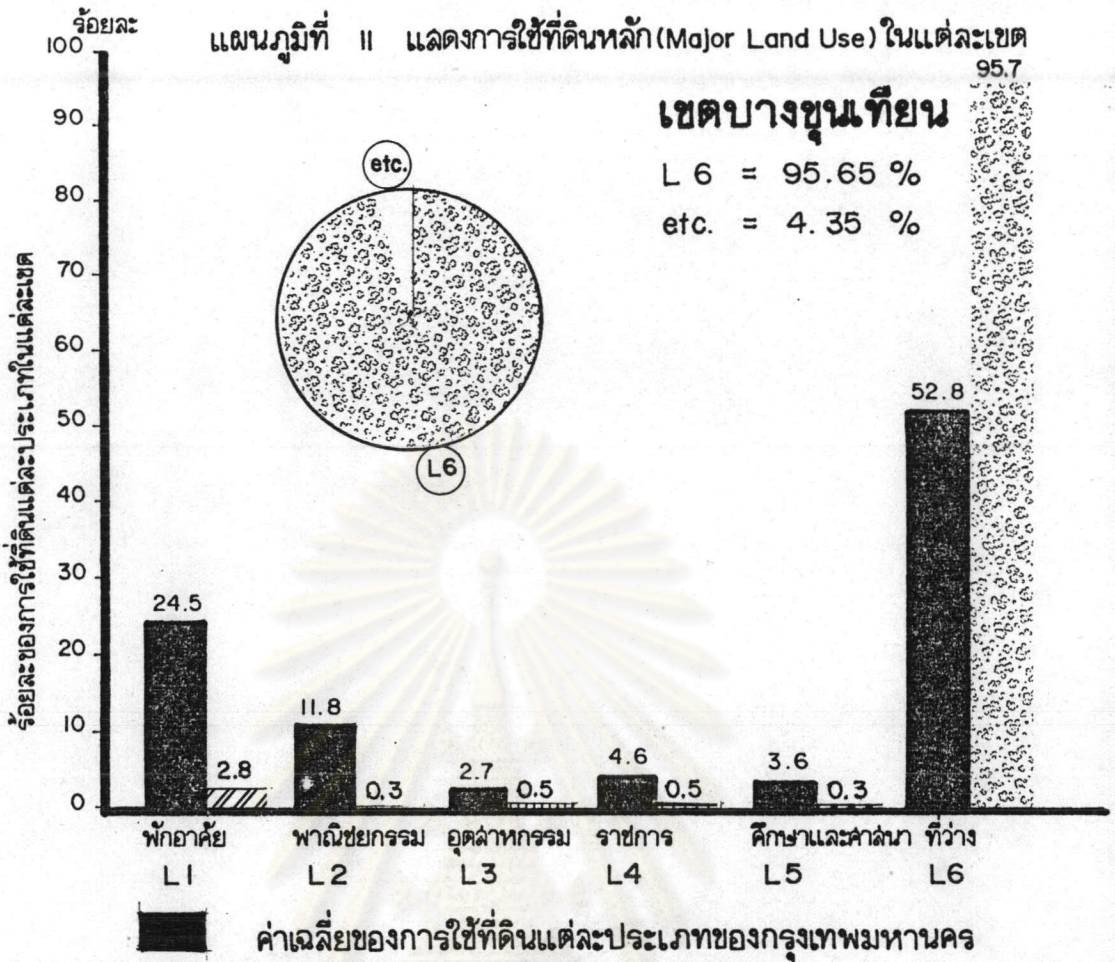

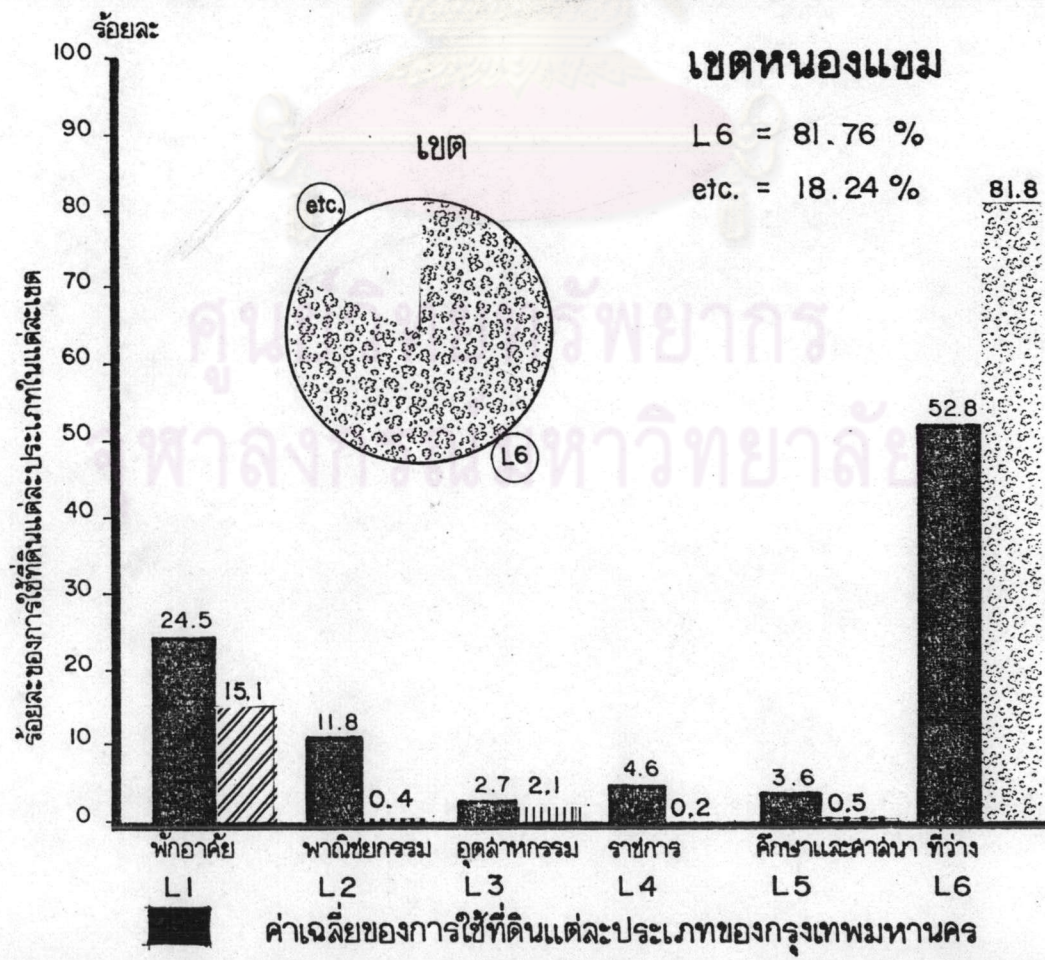
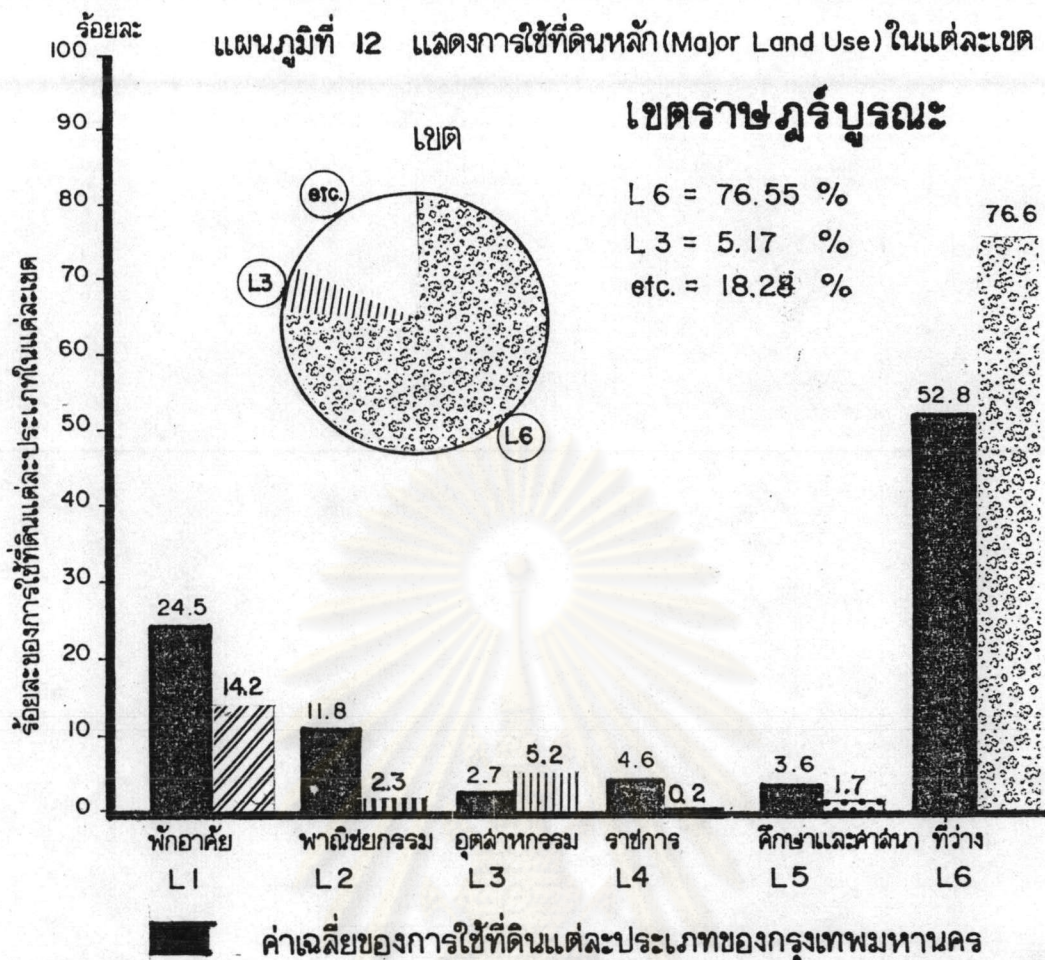

4.1.2.3 เขตที่มีการใช้ที่ดินหลัก 3 ประเภท มีทั้งหมด

7 เขต คือ

กลุ่มที่ 8 (แผนภูมิที่ 4) เป็นเขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านพักอาศัย ย่านพาณิชย์กรรมและสถาบันราชการ ซึ่งมีเพียงเขตเดียวคือ เขตพญาไท

กลุ่มที่ 9 (แผนภูมิที่ 8 และ 9) เป็นที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านพักอาศัย ย่านอุตสาหกรรมและสถาบันการศึกษาและศาสนสถาน ซึ่งมี 2 เขตได้แก่ เขตธนบุรีและคลองสาน

กลุ่มที่ 10 (แผนภูมิที่ 2) เป็นเขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษารวมกับศาสนสถานซึ่งมีเพียงเขตเดียว คือ เขตสัมพันธวงศ์

กลุ่มที่ 11 (แผนภูมิที่ 1 และ 2) เป็นเขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นแบบผสมระหว่างย่านพาณิชย์กรรม สถาบันราชการและสถานศึกษากับศาสนสถาน ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ 3 เขตคือ พระนคร ป้อมปราบ-ศัตรูพ่ายและปทุมวัน

4.1.2.4 เขตที่มีการใช้ที่ดินหลัก 4 ประเภท มีทั้งหมด

1 เขต คือ

กลุ่มที่ 12 (แผนภูมิที่ 4) เป็นเขตที่มีการใช้ที่ดินหลักเป็นแบบผสม 4 ประเภทดังกล่าวคือ ประกอบไปด้วยย่านพักอาศัย อุตสาหกรรม สถาบันราชการและสถานศึกษากับศาสนสถาน ซึ่งมีเพียงเขตเดียวได้แก่ เขตคูสิด

เมื่อพิจารณาเฉพาะการใช้ที่ดินหลักในแต่ละเขตแล้ว จะเห็นได้ว่าในสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครยังมีสภาพการใช้ที่ดินที่ผสมกันหลายประเภทแทบทั้งสิ้น การหาการใช้ที่ดินหลักจึงเป็นเพียงมาตรการประการหนึ่งในการที่จะกำหนดแนวทาง หรือหารูปแบบการใช้ที่ดิน

ตารางที่ 7 แสดงกลุ่มของเขตที่มีการใช้ที่ดินหลักประเภทเดียวกัน พ.ศ. 2523

กลุ่ม	การใช้ที่ดินหลัก	เขตการปกครอง	จำนวน เขต	หมายเหตุ
1	L_1	ห้วยขวาง บางกอกน้อย	2	$L_1 =$ ย่านพักอาศัย
2	L_2	บางรัก	1	$L_2 =$ ย่านพาณิชยกรรม
3	L_6	หนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง		
		บางขุนเทียน คลองตัน หนองแขม	6	$L_3 =$ ย่านอุตสาหกรรม
4	$L_1 + L_5$	บางกอกใหญ่	1	$L_4 =$ ย่านสถาบันราชการ
5	$L_1 + L_6$	บางกะปิ		รวมทั้งประปา
6	$L_3 + L_6$	ยานนาวา พระโขนง ภาษีเจริญ		ไฟฟ้า โทรศัพท์
		ราษฎร์บูรณะ	4	
7	$L_4 + L_6$	บางเขน	1	
8	$L_1 + L_2 + L_4$	พญาไท	1	$L_5 =$ ย่านสถาบันการศึกษา
9	$L_1 + L_3 + L_5$	ธนบุรี คลองสาน	2	และศาสนสถาน
10	$L_2 + L_3 + L_5$	สัมพันธวงศ์	1	$L_6 =$ ย่านที่ว่าง ส่วน พุฒนา
11	$L_2 + L_4 + L_5$	พระนคร ป้อมปราบฯ ปทุมวัน	3	
12	$L_1 + L_3 + L_4 + L_5$	คูศิก	1	
รวม	การใช้ที่ดิน	กรุงเทพมหานคร	24	

ที่มา จากการหาการใช้ที่ดินหลักโดยวิธีการจาก Nelson's Research
 ตารางที่ 6
 แผนภูมิที่ 1 ถึง 12

ตารางที่ 8 แสดงรายละเอียดของการใช้ที่ดินหลักในแต่ละเขต พ.ศ. 2523

ลำดับ	เขตการปกครอง	I ₁ พักอาศัย	I ₂ พาณิชยกรรม	I ₃ อุตสาหกรรม	I ₄ สถาบันราชการ	I ₅ สถานศึกษา	I ₆ ว่าง	I อื่น ๆ	รวม
1	พระนคร	-	31.01	-	15.66	14.27	-	39.06	100.00
2	ป้อมปราบฯ	-	72.19	-	7.20	10.36	-	10.25	100.00
3	ปทุมวัน	-	21.51	-	13.74	9.56	-	55.19	100.00
4	สัมพันธวงศ์	-	45.91	19.42	-	7.06	-	27.61	100.00
5	บางรัก	-	36.58	-	-	-	-	63.42	100.00
6	ยานนาวา	-	-	5.09	-	-	66.34	28.57	100.00
7	ดุสิต	33.54	-	10.69	22.78	6.39	-	26.60	100.00
8	พญาไท	50.27	12.67	-	20.88	-	-	16.18	100.00
9	ห้วยขวาง	54.74	-	-	-	-	-	45.26	100.00
10	พระโขนง	-	-	3.22	-	-	69.68	27.10	100.00
11	บางเขน	-	-	-	9.50	-	63.52	26.98	100.00
12	บางกะปิ	28.49	-	-	-	-	68.67	2.84	100.00
13	หนองจอก	-	-	-	-	-	97.64	2.36	100.00
14	มีนบุรี	-	-	-	-	-	84.58	15.42	100.00
15	ลาดกระบัง	-	-	-	-	-	88.34	11.66	100.00
16	ธัญบุรี	57.73	-	3.92	-	7.70	-	30.65	100.00
17	คลองสาม	55.56	-	5.30	-	4.92	-	34.22	100.00
18	บางกอกน้อย	48.54	-	-	-	-	-	51.46	100.00
19	บางกอกใหญ่	76.86	-	-	-	8.01	-	15.13	100.00
20	ภาษีเจริญ	-	-	2.86	-	-	75.16	21.98	100.00
21	บางขุนเทียน	-	-	-	-	-	95.65	4.35	100.00
22	กัลยาณิ	-	-	-	-	-	98.72	1.28	100.00
23	ราษฎร์บูรณะ	-	-	5.17	-	-	76.55	18.28	100.00
24	หนองแขม	-	-	-	-	-	81.76	18.24	100.00
รวม	กรุงเทพมหานคร	24.51	11.79	2.68	4.59	3.61	52.82	-	100.00

ที่มา ตารางที่ 6 และ 7

ในอนาคตว่าถ้าหากมีการวางผังเมืองรวมของกรุงเทพมหานครขึ้นมา โดยการพยายามจัดรูปแบบการใช้ที่ดินใหม่ระเบียบซึ่งหมายถึงการกำหนดว่า ในพื้นที่บริเวณใดควรจะมีการใช้ที่ดินประเภทใดนั้น ย่อมจะส่งผลให้เกิดความประหัตถ์ในการให้บริการจากรัฐไปยังประชากรในพื้นที่ใดในททุก ๆ ด้าน ซึ่งรวมทั้งการจัดการทางค้ำสนันสนุนการค้ำย ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อทราบว่า เขตใดมีการใช้ที่ดินหลักเป็นประเภทใดแล้วก็อาจพิจารณาต่อไปได้อีกว่า ในอนาคตนั้น ๆ ก็ควรจะมีการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การวางแผนเพื่อกำหนดการค้ำสนันสนุนการในพื้นที่ในเขตเหล่านั้นก็อาจสามารถทราบได้ว่าในพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินต่างกันออกไป ก็ย่อมมีข้อจำกัดทางค้ำต่าง ๆ ต่างกันออกไปค้ำเช่น เรื่องอาชีพของประชากรในพื้นที่รายได้ วิทยายุ ราคาที่ดิน และพื้นที่ว่างหรือพื้นที่ที่จะสามารถพัฒนาขึ้นมาใหม่ได้ในขณะที่พื้นที่เก่ามีสภาพทรุดโทรม เป็นต้น

การใช้ที่ดินมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นทุกอย่างบนพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับข้อมูลทางค้ำประชากรอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในการศึกษาครั้งนี้ได้พยายามกล่าวถึงสภาพการใช้ที่ดินมาก่อนแล้ว ถึงจะค้ำพิจารณาข้อมูลค้ำประชากร เพื่อที่จะได้ทราบสภาพของกรุงเทพมหานครได้ดียิ่งขึ้น ก่อนที่กล่าวถึงเรื่องของการค้ำสนันสนุนการในกรุงเทพมหานครต่อไป

4.1.3 ลักษณะทางค้ำประชากร

การพิจารณาข้อมูลทางค้ำประชากรในที่นี้ จะเป็นการกล่าวถึงลักษณะของประชากรโดยทั่ว ๆ ไป โดยจะพิจารณาจากข้อมูลในระค้ำเขตเป็นหลักซึ่งแยกออกเป็นค้ำต่าง ๆ ได้ค้ำนี้

4.1.3.1 จำนวนประชากร (ตารางที่ 9 และแผนที่ 4)

ประชากรในกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. 2523 มีประมาณ 5,200,000 คน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเขตเมืองแห่งเดียวของ

ประเทศที่มีประชากรมากกว่าเมืองลำคัมรองลงไปคือเทศบาลนครเชียงใหม่ประมาณ 50 เท่า เมื่อพิจารณาต่อไปในรายละเอียดในแต่ละเขตทั้ง 24 เขต จะเห็นได้ว่าเขตที่มีประชากรมากที่สุดคือ เขตพระโขนง รองลงไปได้แก่เขตพญาไทและคูสิต โดยมีประชากรประมาณ 520,000, 510,000 และ 480,000 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10.2 , 10.0 และ 9.3 ตามลำดับ ส่วนเขตที่มีประชากรน้อยที่สุดได้แก่เขตหนองแขม โดยมีประชากรประมาณ 42,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.8 ของประชากรทั้งกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณাজัดแบ่งเขตต่าง ๆ ตามจำนวนประชากรจะเห็นว่าสามารถแบ่งกลุ่มออกได้เป็น 6 กลุ่มดังนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 มีประชากรมากกว่า 450,000 คน ขึ้นไป ได้แก่เขตพระโขนง พญาไท และคูสิต รวม 3 เขต

กลุ่มที่ 2 มีประชากรอยู่ระหว่าง 300,000-450,000 คน ประกอบด้วยเขตบางเขน บางกอกน้อย และยานนาวา รวม 3 เขต

กลุ่มที่ 3 มีประชากรอยู่ระหว่าง 220,000-300,000 คน ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ ดังนี้คือ ธนบุรี บางกะปิ ปทุมวัน รวม 3 เขต

กลุ่มที่ 4 มีประชากรระหว่าง 150,000-220,000 คน ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ ดังนี้คือ บางขุนเทียน ห้วยขวาง ป้อมปราบศัตรูพ่าย ภาษีเจริญ รวม 4 เขต

กลุ่มที่ 5 มีประชากรระหว่าง 100,000-150,000 คน ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ ดังนี้คือ คลองสาน บางรัก พระนคร ราชบุรีบูรณะและบางกอกใหญ่ รวม 5 เขต

กลุ่มที่ 6 มีประชากรน้อยกว่า 100,000 คน ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ คือ สัมพันธวงศ์ คลิ่งชัน มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบังและหนองแขม รวม 6 เขต

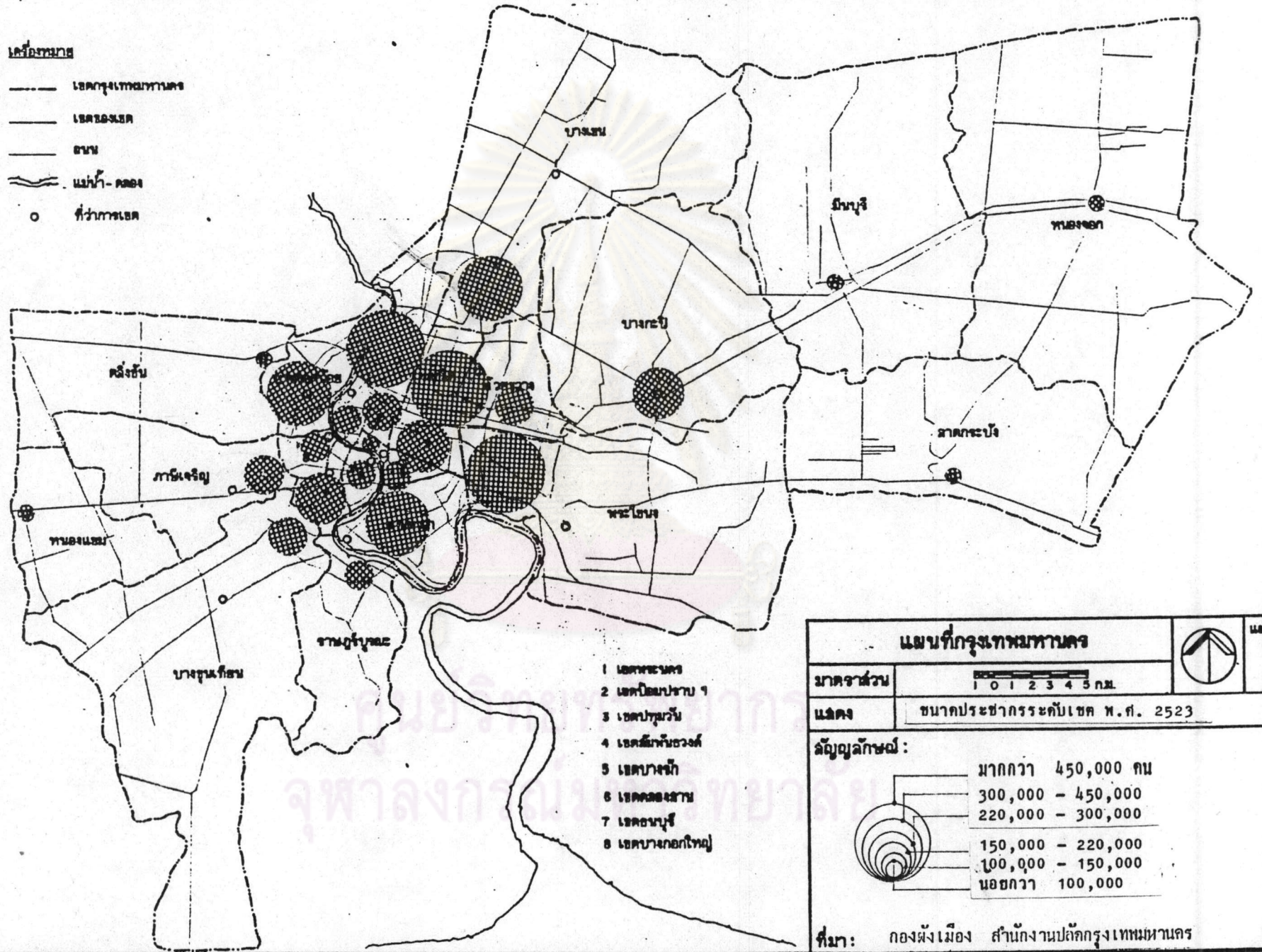
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนร้อยละความหนาแน่นของประชากรในระบับเขต พ.ศ. 2523

ลำดับ	เขตการปกครอง	พื้นที่ (กม. ²)	ประชากร (คน)		ความหนาแน่น คน/ตร.กม.	หมายเหตุ
			จำนวน	ร้อยละ		
1	พระนคร	5.536	123,109	2.39	22,237	
2	ป้อมปราบฯ	1.931	190,450	3.70	98,627	
3	ปทุมวัน	8.369	235,647	4.57	28,157	
4	สัมพันธวงศ์	1.416	77,112	1.50	54,457	
5	บางรัก	5.536	131,542	2.55	23,761	
6	ยานนาวา	36.909	380,416	7.36	10,306	
7	ดุสิต	22.210	479,659	9.31	21,596	
8	พญาไท	18.444	519,869	10.09	28,186	
9	ห้วยขวาง	21.664	201,334	3.91	9,293	
10	พระโขนง	143.559	523,831	10.16	3,648	
11	บางเขน	169.310	388,333	7.53	2,293	
12	บางกะปิ	149.283	255,555	4.96	1,711	
13	หนองจอก	236.261	51,224	0.99	216	
14	มีนบุรี	174.331	55,369	1.07	317	
15	ลาดกระบัง	123.859	42,567	0.83	343	
16	หนองแขม	8.626	262,097	5.09	30,384	
17	คลองสาน	6.051	140,249	2.72	23,177	
18	บางกอกน้อย	23.304	382,621	7.42	16,418	
19	บางกอกใหญ่	6.180	101,198	1.96	16,375	
20	ภาษีเจริญ	53.947	183,385	3.56	3,399	
21	บางขุนเทียน	181.156	204,434	3.97	1,128	
22	คลองตัน	79.698	67,746	1.31	850	
23	ราษฎร์บูรณะ	42.874	113,769	2.21	2,653	
24	หนองแขม	48.283	42,386	0.82	877	
รวม	กรุงเทพมหานคร	1,586.737	5,153,902	100.00	3,285	

ที่มา กองบังคับการ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

เล็กรวม

- เขตกรุงเทพมหานคร
- เขตจังหวัด
- ถนน
- ~~~~~ แม่น้ำ-คลอง
- ที่ว่าการเขต

- 1 เขตพระนคร
- 2 เขตป้อมปราบฯ
- 3 เขตปทุมวัน
- 4 เขตสัมพันธวงศ์
- 5 เขตบางกอก
- 6 เขตคลองสาน
- 7 เขตธนบุรี
- 8 เขตบางกอกใหญ่

แผนที่กรุงเทพมหานคร			แผนที่ 4
มาตราส่วน			
แสดง	ขนาดประชากรระดับเขต พ.ศ. 2523		
สัญลักษณ์ :			
	มากกว่า 450,000 คน		
	300,000 - 450,000		
	220,000 - 300,000		
	150,000 - 220,000		
	100,000 - 150,000		
	น้อยกว่า 100,000		
ที่มา: กองผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร			

การพิจารณาเฉพาะขนาดประชากรนั้นอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการกล่าวถึงข้อมูลส่วนอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะเขตที่มีพื้นที่ที่มากย่อมมีโอกาสที่จะมีจำนวนประชากรมากกว่าเขตที่มีพื้นที่เล็ก เพื่อแก้ไขปัญหาคความคลาดเคลื่อนดังกล่าว จึงต้องมีการปรับข้อมูลให้มีฐานเท่ากัน จึงใช้เปรียบเทียบกันได้ ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงเรื่องความหนาแน่นประชากร ซึ่งหมายถึงการพิจารณาถึงจำนวนประชากรต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร

4.1.3.2 ความหนาแน่นประชากร (ตารางที่ 9 และแผนที่แผนที่ 5)

ความหนาแน่นประชากรในกรุงเทพมหานครในที่จะพิจารณา โดยใช้จำนวนประชากรต่อพื้นที่ในเขตแต่ละเขต โดยไม่ได้อีกส่วนที่เป็นที่ว่าง ถนน แม่น้ำ หรือพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งไม่มีประชากรอาศัยอยู่ ดังนั้นในที่นี้

$$\text{ความหนาแน่นประชากรในแต่ละเขต} = \frac{\text{จำนวนประชากรทั้งเขต}}{\text{พื้นที่เขตทั้งหมด}}$$

การศึกษาพบว่าในปี 2523 นี้ กรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นประชากรประมาณ 3,300 คน/ตร.กม. ในขณะที่เขตป้อมปราบฯ ซึ่งเป็นเขตที่มีพื้นที่เกือบเล็กที่สุด มีความหนาแน่นสูงสุดคือประมาณ 98,000 คน/ตร.กม. รองลงมาได้แก่เขตสัมพันธวงศ์ ธนบุรีและพญาไท โดยมีความหนาแน่นเป็น 54,000, 300,000 และ 28,000 คน/ตร.กม. ตามลำดับ ส่วนเขตที่น้อยที่สุดนั้นได้แก่เขตหนองจอก คือมี 216 คน/ตร.กม.

เมื่อพิจารณาจัดแบ่งเขตต่าง ๆ ตามความหนาแน่นประชากรแล้วพบว่าสามารถแบ่งเขตต่าง ๆ ทั้ง 24 เขตออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 ความหนาแน่นประชากรมากกว่า 50,000 คน/ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตป้อมปราบฯและสัมพันธวงศ์ รวม 2 เขต

กลุ่มที่ 2 ความหนาแน่นประชากรตั้งแต่
25,000 - 50,000 คน/ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตธนบุรี ญาไทและ
ปทุมวัน รวม 3 เขต

กลุ่มที่ 3 ความหนาแน่นประชากรตั้งแต่
15,000 - 25,000 คน/ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตต่าง ๆ ดังนี้คือ
บางรัก คลองสาน พระนคร คลุสิต บางกอกน้อยและบางกอกใหญ่ รวม 6 เขต

กลุ่มที่ 4 ความหนาแน่นประชากรตั้งแต่
5,000 - 15,000 คน/ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตยานนาวาและ
ห้วยขวาง รวม 2 เขต

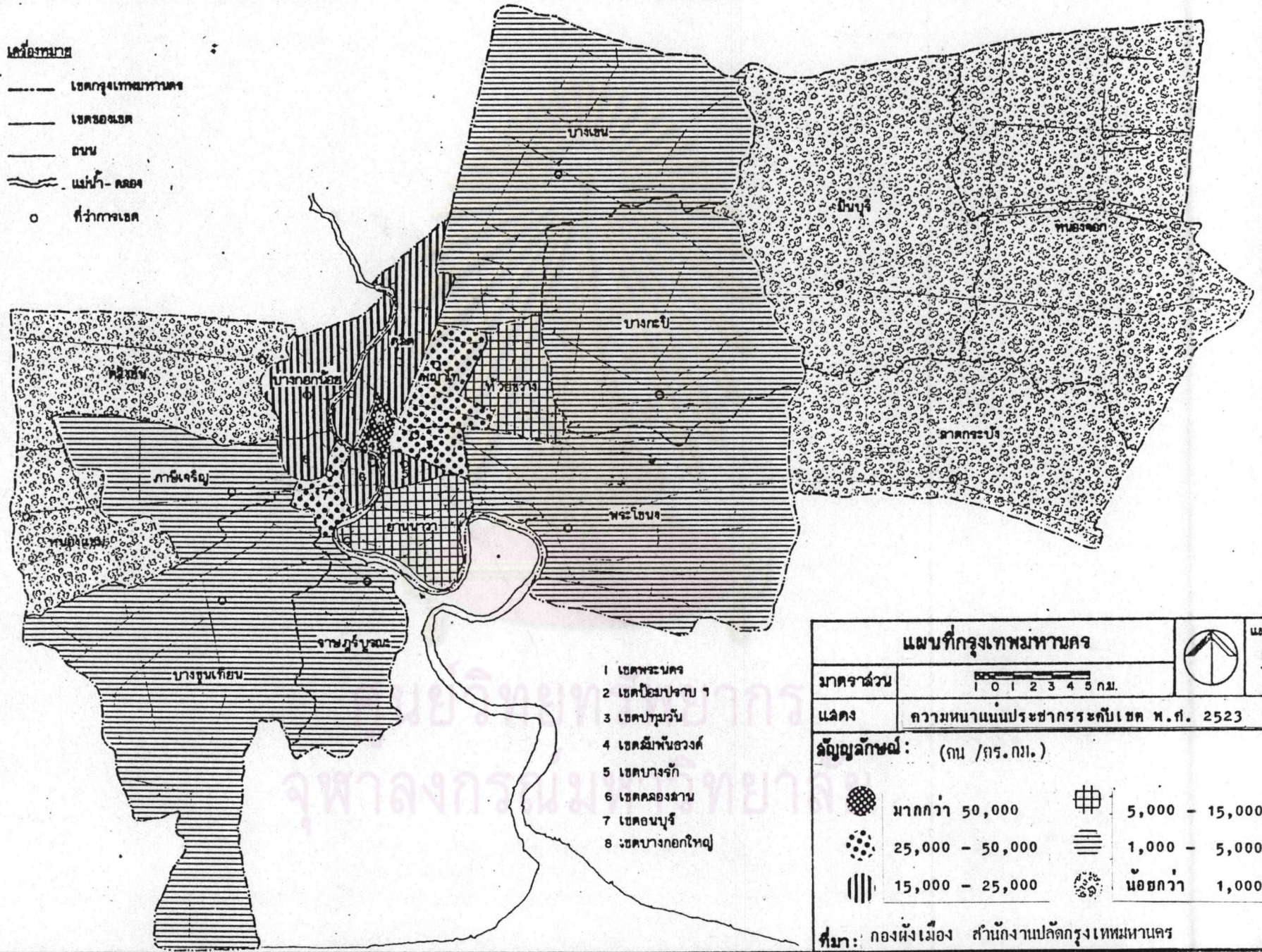
กลุ่มที่ 5 ความหนาแน่นประชากรตั้งแต่
1,000 - 5,000 คน/ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตพระโขนง ภาษีเจริญ
ราษฎร์บูรณะ บางเขน บางกะปิ และบางขุนเทียน รวม 6 เขต

กลุ่มที่ 6 ความหนาแน่นประชากรน้อยกว่า
1,000 คน/ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเขตหนองแขม คลิ่งชัน ลาดกระบัง
มีนบุรีและหนองจอก รวม 5 เขต

การพิจารณาความหนาแน่นประชากรร่วมกับ
ขนาดของประชากร จะสามารถทำให้เข้าใจถึงลักษณะทางค้ำประชากรของ
พื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครนั้นประชากรจะมีการคั้ง
ถิ่นฐานอยู่กันอย่างหนาแน่น ในบริเวณตอนในของพื้นที่ โดยเฉพาะในเขต
ป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ ธนบุรี ญาไท ปทุมวัน และบางรัก เป็นต้น
เขตเหล่านี้เป็นเขตที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมที่ใหญ่ที่สุดในพื้นที่ประกอบไปด้วยศูนย์
การค้าขนาดใหญ่ ห้างสรรพสินค้า โรงแรม ธนาคาร สถาบันการเงินและ
ศูนย์การค้าส่ง ค้ำปลีกของสินค้าหลายประเภทด้วยกัน รวมทั้งเป็นที่คั้งของ
สถาบันราชการ เช่นกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ตลอดจนเป็นที่คั้งของ
สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น ลักษณะการใช้ที่ดินคั้งกล่าวจะก่อ

เลื่อยกระดาษ

- เขตกรุงเทพมหานคร
- เขตของเขต
- ถนน
- ~~~~~ แม่น้ำ-คลอง
- ที่ว่าการเขต

- 1 เขตพระนคร
- 2 เขตป้อมปราบฯ
- 3 เขตปทุมวัน
- 4 เขตมีนบุรี
- 5 เขตบางรัก
- 6 เขตคลองสาน
- 7 เขตธนบุรี
- 8 เขตบางกอกใหญ่

แผนที่กรุงเทพมหานคร			แผนที่
			5
มาตราส่วน	 1 0 1 2 3 4 5 กม.		
แสดง	ความหนาแน่นประชากรระดับเขต พ.ศ. 2523		
สัญลักษณ์: (คน / ตร.กม.)			
	มากกว่า 50,000		5,000 - 15,000
	25,000 - 50,000		1,000 - 5,000
	15,000 - 25,000		น้อยกว่า 1,000
ที่มา: กองผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร			

ให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ อันต่อเนื่องออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดทั้งการเดินทางของ ประชากร การเคลื่อนไหวทางสังคมในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น และเมื่อ พิจารณาในพื้นที่ที่ถักออกมาพบว่าจะมีความหนาแน่น ประชากรเบาบางลงพื้นที่ ดังกล่าวเป็นย่านที่พักอาศัยที่เกิดขึ้นใหม่ รวมทั้งเป็นย่านพาณิชยกรรมใหม่ผสม อยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวออกไปตามความยาวของถนนสายสำคัญๆ พื้นที่ที่ถักออกมาในส่วนนี้ได้แก่เขตยานนาวา ห้วยขวาง พระโขนง และภาษีเจริญ เป็นต้น

นอกจากนั้นในพื้นที่รอบนอกนั้น พบว่าจะมี ประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบาง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นที่ยาว ทุ่งนา สวนผลไม้ ตลอดจนที่ว่างซึ่งกำลังมีการพัฒนาให้เกิดการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ขึ้น ดังเช่น จัดสรรเพื่อการพักอาศัย พาณิชยกรรมและสร้างโรงงานอุตสาหกรรม เหล่านี้ เป็นต้น เขตเหล่านี้มีความหนาแน่นของประชากรน้อยมากคือมีประมาณ 200 คน/ตร.กม. ซึ่งเมื่อเทียบกับเขตที่อยู่ตอนในสุดของพื้นที่แล้วจะมีค่าน้อยกว่า ประมาณ 500 เท่า

การศึกษาสภาพการใช้ที่ดินและลักษณะประชากร

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานโดยทั่ว ๆ ไปของกรุงเทพมหานคร ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการผังเมืองโดยตรง ทั้งนี้เพราะข้อมูล ดังกล่าวเป็นตัวที่รองรับของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นบนพื้นที่ทุก ๆ อย่างซึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาทางคานส์นทานการในกรุงเทพมหานคร กิจกรรม คานส์นทานการที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการที่จะต้องกล่าว ถึงข้อมูลทั้ง 2 ประการที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นได้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากสภาพ ของการคานส์นทานการได้โดยทั่วไปว่าในพื้นที่บางแห่งมีแหล่งที่ให้บริการคานส์นทานการ มากมายทั้งของรัฐและเอกชนแต่ในขณะเดียวกันกับพื้นที่บางแห่งกลับไม่มีลักษณะดัง กล่าวเกิดขึ้นเลย ความแตกต่างเหล่านี้อาจมีตัวแปรหลาย ๆ ประการในการที่ จะให้คำตอบ แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะได้นำเอาตัวแปรทางด้านการใช้ที่ดินและ

ประชากรมาพิจารณาเกี่ยวกับการสันทนาการ ซึ่งจะได้อธิบายในลำดับต่อไป

4.2 สภาพทางบ้านสันทนาการในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษาถึงการสันทนาการในเขตกรุงเทพมหานครเป็นเบื้องต้นก่อนนั้นก็เพื่อที่จะได้ทราบถึงลักษณะโดยทั่ว ๆ ไป รูปแบบ จำนวน และที่ตั้งของแหล่งสันทนาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และจะได้อธิบายถึงการสันทนาการที่จัดขึ้นโดยองค์กรอื่น ๆ สมาคม และเอกชนไว้ด้วยเพื่อจะได้สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสันทนาการได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งในที่นี้จะแยกพิจารณาออกตามคุณสมบัติและความรับผิดชอบของผู้จัดเป็นหลัก ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 5 ประเภทดังนี้

- 4.2.1 สันทนาการสาธารณะ (Public Recreation)
- 4.2.2 สันทนาการกึ่งสาธารณะ (Semi-Public Recreation)
- 4.2.3 สันทนาการเอกชน (Private Recreation)
- 4.2.4 สันทนาการธุรกิจ (Commercial Recreation)
- 4.2.5 สันทนาการส่วนบุคคลและครอบครัว (Individual and Home Recreation)

สันทนาการทั้ง 5 รูปแบบนี้ได้กระจายอยู่โดยทั่ว ๆ ไปในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนและรูปแบบในการให้บริการต่างกันออกไปในพื้นที่แต่ละเขต ซึ่งจะแยกกล่าวในแต่ละส่วนได้ดังนี้

4.2.1 สันทนาการสาธารณะ

มีความมุ่งหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ได้หาความสำราญ ซึ่งจะช่วยให้เขาได้พัฒนาทางสังคม ทางกาย ทางการศึกษา ทางวัฒนธรรม ตลอดจนช่วยให้เขาได้อยู่ที่กินดี โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ

กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานระดับท้องถิ่นมีหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการจัดบริการด้านสันตนาการให้แก่ประชาชนได้แก่ สำนักสวัสดิการสังคม หน่วยงานดังกล่าวได้สร้างแหล่งสันตนาการขึ้นมาหลายรูปแบบดังเช่น สวนสาธารณะ สวนหย่อมและศูนย์เยาวชนตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมสันตนาการอื่น ๆ ซึ่งได้จัดขึ้นในโอกาสพิเศษต่างกันไปเช่น ในวันหยุดราชการ วันสำคัญ ๆ ของประเทศและการละเล่นในโอกาสต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากกรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการด้านสันตนาการแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้างเคียงเช่น กรมพลศึกษา องค์การส่งเสริมการกีฬาแห่งประเทศไทย สำนักนายกรัฐมนตรี รวมทั้งกรมประชาสัมพันธ์แห่งเหล่านี้เป็นต้น

แหล่งสันตนาการหลักที่สำนักสวัสดิการสังคมได้จัดขึ้น เพื่อให้บริการแก่ประชาชนบนพื้นที่ในส่วนนี้จะแยกพิจารณาออกเป็น 2 รูปแบบคือ

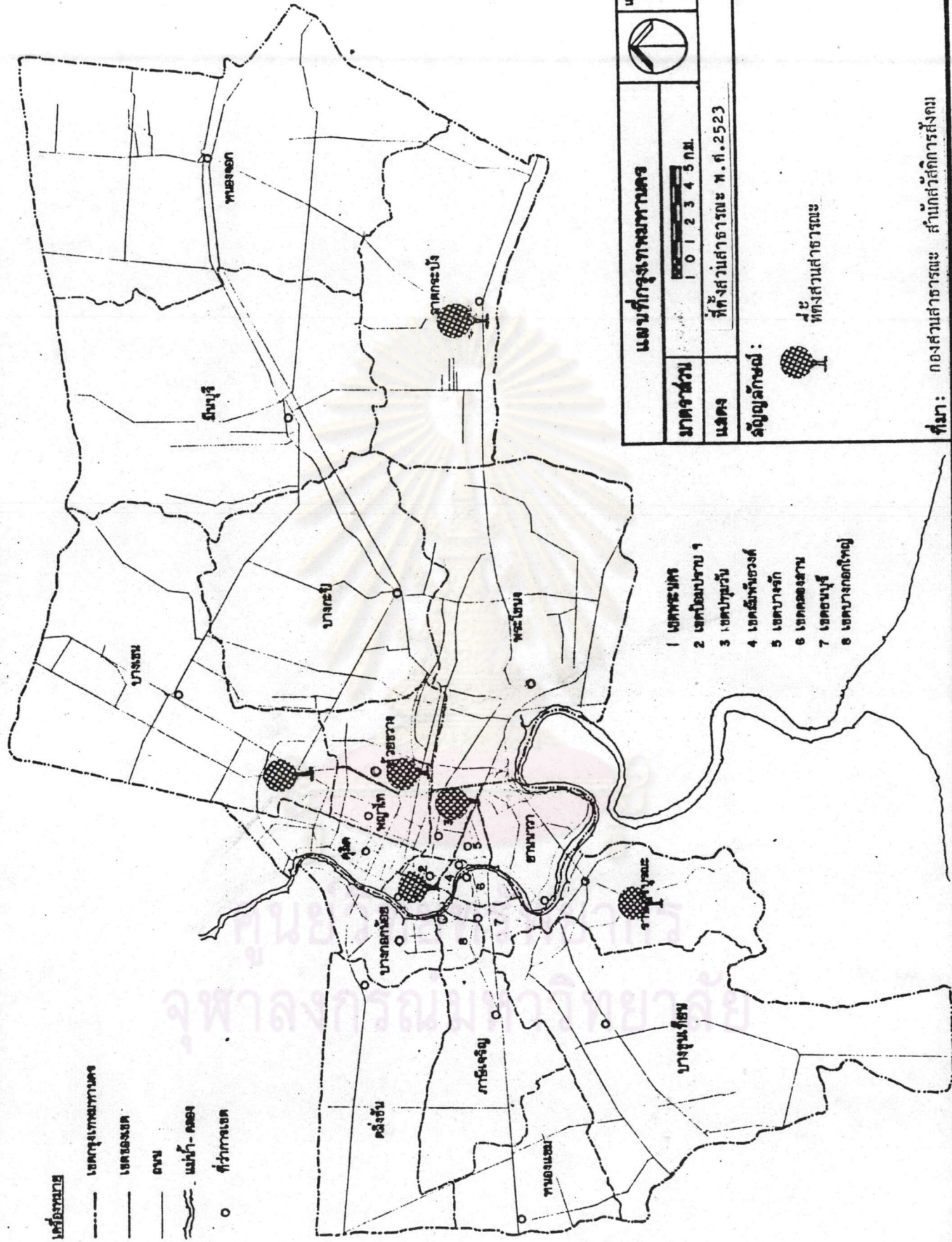
4.2.1.1 สวนสาธารณะ (แผนที่แผนที่ 6)

กรุงเทพมหานครมีสวนสาธารณะที่มีพื้นที่มากกว่า 50 ไร่ขึ้นไปอยู่เพียง 5 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนที่ตั้งและพื้นที่ของสวนสาธารณะที่มีพื้นที่มากกว่า 50 ไร่ ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2523

ลำดับ	ชื่อสวนสาธารณะ	ที่ตั้งเขต	พื้นที่(ไร่)	หมายเหตุ
1	ลุมพินี	ปทุมวัน	360	
2	สนามหลวง	พระนคร	69	
3	ธนบุรีรมย์	ราชบุรีบูรณะ	63	
4	พระนคร	ลาดกระบัง	50	
5	จตุจักร	บางเขน	190	
	รวม	5 เขต	732	

ที่มา กองสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

ที่มา: กองส่วนสำราญและ สำนักสวัสดิการสังคม

สวนสาธารณะทั้ง 5 แห่งมีพื้นที่รวมกันประมาณ 730 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.1 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร และเมื่อรวมเอาสวนสาธารณะ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณกระทรวงการต่างประเทศซึ่งมีการปรับปรุงและตกแต่งบริเวณให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจอีกแห่งหนึ่งแล้ว กรุงเทพมหานครก็จะมีพื้นที่ที่เป็นสวนสาธารณะเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 25 ไร่

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนที่ตั้งและพื้นที่ของสวนสาธารณะทั้งหมดใน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2526

ลำดับ	ชื่อสวนสาธารณะ	ที่ตั้งเขต	พื้นที่(ไร่)	หมายเหตุ
1	ลุมพินี	ปทุมวัน	360	
2	สนามหลวง	พระนคร	69	
3	ธนบุรีรมย์	ราษฎร์บูรณะ	63	
4	พระนคร	ลาดกระบัง	50	
5	จตุจักร	บางเขน	190	
6	สราญรมย์	พระนคร	23	
	รวม	6 เขต	755	

ที่มา กองสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิสังคม กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ยังมีการจัดสวนหย่อมกระจายอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ โดยทั่วไป เช่นตามเกาะกลางถนน วงเวียน ริมแม่น้ำ สถานที่ราชการต่าง ๆ และอนุสาวรีย์ เป็นต้น สวนหย่อมเหล่านี้มักจะต้องอยู่ในย่านที่มีความแออัด มีปัญหา ด้านการจราจรเพราะเกิดจากการพัฒนาพื้นที่ที่ว่างและเหลือจากการพัฒนาในอดีตแล้วโดยไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า สวนดังกล่าวจึงขาดที่ว่างและความปลอดภัย

อย่างเพียงพอสำหรับเด็กและผู้ที่จะมาใช้บริการ¹

แต่อย่างไรก็ตามสวนหย่อมเหล่านี้ก็มีส่วนช่วยเหลือในการแก้ไขในด้านการลดมลภาวะในทางสายตาได้ในบางส่วน ทั้งนี้เพราะสวนหย่อมดังกล่าวได้มีการจัดแต่งไว้อย่างสวยงามโดยการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ สนามหญ้า หรืออาจมีน้ำพุที่จัดรวมเอาไว้ด้วย

นอกจากกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการเรื่องสวนสาธารณะแล้ว ยังมีการเคหะแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นเดียวกัน ได้จัดสร้างสวนสาธารณะขึ้นในบางพื้นที่อีกด้วย สวนสาธารณะเหล่านี้มักตั้งอยู่ในบริเวณโครงการของการเคหะแห่งชาติ ซึ่งรวมอยู่ในย่านพักอาศัยสวนสาธารณะดังกล่าวมีอยู่ 7 แห่ง ดังนี้คือ

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนที่ตั้งและพื้นที่ของสวนสาธารณะที่จัดโดยการเคหะแห่งชาติ พ.ศ. 2523

ลำดับ	ชื่อสวนสาธารณะ	ที่ตั้งเขต	พื้นที่(ไร่)	หมายเหตุ
1	บ่อนไก่	ปทุมวัน	2.73	
2	ห้วยขวาง(ระยะ3)	ห้วยขวาง	1.31	
3	ท่าทราย	บางเขน	19.20	
4	บางบัว(ระยะ2)	บางเขน	1.55	
5	พฤกษ์ชาติ	บางกะปิ	46.00	
6	บางนา 1	พระโขนง	8.70	
7	ธนบุรี 1	บางขุนเทียน	37.67	
	รวม	7 เขต	117.16	

ที่มา กองแผนงาน การเคหะแห่งชาติ

¹อมรรตน์ กฤตยานวิชัย, การศึกษาเพื่อวางแนวทางจัดหาสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานครในแง่ของการผังเมือง, วิทยานิพนธ์ การผังเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526, หน้า 185.

ส่วนของการเคหะแห่งชาติเหล่านี้ได้ให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่ในเขต
 ทักอาศัย ซึ่งการเคหะได้จัดสร้างขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเคหะแห่งชาติเป็นหน่วย
 งานที่มีหน้าที่ในการจัดหาที่อยู่อาศัยแก่ประชาชน โดยได้จัดสร้างที่อยู่อาศัยแบบ
 ต่าง ๆ เช่นอาคารสำเร็จรูปซึ่งมีทั้งอาคารเดี่ยวและอาคารรวม รวมทั้งการ
 ปรับปรุงสภาพชุมชนแออัดให้มีสภาพดีขึ้น ซึ่งในโครงการดังกล่าวนอกจากจะสร้าง
 ที่อยู่อาศัยแล้ว ยังได้แบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้สำหรับการพัฒนาเป็นส่วนสาธารณะต่อไป
 ทั้งนี้เพื่อว่าเมื่อโครงการเสร็จสิ้นลงก็จะเป็นเคหะชุมชนที่สมบูรณ์แบบและได้มาตรฐาน¹

ส่วนส่วนสาธารณะอื่น ๆ นั้นในกรุงเทพมหานครพบว่า ยังมีส่วนสาธารณะ
 ที่จัดขึ้นโดยจัดร่วมกับประชาชนในละแวกรอบ ๆ วัด ซึ่งได้แก่สวนปลาวิคลานบุญ
 ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ หน้าวิคลานบุญ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง
 โดยถือได้ว่าเป็นส่วนสาธารณะที่มีรูปแบบแปลกพิเศษออกไปคือ สวนสาธารณะดัง
 กล่าวมีพื้นที่ประมาณ 4.81 ไร่ (รวมบริเวณวัด) และบริเวณท่าน้ำหน้าวิคตลอดแนว
 ริมฝั่งจะเป็นที่อยู่ของปลาและสัตว์น้ำมากมาย ชุกชุมมาก ในแต่ละวันจะมีประชาชน
 ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก และจะมีมากเป็น
 พิเศษในวันหยุดราชการรวมทั้งในวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ²

4.2.1.2 ศูนย์เยาวชน (แผนที่แผ่นที่ 7)

ศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานครตั้งขึ้นเพื่อการ
 แก้ปัญหาเยาวชนจากสมมติฐานที่ว่า หากเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 ในทางที่ถูกที่ควรแล้วจะสามารถแก้ปัญหาเยาวชนได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะ
 เยาวชนเหล่านี้จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า การปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม
 ให้แก่เยาวชนในวันนี้ เท่ากับเป็นการสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของชาติในอนาคต
 จึงมีคำกล่าวที่ว่า

¹ การเคหะแห่งชาติ กองแผนงาน ฝ่ายจัดการทรัพย์สิน.

² กรุงเทพมหานคร, ที่ระลึกวัน กทม. 14 ธันวาคม 2523 (กรุงเทพ
 มหานคร : 2523) หน้า 31.

" If you are planning for one year, plant rice ;
 If you are planning for ten year, plant tree ;
 If you are planning for hundred years, plant men. "

ในเขตกรุงเทพมหานครปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์เยาวชนขึ้นมาทั้งหมด
 ศูนย์โดยใช้สถานที่บางประเภทเป็นที่จัดตั้ง สถานที่เหล่านี้ได้แก่

1. ส่วนสาธารณะและอาคารของเทศบาล
2. โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาล
3. โรงเรียนรัฐบาล ถ้ากระทรวงศึกษาธิการอนุญาต
4. โรงเรียนราษฎร์ ถ้าเจ้าของอนุญาต
5. วัด ถ้าเจ้าอาวาสอนุญาต
6. สถานที่ราชการ ถ้ามีที่ว่างและไม่ได้ใช้ประโยชน์อื่นใด
7. องค์กรหรือที่ทำการของเอกชน ถ้าเจ้าของหรือผู้จัดการอนุญาต

ศูนย์เยาวชนที่จัดตั้งขึ้นมีการแบ่งเป็นศูนย์หลักและศูนย์ในระดักรองลงไป
 ในการให้บริการแก่สมาชิกของศูนย์ โดยแบ่งออกเป็นศูนย์ต่าง ๆ ดังนี้

1. ศูนย์เยาวชน 1 (วัดโสมนัส) ประกอบด้วย 4 ศูนย์คือ
 - 1.1 ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส
 - 1.2 ศูนย์เยาวชนเทเวศร์
 - 1.3 ศูนย์เยาวชนสวนอ้อย
 - 1.4 ศูนย์เยาวชนวัดมหาธาตุ
2. ศูนย์เยาวชน 2 (เคหะวนิช) ประกอบด้วย 3 ศูนย์คือ
 - 2.1 ศูนย์เยาวชนเคหะวนิช
 - 2.2 ศูนย์เยาวชนบางเขน
 - 2.3 ศูนย์เยาวชนวิสุทธิศ
3. ศูนย์เยาวชน 3 (ปทุมวัน) ประกอบด้วย 4 ศูนย์คือ
 - 3.1 ศูนย์เยาวชนปทุมวัน

- 3.2 ศูนย์เยาวชนหัวลำโพง
- 3.3 ศูนย์เยาวชนบ่อนไก่
- 3.4 ศูนย์เยาวชนคลองเตย
- 4. ศูนย์เยาวชน 4 (ลุมพินี) ประกอบด้วย 2 ศูนย์คือ
 - 4.1 ศูนย์เยาวชนลุมพินี
 - 4.2 ศูนย์เยาวชนวัดปทุมคงคา
- 5. ศูนย์เยาวชน 5 (วัดจักรแก้ว) ประกอบด้วย 3 ศูนย์คือ
 - 5.1 ศูนย์เยาวชนวัดจักรแก้ว
 - 5.2 ศูนย์เยาวชนอัมพวา
 - 5.3 ศูนย์เยาวชนโรจาร์ธนบุรี
- 6. ศูนย์เยาวชน 6 (เวฬุราชิน) ประกอบด้วย 3 ศูนย์คือ
 - 6.1 ศูนย์เยาวชนวัดเวฬุราชิน
 - 6.2 ศูนย์เยาวชนราษฎร์บูรณะ
 - 6.3 ศูนย์เยาวชนวัดม่วง
- 7. ศูนย์เยาวชน 7 (บางนา) ประกอบด้วย 3 ศูนย์คือ
 - 7.1 ศูนย์เยาวชนบางนา
 - 7.2 ศูนย์เยาวชนวัดธาตุทอง
 - 7.3 ศูนย์เยาวชนวัดคอกไม้

ศูนย์เยาวชนทั้ง 22 ศูนย์ได้กระจายตัวอยู่ในเขตต่าง ๆ รวม 14 เขต โดยที่บางเขตมีศูนย์เยาวชนตั้งอยู่มากกว่า 1 ศูนย์ และในบางเขตไม่มีศูนย์เยาวชนตั้งอยู่เลย ¹

¹งานศูนย์เยาวชนและสนามเด็กเล่น กองสันตนาการ, สำนักสวัสดิการสังคม.

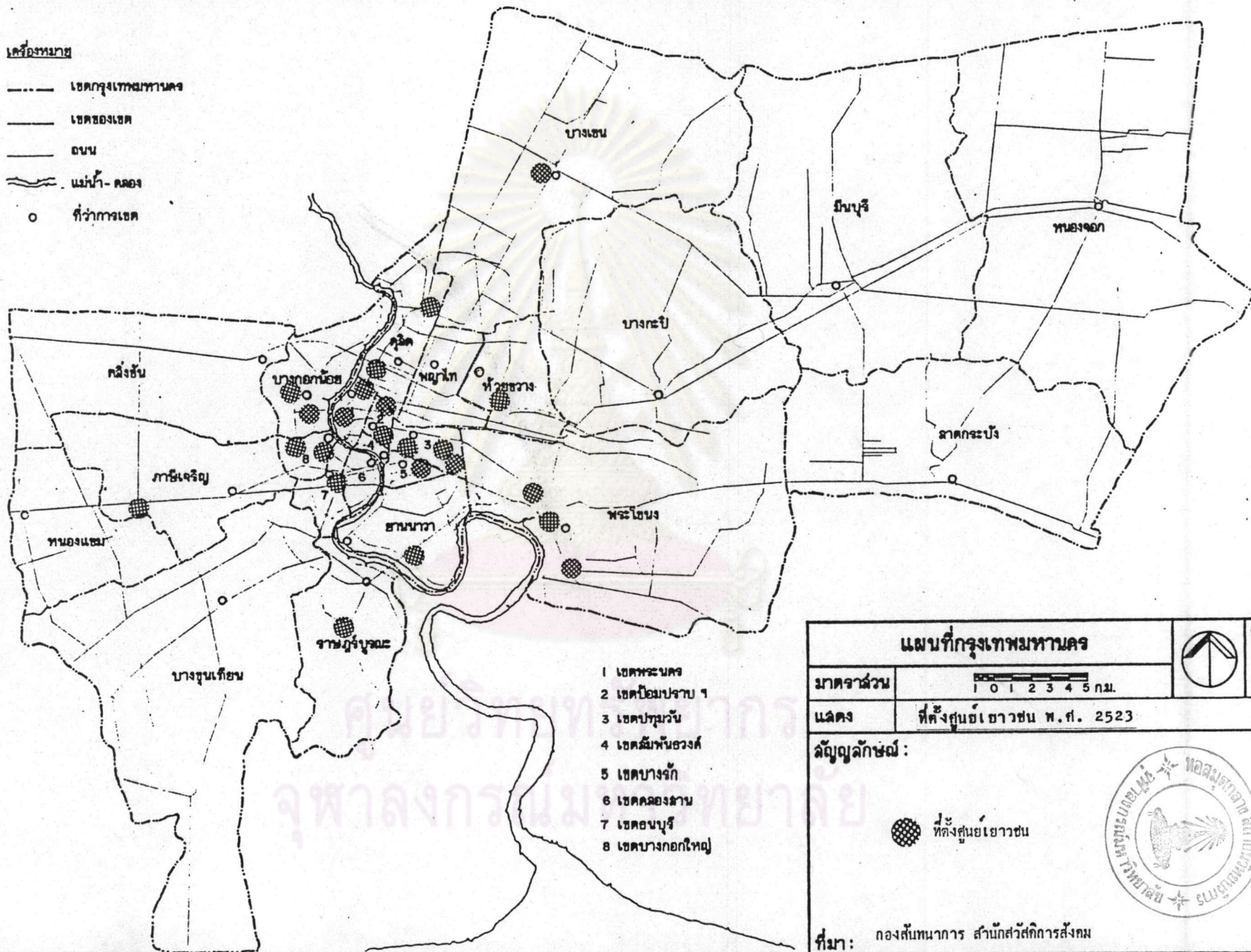
ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและที่ตั้งของศูนย์เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2523

ลำดับ	เขต	จำนวนศูนย์	หมายเหตุ
1	ปทุมวัน	3	ไม่รวมศูนย์เยาวชนไทย-ญี่ปุ่น ในเขตห้วยขวาง
2	พระโขนง	3	
3	พระนคร	2	
4	บางรัก	2	
5	กุหลิม	2	
6	บางกอกน้อย	2	
7	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	1	
8	พญาไท	1	
9	บางกอกใหญ่	1	
10	สัมบุรี	1	
11	ยานนาวา	1	
12	บางเขน	1	
13	ภาษีเจริญ	1	
14	ราชบุรี	1	
	รวม	22	

ที่มา กองสันตนาการ สำนักสวัสดิการสังคม

เครื่องหมาย

- เขตกรุงเทพมหานคร
- เขตของเขต
- ถนน
- ~ แม่น้ำ- คลอง
- ที่ว่าการเขต

- 1 เขตพระนคร
- 2 เขตป้อมปราบฯ
- 3 เขตปทุมวัน
- 4 เขตสัมพันธวงศ์
- 5 เขตบางรัก
- 6 เขตคลองสาน
- 7 เขตธนบุรี
- 8 เขตบางกอกใหญ่

แผนที่กรุงเทพมหานคร			แผนที่ 7
มาตราส่วน	1 0 1 2 3 4 5 กม.		
แสดง	ที่ตั้งศูนย์เยาวชน พ.ศ. 2523		
สัญลักษณ์ : ที่ตั้งศูนย์เยาวชน			
 ที่มา : กองสนับสนุนการ สำนักสวัสดิการสังคม			

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนสมาชิกของศูนย์เยาวชนแต่ละแห่งในเขตกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	ศูนย์เยาวชน	จำนวนสมาชิก		รวม	หมายเหตุ
		ชาย	หญิง		
1	วัดโสมนัส	1,240	691	1,931	ศูนย์หลักในเขตพื้นที่
2	เทเวศร์	2,517	563	3,080	
3	สวนออย	764	285	1,049	
4	วันหาซากุ	1,050	658	1,708	
5	เกษราภิรมย์	2,102	748	2,850	
6	บางเขน	857	354	1,211	
7	วิสุทธิ	2,554	812	3,366	
8	ปทุมวัน	785	291	1,076	
9	วัดหัวลำโพง	703	407	1,110	
10	บ่อนไก่	1,262	836	2,098	
11	คลองเตย	288	298	586	
12	สุขุมวิท	6,831	1,997	8,828	
13	วัดปทุมคงคา	507	455	962	
14	จักรแก้ว	390	301	691	
15	อัมพวา	375	325	700	
16	โรทารี ซุมบุรี	1,575	318	1,893	
17	เวทราธิน	356	370	726	
18	ราษฎร์บูรณะ	731	99	830	
19	วัดม่วง	592	228	820	
20	บางนา	425	218	643	
21	วัดธาตุทอง	1,174	671	1,845	
22	วัดกอกไม้	286	333	619	
รวม		27,364	11,258	38,622	

ที่มา กองสังฆนทการ สำนักสวัสดิการสังคม

เมื่อพิจารณาถึงขนาดของศูนย์โดยใช้จำนวนสมาชิกของศูนย์แต่ละศูนย์ มาพิจารณา ซึ่งได้แก่ผู้ที่มีอายุระหว่าง 8 - 18 ปี ทั้งชายและหญิง รวมทั้งผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี แต่ไม่เกิน 25 ปี ซึ่งจะรับสมัครเป็นสมาชิกสมทบ ศูนย์แต่ละแห่งจะมีจำนวนสมาชิกต่างกันมาก

ศูนย์เยาวชนทั้ง 22 ศูนย์สามารถนำมาแบ่งกลุ่มตามจำนวนของสมาชิก ทั้งหญิงและชาย โดยใช้ข้อมูล 2523 พบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ศูนย์เยาวชนที่มีสมาชิกมากกว่า 5,000 คน พบว่ามีเพียงศูนย์เดียวคือ ศูนย์เยาวชนลุมพินี ซึ่งมีจำนวนสมาชิกมากที่สุดและมากกว่า ศูนย์ในลำดับรองลงไปถึง 3 เท่า

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ศูนย์ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 2,000 - 5,000 คน ประกอบด้วยศูนย์ต่าง ๆ คือศูนย์เยาวชนวิสุทธิ เทเวศร์ เทศะวิเศษ และบ่อนไก่ รวม 4 ศูนย์

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ศูนย์ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 1,000 - 2,000 คน ประกอบด้วยศูนย์ต่าง ๆ คือ ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส โรตารี่ธนบุรี วัดธาตุทอง วัดมหาธาตุ บางเขน วัดหัวลำโพง ปทุมวันและสวนอ้อย รวม 8 ศูนย์

กลุ่มที่ 4 ได้แก่ศูนย์ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 500 - 1,000 คน ประกอบด้วยศูนย์ต่าง ๆ คือ ศูนย์เยาวชนวัดปทุมคงคา ราษฎร์บูรณะ วัดม่วง เวฬุราชิน อัมพวา ฉัตรแก้ว บางนา วัดคอกไม้และคลองเตย รวม 9 ศูนย์

ศูนย์เยาวชนทั้งหมดในกรุงเทพมหานครได้จัดให้มีกิจกรรมประเภทต่างๆ ในรอบปี 2523 สามารถสรุปได้เป็น 7 ประเภทดังนี้คือ

1. พลศึกษา ประกอบด้วย ปิงปอง บาสเกตบอล ฟุตบอล แอควมินตัน วาสน้ำ วอลเลย์บอล ยูโด มวย แซร์บอล ยิมนาสติก ตะกร้อ และอื่น ๆ เป็นต้น

2. นันทกรรมและโภชนาการ ประกอบด้วย ประดิษฐ์ดอกไม้ ตุ๊กตา คัดเสื้อผ้า ประดิษฐ์เศษวัสดุ ของชำร่วย ถักกระเป๋า หมวก หมอน

ผ้าพันคอ ประกอบอาหาร และสลักและเครื่องหนัง เป็นต้น

3. นาฏศิลป์และดนตรี ประกอบด้วยระบำต่าง ๆ ตะลุง โขน
ดนตรี ขับร้อง และการบันเทิงอื่น ๆ เป็นต้น

4. หอสมุด ประกอบด้วย การอ่านหนังสือ ยืมหนังสือ เล่า
นิทาน จัดตู้หนังสือและซ่อมหนังสือ เป็นต้น

5. ศิลป ประกอบด้วยการวาดภาพ ทัศนศึกษาและอื่น ๆ เป็นต้น

6. การสังคมสงเคราะห์และการบำเพ็ญประโยชน์ ประกอบด้วย
แนะแนวการศึกษาและอาชีพ แนะนำกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์และทำความสะอาด
 เป็นต้น

7. เบ็ดเตล็ด ประกอบด้วย หมากฮอส หมากรูก โคมิน
ต่อภาพ ชิงช้า กระดานสั้น ทายปัญหา ห่วงยาง เชือกกระโดด กิจกรรม
เข้าจังหวะ เกมส์ต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นได้รับความสนใจจากสมาชิกและผู้เข้ามาใช้
ในปี 2523 ในแต่ละประเภทดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ร่วมกิจกรรมในกิจกรรมแต่ละประเภทในศูนย์เยาวชนทั้ง 22 ศูนย์ (เรียงจากมากไปน้อย) พ.ศ. 2523

ลำดับ	ประเภทกิจกรรม	ผู้ร่วมกิจกรรมทั้งหมด		หมายเหตุ
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	
1	พลศึกษา	518,543	36.67	
2	เบ็คเตลิค	389,860	27.57	
3	นาฏศิลป์และดนตรี	171,242	12.11	
4	ห้องสมุด	171,075	12.10	
5	การสังคมสงเคราะห์	89,725	6.34	
6	หัตถศึกษาและโภชนาการ	50,456	3.57	
7	ศิลป์	23,275	1.64	
	รวม	1,414,176	100.00	

ที่มา รายงานผลการดำเนินงานศูนย์เยาวชนปี 2523 กองสันฑนาการ
สำนักสวัสดิการสังคม

จากตารางที่ 15 จะเห็นได้ว่า ศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานครได้จัดบริการให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดประมาณ 1,500,000 คนหรือประมาณร้อยละ 30 ของประชากรในกรุงเทพมหานคร และพบว่ากิจกรรมที่เยาวชนให้ความสนใจมากที่สุดได้แก่เรื่องของการกีฬา คือประมาณร้อยละ 40 รองลงมาได้แก่กิจกรรมเบ็คเตลิคประมาณร้อยละ 30 ส่วนกิจกรรมที่เยาวชนให้ความสนใจน้อยที่สุดได้แก่เรื่องของศิลป์ ซึ่งมีประมาณร้อยละ 2 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดเท่านั้น

นอกจากศูนย์เยาวชนทั้ง 22 ศูนย์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กรุงเทพมหานครยังมีศูนย์เยาวชนขนาดใหญ่อีกศูนย์หนึ่ง ซึ่งเป็นศูนย์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น ศูนย์ดังกล่าวเป็นศูนย์ที่มีความแตกต่างออกไปจากศูนย์เยาวชนอื่น ๆ

ที่กล่าวมาแล้ว จึงขอแยกพิจารณาเป็นอีกส่วนหนึ่งออกไป

4.2.1.3 ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น)

(แผนที่แผ่นที่ 8)

ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) เป็นศูนย์เยาวชนที่สร้างขึ้นใหม่ มีลักษณะแตกต่างออกไปจากศูนย์เยาวชนที่มีอยู่เดิมตามเขตต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะศูนย์ดังกล่าวเป็นศูนย์ที่ประกอบด้วย อาคารขนาดใหญ่สำหรับใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการสันทนาการเช่นการฝึกอาชีพ สถานที่เล่นดนตรี ห้องประชุม นอกจากนี้ยังมีสนามกีฬาหลายประเภท สระว่ายน้ำ ห้องฝึกกีฬาในร่ม รวมทั้งมีห้องพักสำหรับกีฬา และเยาวชนรวมอยู่ในพื้นที่ของศูนย์ด้วย

ศูนย์ดังกล่าวได้เปิดใช้เป็นสถานที่สันทนาการแห่งใหม่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร เมื่อเดือนเมษายน 2525 บนเนื้อที่ประมาณ 73 ไร่ โดยตั้งอยู่ที่ถนนโรงปูน แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง ศูนย์ดังกล่าวได้แบ่งการดำเนินงานสันทนาการแก่สมาชิกของศูนย์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

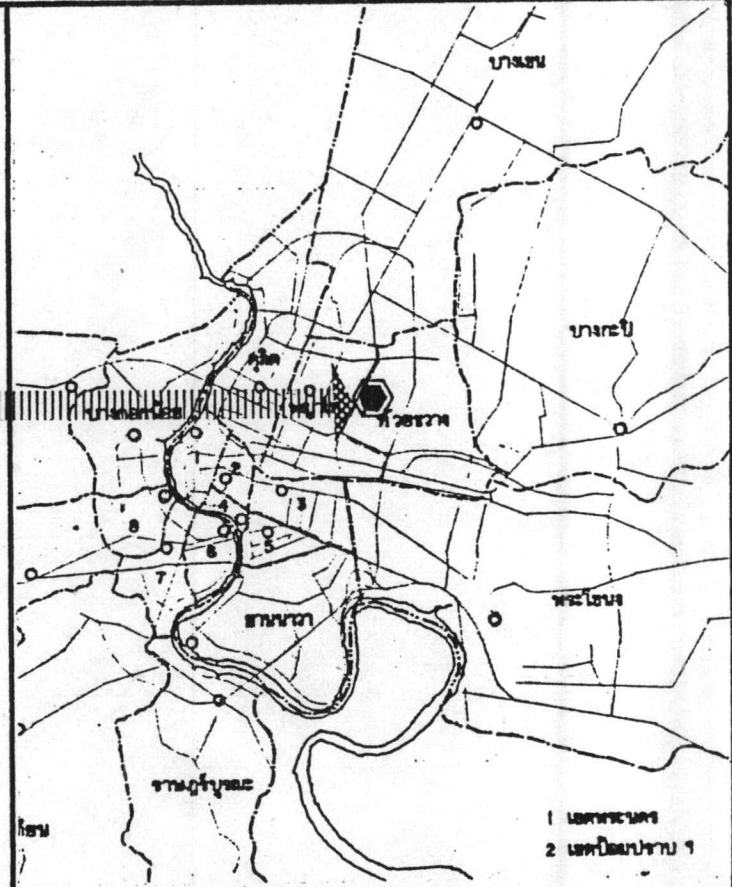
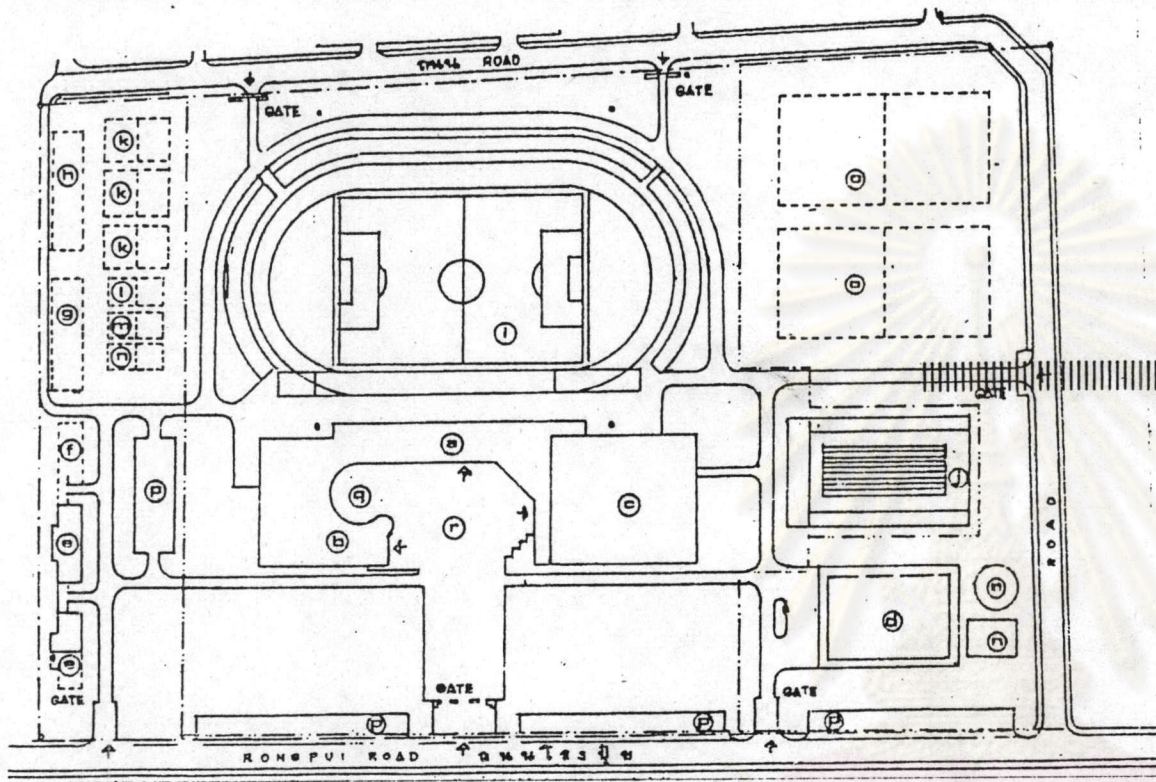
1. กีฬา

1.1 สนามกีฬาดินแดงประกอบด้วย

สนามฟุตบอล ลู่วิ่งและสนามกีฬาประเภทลู่วิ่งและลาน รวมอัตรจักรู้เข้าชมได้ประมาณ 8,000 คน

1.2 อาคารกีฬาเวสน์ 1 เป็นอาคารยิมเนเซียม สามารถจัดการแข่งขันและฝึกซ้อมกีฬาแบดมินตัน 3 สนาม หรือ บาสเกตบอล 1 สนาม พร้อมอัตรจักรู้เข้าชมได้ประมาณ 1,000 คน

1.3 อาคารกีฬาเวสน์ 2 เป็นอาคารยิมเนเซียมสามารถใช้แข่งขันและฝึกซ้อมกีฬาวอลเลย์บอล 2 สนาม วอลเลย์บอล 3 สนาม แบดมินตัน 6 สนาม เทนนิส 1 สนาม พร้อมอัตรจักรู้เข้าชมได้ประมาณ 1,500 คน

1 เขตพระนคร
2 เขตป้อมปราบฯ

a อาคารที่ทำการศูนย์เยาวชน	d อาคารกีฬาเวสน์	l สนามาสเกตบอล
b ห้องกิจกรรม	e หอพักเยาวชน	m สนามวอลเลย์บอล
" ห้องสมุด	f ห้องอาหารเยาวชน	n สนามตะกร้อ
" ห้องนิทรรศการ	g อาคารที่เก็บขี้นก	o สนามฝึกซ้อมฟุตบอล
" หอประชุม	h อาคารที่โถงงาน	p ใจจรด
" ที่ทำการศูนย์ฯ	i สนามกีฬาติณสูลานนท์	q เวทีกลางแจ้ง
c อาคารกีฬาเวสน์	j สระว่ายน้ำ	r ลานอเนกประสงค์
	k สนามเทนนิส	

แผนที่กรุงเทพมหานคร		 แผนที่ 8
มาตราส่วน	 1 0 1 2 3 4 5 กม.	
แสดง	ที่ตั้งศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย - ญี่ปุ่น)	

สัญลักษณ์:

 ที่ตั้งศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย - ญี่ปุ่น)

ที่มา: กองสันทนาการ กรุงเทพมหานคร

พร้อมอัตรากำลังผู้ชมได้ประมาณ 800 คน

วอลเลย์บอล 1 สนาม

1.4 สระว่ายน้ำขนาด 25 x 50 เมตร

1.5 สนามเทนนิส 3 สนามและสนาม

1.6 สนามฝึกซ้อมฟุตบอล 2 สนาม

1.7 สนามตะกร้อ 3 สนาม

1.8 สนามบาสเกตบอล 1 สนาม

1.9 ห้องฝึกกีฬาในร่ม เช่น ยูโด

มวย ยิมนาสติก ยกน้ำหนัก 1 เป็นต้น

2. ห้องแสดงกิจกรรมต่าง ๆ

ห้องฉายภาพยนตร์ ผู้ชมประมาณ 200 คน

2.1 หอประชุมพร้อมเวทีการแสดงและ

2.2 เวทีกลางแจ้งผู้ชมได้ประมาณ

500 คน

2.3 ห้องแสดงนิทรรศการ

2.4 ห้องสมุด

3. การฝึกอาชีพต่าง ๆ

ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) ได้ฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า โภชนาการ ประดิษฐ์ดอกไม้และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งงานทางด้านช่างเช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

4. หอพักเยาวชนและนักกีฬา จำนวน 2 หลัง โดยสามารถรับผู้ที่เข้ามาพักได้หลังละประมาณ 100 คน

ปัจจุบันศูนย์เยาวชนดังกล่าวได้มีสมาชิกทั้งหมดประมาณ 37,000 คน โดยแยกออกเป็นสมาชิก 3 กลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 รัศมีอายุตั้งแต่ 8 - 18 ปี ประมาณ 16,000 คน
 กลุ่มที่ 2 รัศมีอายุตั้งแต่ 18- 24 ปี ประมาณ 6,000 คน
 กลุ่มที่ 3 สมาชิกประเภทศูนย์ส่งเสริมกีฬา ประมาณ 15,000 คน

สมาชิกเหล่านี้กระจายอยู่โดยทั่วไปทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งสามารถเดินทางเข้ามาใช้บริการของศูนย์นี้ได้อย่างสะดวก ศูนย์สหนาการแห่งใหม่นี้เชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนแหล่งสหนาการในกรุงเทพมหานครได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่ศูนย์เยาวชนที่มีอยู่เดิมในเขตต่าง ๆ นั้นกำลังประสบกับปัญหาในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงาน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การสหนาการในส่วนที่จัดขึ้นโดยรัฐนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาข้อมูลดังกล่าวเพียง 3 ประการคือ ส่วนสาธารณะ ศูนย์เยาวชนและศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) การสหนาการทั้ง 3 แบบนี้พบว่า ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ทางตอนในของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเขตพระนคร ปทุมวัน ซึ่งมีทั้งส่วนสาธารณะ ที่รู้จักกันโดยทั่วไปได้แก่สนามหลวง ส่วนสาธารณะในวังสราญรมย์ สวนลุมพินีและในขณะที่เดียวกันก็มีศูนย์เยาวชนตั้งรวมอยู่ด้วย โดยตั้งอยู่ในเขตพระนคร 2 ศูนย์ และเขตปทุมวัน 3 ศูนย์ ในขณะที่ศูนย์ทั้ง 22 ศูนย์นั้นตั้งอยู่ในเขตต่าง ๆ เพียง 14 เขตเท่านั้น

ส่วนในพื้นที่รอบนอกที่ถัดออกมาจะเห็นได้ว่า เขตบางเขน และห้วยขวาง นั้นมีที่ตั้งของแหล่งสหนาการที่สำคัญของกรุงเทพมหานครคือ สวนจตุจักร บริเวณหน้าสถานีขนส่งสายเหนือบนพื้นที่ 190 ไร่ และมีศูนย์เยาวชน 1 ศูนย์ตั้งอยู่ในเขต สำหรับในเขตห้วยขวางนั้นพบว่ามีศูนย์เยาวชนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ซึ่งเป็นศูนย์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น

สำหรับในเขตรอบนอกสุดนั้นพบว่า แหล่งสหนาการที่รัฐได้จัดให้บริการนั้นมีน้อยมาก จะเห็นได้จากไม่มีศูนย์เยาวชนตั้งอยู่ในเขตต่อไปนี้เลยคือ เขตหนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง คลิ่งชัน บางขุนเทียนและหนองแขม แต่สำหรับในเขตลาดกระบังนั้นพบว่ามีสวนสาธารณะตั้งอยู่ 1 แห่ง พื้นที่ประมาณ 50 ไร่

เหล่านี้เป็นต้น

การศึกษาในส่วนที่เป็นการสันตนาการโดยรัฐ เมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลทางด้านพื้นที่และประชากร จะเห็นได้ว่าในพื้นที่ที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมและพักอาศัยหนาแน่น นอกนั้นรัฐได้พยายามสงวนที่เว้นว่างไว้เช่น บริเวณสนามหลวง เกาะกลางถนน อนุสาวรีย์หรือตามที่ว่างระหว่างอาคาร เพื่อจัดสวนหย่อมรวมทั้งจัดให้มีศูนย์เยาวชนขึ้นตามโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนในพื้นที่ของวัดบางแห่งขึ้นมาด้วย พื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วยประชากรจำนวนมากและมีความหนาแน่นประมาณ 30,000 - 50,000 คน/ตารางกิโลเมตร กิจกรรมทางด้านสันตนาการของรัฐในพื้นที่ดังกล่าว จึงไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชากรในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในศูนย์เยาวชนแต่ละศูนย์นั้นยังมีรูปแบบการให้บริการที่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน โดยไม่ได้มีการพิจารณานำข้อจำกัดในทุก ๆ ด้านเท่าที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดในทางบุคคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่และอุปกรณ์มาแก้ไขปรับปรุงและปรับให้เหมาะสมกับการสันตนาการในแต่ละพื้นที่ไปประกอบกับในพื้นที่ดังกล่าวประชากรต้องมีกิจกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย ก่อให้เกิดการเค้นทางด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การหาเวลาว่างเพื่อนำมาใช้สำหรับกิจกรรมทางด้านสันตนาการจึงเป็นไปได้ยากมากในสภาพที่การบริการจากรัฐยังขาดแคลนอยู่อีกมาก ปัญหาที่พบเห็นอยู่เป็นประจำได้แก่การวิ่งเล่นของเด็ก ๆ บนทางเท้า สวนหย่อม อนุสาวรีย์รวมทั้งการเล่นฟุตบอล วิ่งออกกำลังกายของผู้ใหญ่ในบริเวณสวนสาธารณะในช่วงเวลาที่มีเวลาว่าง ในขณะที่รอบ ๆ ตัวของเด็ก ๆ เหล่านี้เป็นถนนหนทาง มีการจราจรอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ชวนให้ออกกำลังกาย เป็นต้นว่าอากาศเสีย เสียงดัง เป็นต้น เขตดังกล่าวได้แก่สัมพันธวงศ์ พระนคร บางรัก ปทุมวัน และป้อมปราบฯ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาต่อไปในเขตที่อยู่ถัดออกมาพบว่า การใช้ที่ดินจะลกระทับจากการเป็นย่านพาณิชย์กรรมขนาดใหญ่ลง และเป็นที่ตั้งของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ หลายแห่งโดยเฉพาะการเกิดขึ้นของหมู่บ้านจัดสรร เช่นในเขตบางกะปิ พระโขนง

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนแหล่งสันตนาการที่รักษันโดยรัฐในเขตต่าง ๆ ทั้ง 24 เขต พ.ศ. 2523

ลำดับ	เขตการปกครอง	ส่วนสาธารณะ	ส่วนหย่อม	ศูนย์เขาวรณ	รวม	หมายเหตุ
1	พระนคร	2	20	2	24	ในเขตห้วยขวางไม่ไ้รวม ศูนย์เขาวรณ กรุงเทพมหานคร (ไทย - ญี่ปุ่น)
2	ป้อมปราบ	-	2	1	3	
3	ปทุมวัน	1	6	3	10	
4	สัมพันธวงศ์	-	6	-	6	
5	บางรัก	-	1	2	3	
6	ยานนาวา	-	1	1	2	
7	ดุสิต	-	3	2	5	
8	พญาไท	-	2	1	3	
9	ห้วยขวาง	-	1	-	1	
10	พระโขนง	-	1	3	4	
11	บางเขน	1	2	1	4	
12	บางกะปิ	-	1	-	1	
13	หนองจอก	-	-	-	-	
14	มีนบุรี	-	-	-	-	
15	ลาดกระบัง	1	-	-	1	
16	ธนบุรี	-	4	1	5	
17	คลองสาม	-	4	-	4	
18	บางกอกน้อย	-	1	2	3	
19	บางกอกใหญ่	-	-	1	1	
20	ภาษีเจริญ	-	-	1	1	
21	บางขุนเทียน	-	-	-	-	
22	กัลยสิน	-	-	-	-	
23	ราษฎร์บูรณะ	1	-	1	2	
24	หนองแขม	-	-	-	-	
รวม	กรุงเทพมหานคร	6	55	22	83	

ที่มา ตารางที่ 11 และ 13

บางเช่น ภาษีเจริญ เป็นต้น พื้นที่เหล่านี้ยังมีที่ว่างพอที่จะใช้เพื่อการสันนทาการ ได้โดยเฉพาะในย่านพักอาศัยเอง โดยรูปแบบของการใช้ที่ดินดังกล่าวย่อมมีความแตกต่างกับพื้นที่ดังกล่าวมาตอนต้นในลักษณะของบริเวณย่านพักอาศัย ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นย่านพาณิชย์กรรมรวมอยู่กับการอาศัยไปด้วย แต่กลับมีลักษณะเป็นที่พักอาศัยเพียงอย่างเดียว ความหนาแน่นประชากรอยู่ระหว่าง 10,000 - 30,000 คน/ตร.กม. หรือน้อยกว่า แหล่งสันนทาการของรัฐจึงไม่ค่อยมีบทบาทมากนักในการให้บริการ เว้นแต่ในพื้นที่ของเขตห้วยขวาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) ในขณะที่เขตห้วยขวางนั้นเป็นเขตย่านพักอาศัยที่แท้จริง

สำหรับในเขตพื้นที่รอบนอกสุดของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นย่านเกษตรกรรมของเมืองนั้น พบว่ามีการให้บริการทางด้านสันนทาการจากรัฐน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ดังกล่าวไม่มีศูนย์เยาวชนตั้งอยู่เลย แต่ก็อาจพิจารณาได้ว่าในพื้นที่ดังกล่าวยังมีสภาพเป็นที่ว่างเหลืออยู่อีกมากมาย ประชากรอาศัยอยู่น้อย และกระจายตัวกันอยู่ตามเส้นทางคมนาคมเป็นหลัก โดยเฉพาะตามริมแม่น้ำลำคลอง ความหนาแน่นประชากรน้อยกว่า 1,000 คน/ตารางกิโลเมตร การสันนทาการที่มีอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจึงอาจแฝงตัวรวมอยู่กับการดำเนินชีวิตในแต่ละวันก็อาจเป็นไปได้

4.2.2 สันนทาการกึ่งสาธารณะ

สันนทาการกึ่งสาธารณะนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับสันนทาการสาธารณะแต่จำกัดในวงแคบที่หน่วยงานรับผิดชอบเท่านั้น เช่น สมาคมกีฬาสมัครเล่นต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างชีวิตของประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ให้มีพละนาามัยสมบูรณ์ ทั่วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทางด้านกาพักผ่อนหย่อนใจโดยผู้จัดมิได้มุ่งหวังผลกำไรแต่ประการใด

สันนทาการในส่วนนี้อาจจะมีข้อมูลที่ไม่สามารถชี้ชัดโดยตรงลงไปได้ สาเหตุจากสมาคมกีฬาสมัครเล่นต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นไม่มีสถานที่และสนามของตนเอง

ตารางที่ 17 แสดงจำนวน ประเภทสนามกีฬาในกรุงเทพมหานครที่สมาคมกีฬาใช้ฝึกซ้อมและแข่งขัน พ.ศ. 2522

ลำดับ	ประเภทสนาม	จำนวน	ผู้รับผิดชอบ	ประเภทกีฬาที่ใช้ฝึกซ้อมและแข่งขัน
1	กีฬาในร่ม	1	อสทท.	บาสเกตบอล แบดมินตัน ว่ายน้ำ
2	สนามยิงปืน	3	อสทท. กรมตำรวจ กรมการรักษาดินแดน	ยิงปืน เป่าปืน
3	เวลาดิโอกรม	1	อสทท.	จักรยาน
4	ลอนเทนนิส	8	อสทท.	เทนนิส
5	ฟุตบอล	5	อสทท.	ฟุตบอล รักบี้ ฟุตบอล สอกกี
6	สนามยิงธนู	1	อสทท.	ยิงธนู
7	สนามกีฬาในร่ม	3	กรมพลศึกษา	บาสเกตบอล วอลเลย์บอล เซปักตะกร้อ ว่ายน้ำ
8	สนามฟุตบอลและลู่วิ่งระยะ ทาง 400 เมตร	2	กรมพลศึกษา	เทเบิลเทนนิส ยูโด มวยสากลสมัครเล่น ฟุตบอล รักบี้ สอกกี กรีฑา
9	สระว่ายน้ำโอลิมปิก	1	กรมพลศึกษา	ว่ายน้ำ โปโลน้ำ กระโดดน้ำ
10	ลอนเทนนิส	10	กรมพลศึกษา	ลอนเทนนิส
11	ยิงธนู	1	กรมพลศึกษา	ยิงธนู
12	ฟุตบอลและลู่วิ่ง 400 เมตร	1	จุฬาฯ	ฟุตบอล รักบี้ สอกกี
13	ฟุตบอล	2	การทำเรือฯ	ฟุตบอล
14	ลอนเทนนิส	6	จุฬาฯ	ลอนเทนนิส
15	สระว่ายน้ำ	1	จุฬาฯ	ว่ายน้ำ
16	ฟุตบอลและลู่วิ่ง 400 เมตร	1	กองทัพบก	ฟุตบอล
17	สระว่ายน้ำ	1	ม. เกษตรศาสตร์	ว่ายน้ำ โปโลน้ำ กระโดดน้ำ
18	วอลเลย์บอล	1	ม. ธรรมศาสตร์	วอลเลย์บอล
19	วอลเลย์บอล	1	ร.ร. สุรศักดิ์มนตรี	วอลเลย์บอล
	รวม	50	.	

ที่มา กรมพลศึกษา

องค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทย (อสทท.) พ.ศ. 2522

แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องของจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นและแนวทางดำเนินการที่ผ่านมาก็ถือได้ว่าเป็นสหนาการประเภทหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากได้มีสนามของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาคของรัฐที่เปิดโอกาสให้สมาคมกีฬาสมัครเล่นได้ใช้ซ่อม รวมทั้งใช้แข่งขันด้วยในบางโอกาส สนามดังกล่าวมีประมาณ 50 สนามใช้สำหรับการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ เช่น ฟุตบอล บาสเกตบอล แบดมินตัน ยิมนาสติก จักรยาน เทนนิส วาโยน้ำและมวยสมัครเล่น เป็นต้น

4.2.3 สหนาการเอกชน

นอกจากสนามดังกล่าวแล้ว พบว่ายังมีหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลบางกลุ่มซึ่งเป็นเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคาราคาถนังแหล่งสหนาการในกรุงเทพมหานคร โดยมีได้หวังผลกำไรแต่ประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ไข้ปัญหาเพื่อเยาวชน ซึ่งจะเห็นได้จากรูปแบบและวิธีการดำเนินงานของสมาคมหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคม วาย เอ็ม ซี เอ วาย คัม เบิ้ลยู ซี เอ สโมสรโรตารี สมาคมไลออน ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งให้ความสำคัญแก่เยาวชนเป็นหลัก¹

องค์กรที่เกี่ยวข้องทางด้านนี้และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ สมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ. กรุงเทพมหานคร (Young Men's Christian Association of Bangkok) ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2480 (เป็นสมาชิกของสหพันธ์ วาย.เอ็ม.ซี.เอ.แห่งโลก ซึ่งปัจจุบันองค์กรดังกล่าวได้แพร่หลายและกระจายไปกว่า 83 ประเทศ และมีสำนักงานอยู่ที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์) โดยมีสำนักงานใหญ่ ตั้งอยู่ที่ถนนสาทรใต้ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานครและมีสาขาอีกแห่งหนึ่งคือ ที่ถนนวรจักร เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพมหานคร

¹ สมบัติ กาญจนกิจและคำรัส คาราศีกดิ์, สหนาการชั้นนำ. เอกสารเข็บเล่ม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2520.

ปัจจุบันองค์กรดังกล่าวมีสมาชิกประมาณ 10,000 คน เป็นชาย 6,000 คน และหญิง 4,000 คน กิจกรรมที่จัดขึ้นมีลักษณะคล้ายกับศูนย์เยาวชนของกรุงเทพมหานคร ดังเช่นกิจกรรมพลศึกษา การศึกษา การประชุม การฝึกผู้นำ สอนภาษา ค่ายกลางวัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดค่ายพักแรม ในต่างจังหวัดด้วย ตลอดระยะเวลาที่มีการเปิดให้บริการพบว่า กิจกรรมที่สมาชิกให้ความสนใจมากที่สุดได้แก่กิจกรรมทางค่านพลศึกษา โดยเฉพาะการว่ายน้ำ ค่ายกลางวันและค่ายพักแรม เป็นต้น¹

สมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ. กรุงเทพมหานคร ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่สามารถนำเอาข้อจำกัดหลาย ๆ ประการในการจัดการค่านสันทนการ เช่น เรื่องอาคารสถานที่ พื้นที่ อุปกรณ์ในการให้บริการแก่สมาชิก เงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน เป็นต้น มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางค่านต่าง ๆ ของเมืองใหญ่ ๆ ดังเช่นกรุงเทพมหานครได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงในการให้บริการแก่สมาชิกนอกจากนั้นสมาคมดังกล่าวยังมีการประสานงานกับสมาชิกทั่วโลก ซึ่งจะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันได้ระหว่างสมาชิกทุกชาติทุกภาษา

4.2.4 สันทนการธุรกิจ

สันทนการประเภทนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของการค้า ผู้จัดกิจกรรมประเภทนี้อาจได้แก่ เอกชน บริษัท โรงงานอุตสาหกรรม และธนาคาร เป็นต้น กิจกรรมที่จัดขึ้นก็เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งบางที่ผู้จัดประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ พนักงานหรือคนงานของตนได้มีการสันทนการ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งก็ย่อมมีประโยชน์ในทางอ้อมในการเพิ่มอัตราการผลิตสินค้าของตน ดังเช่นการสันทนการในโรงงานอุตสาหกรรม สโมสรของธนาคาร บริษัทต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น

¹ กอนนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, ทำเนียบหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเยาวชนในประเทศไทย. หน้า 496.

หลักการทางค้ำสนทนาการธุรกิจ คือพยายามสนองความต้องการทางค้ำสนทนาการของประชาชนโดยมุ่งที่จะหากำไร เงินทุนที่ลงไปเกี่ยวกับกิจกรรมค้ำสนทนาการนี้ก็เพื่อจะให้ได้ออกผลกลับมา รูปแบบของการจัดการค้ำสนทนาการดังกล่าว ในเขตกรุงเทพมหานครนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้คือ

4.2.4.1 ส่วนสนุก

4.2.4.2 ศูนย์การค้า

4.2.4.3 โรงภาพยนตร์

4.2.4.1 ส่วนสนุก

การดำเนินกิจการค้ำสนุกโดยเอกชนนั้น พบว่าในกรุงเทพมหานครมีอยู่ 2 แห่งที่กำลังดำเนินการให้บริการทางค้ำสนทนาการแก่ประชาชนคือ สวนสยาม ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตมีนบุรี ภายในประกอบด้วยที่พักผ่อนหย่อนใจหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการสร้างสรรค์น้ำขนาดใหญ่โดยจำลองลักษณะของทะเล เพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปพักผ่อนได้ทุกวัย

นอกจากนั้นยังมีสวนสนุกแดนเนรมิตร ซึ่งตั้งอยู่ในเขตบางเขน ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 35 ไร่ ภายในประกอบด้วยอุปกรณ์การละเล่นในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับประชาชนทุกวัยอายุ เช่น รถไฟเหาะ เครื่องบิน รถไฟค้ำล้งกา ชิงช้า ม้าหมุน เป็นต้น

ส่วนสนุกทั้ง 2 แห่ง เป็นแหล่งค้ำสนทนาการธุรกิจโดยตรง ในการที่จะให้บริการทางค้ำสนทนาการในเขตเมือง และเป็นที่ยินยอมของประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะในวันหยุดสัปดาห์รวมทั้งวันนักชดฤกษ์ต่างๆ

4.2.4.2 ศูนย์การค้า

ศูนย์การค้าหรือห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ได้กลายเป็นแหล่งค้ำสนทนาการของกรุงเทพมหานครไปโดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้

เพราะศูนย์การค้าดังกล่าวเป็นสถานที่ที่ให้ความสะดวกสบายแก่ผู้ที่มาใช้บริการ สถานที่สะอาด สวยงาม มีสินค้าหลาย ๆ ชนิดทั้งมีราคาตั้งแต่ 5 - 10 บาท จนถึง 100,000 บาท หรือมากกว่า ห้างยังจัดสถานที่บางส่วนไว้อย่างสวยงาม ประชาชนสามารถเดินชมสินค้าโดยจะซื้อหรือไม่ก็ได้ ศูนย์การค้าจึงเป็นแหล่งสังฆนาการที่ประชากรกรุงเทพมหานครไปบ่อยครั้งที่สุด¹

นอกจากจะให้บริการในค้าสินค้าโดยเฉพาะแล้ว ศูนย์การค้าหลาย ๆ แห่งได้จัดสวนสนุกไว้สำหรับเด็กรวมเอาไว้ด้วย และเชื่อว่าจะกลายเป็นแหล่งสังฆนาการที่สำคัญสำหรับกรุงเทพมหานครต่อไปในอนาคต ทั้งนี้เพราะศูนย์การค้าดังกล่าวได้เติบโตขึ้นมากมาย และเมื่อพิจารณาย้อนไปในอดีตพบว่า ในช่วงตั้งแต่ปี 2495 เป็นต้นมาจนถึงปี 2510 กรุงเทพมหานครมีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ในสมัยนั้นเพียง 7 แห่ง ซึ่งได้กลายเป็นศูนย์การค้าเก่าไปแล้วในปัจจุบัน เช่น ห้างไต้ฟ้า ห้างแมวก่า ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลวังบูรพา ห้างในคิงเกิ้ล เป็นต้น

ในช่วงต่อมา พ.ศ. 2510 - 2525 มีการสร้างศูนย์การค้าเพิ่มขึ้นอีก 26 แห่ง และมีขนาดใหญ่เพิ่มมากกว่าของเดิม ศูนย์การค้าที่สร้างขึ้นในช่วงนี้ได้แก่ สยามสแควร์ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลสีลม ซิดลม ลาดหญ้า ห้างสรรพสินค้าเมอร์ลิงส์ วังบูรพา สหานควาย ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สยามสแควร์ ห้างสรรพสินค้าพาต้าอินทรา ปิ่นเกล้า เป็นต้น ห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าเหล่านี้ พยายามจัดรูปแบบการให้บริการที่แตกต่างไปจากของเดิม คือนอกจากจะมีแต่การขายสินค้าแต่เพียงอย่างเดียว ได้เพิ่มบริการด้านอื่น ๆ เข้าไปด้วย เช่น สวนสนุกสำหรับเด็ก สวนสัตว์บางชนิด ร้านอาหาร ประเภทที่ไม่ต้องใช้เวลามากนักในการปรุง (Fast Food) ไว้บริการแก่ผู้ที่เข้าไปใช้บริการต่าง ๆ ในศูนย์การค้าเหล่านี้ เป็นต้น

¹ ประพนธ์ ลักษณะพิสุทธ์และคณะ, "การใช้เวลารว่างและกิจกรรมสังฆนาการของประชากรกรุงเทพมหานคร" อ่างแล้ว หน้า 69.

สำหรับในช่วงปัจจุบัน พ.ศ. 2525 - 2526 ได้มีโครงการก่อสร้างศูนย์การค้าขนาดใหญ่ขึ้นอีกมากมาย ประมาณ 22 แห่ง ในช่วงเพียง 1 ปี ศูนย์การค้าดังกล่าวมีระดับของการให้บริการที่สูงขึ้นไปอีก คือ นอกจากจะประกอบด้วยการบริการด้านสินค้าเกือบทุกประเภทแล้ว มีส่วนสนุกสำหรับเด็ก ยังมีการสร้างโรงภาพยนตร์ โรงแรม ห้องประชุมอเนกประสงค์ ร้านอาหารขนาดใหญ่ สวนหย่อม และการบริการด้วยระบบต่าง ๆ ที่ทันสมัยกว่าเดิม เป็นต้น ศูนย์การค้าที่จะสร้างขึ้นในช่วงปี 2525 - 2526 นี้ได้แก่ มาบุญครองเซ็นเตอร์ อิมรินทร์พลาซ่า พันธุ์ทิพย์พลาซ่า เซ็นทรัลพลาซ่า สีสลม เทรคเซ็นเตอร์ ตึกทอง โครงการวังเพชรบูรณ์ระยะ 1 เหล่านี้เป็นต้น โครงการในช่วงหลังนี้พบว่าจะต้องใช้เงินทุนมากมายทั้งสิ้นนับเป็น 1,000 - 10,000 ล้านบาท และเกือบทั้งหมดจะตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตอนในของกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น เช่น ปทุมวัน สีสลม บางรัก พญาไท เพลินจิต เป็นต้น

ศูนย์การค้าทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เชื่อว่าในอนาคตจะกลายเป็นแหล่งสินค้าการที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เพราะการบริการด้านสินค้าการในรูปแบบต่าง ๆ จากรัฐยังขาดแคลนและขาดการบริการที่ทั่วถึง ในพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร

4.2.4.3 โรงภาพยนตร์

แหล่งสินค้าการที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นสินค้าการธุรกิจโดยตรงและสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างสะดวกในการที่เข้าไปใช้และมีจำนวนมากที่สุดในปัจจุบันได้แก่ โรงภาพยนตร์ พบว่าในกรุงเทพมหานครมีจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 106 แห่ง¹ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

¹กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย, 2524.

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนโรงพยาบาลในแต่ละเขต พ.ศ. 2524

ลำดับ	เขตการปกครอง	จำนวนโรงพยาบาล	หมายเหตุ
1	พระนคร	7	
2	ป้อมปราบฯ	5	
3	ปทุมวัน	4	
4	สัมพันธวงศ์	8	
5	บางรัก	3	
6	ยานนาวา	4	
7	ดุสิต	7	
8	พญาไท	27	
9	ห้วยขวาง	1	
10	พระโขนง	13	
11	บางเขน	7	
12	บางกะปิ	3	
13	หนองจอก	-	
14	มีนบุรี	-	
15	ลาดกระบัง	1	
16	ธัญบุรี	3	
17	คลองสาน	3	
18	บางกอกน้อย	5	
19	บางกอกใหญ่	-	
20	ภาษีเจริญ	2	
21	บางขุนเทียน	2	
22	คลองตัน	-	
23	ราชบุรี	1	
24	หนองแขม	-	
รวม	กรุงเทพมหานคร	106	

4.2.4.3.1 โรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่ง หมายถึง

โรงภาพยนตร์ที่ฉายภาพยนตร์เรื่องนั้นเป็นเรื่องแรกและฉายเพียงเรื่องเดียวจะไม่มีการฉายควบกับเรื่องอื่น ลักษณะสิ่งแวดล้อมของโรงคือว่าภาพยนตร์ชั้น 2 เช่น เก้าอี้หนัง ความสะอาด การฉายภาพยนตร์จะไม่มีการพากย์เป็นภาษาไทยถ้าเป็นภาพยนตร์ต่างประเทศ แต่จะมีหนังสือภาษาไทยกำกับไว้ใต้ภาพ

4.2.4.3.2 โรงภาพยนตร์ชั้นสอง หมายถึง

โรงภาพยนตร์ที่ทำการฉายภาพยนตร์ต่อจากโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่ง ส่วนมากภาพยนตร์จะมีการพากย์เป็นภาษาไทย และมีการฉายควบกันสองถึงสามเรื่อง ราคาของบัตรเพื่อเข้าชมภาพยนตร์จะมีราคาสูงกว่าโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่ง

โรงภาพยนตร์นับได้ว่าเป็นแหล่งสันทนาการที่ให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างสะดวกในการที่จะเข้าไปใช้บริการเพราะมักตั้งอยู่ในทำเลที่เป็นย่านการค้าของเมืองอยู่แล้ว หรือตั้งรวมอยู่กับศูนย์การค้าหรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อประชาชนเดินทางเข้ามาในเมืองเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แล้ว ย่อมมีโอกาสที่จะอยากเข้าไปชมภาพยนตร์เพื่อเป็นการพักผ่อน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าในพื้นที่บางแห่งของกรุงเทพมหานคร จึงมีโรงภาพยนตร์ตั้งอยู่ติดกันหลาย ๆ โรง เช่นบริเวณสยามสแควร์ ประตูน้ำและสะพานควาย เป็นต้น เขตที่มีโรงภาพยนตร์มากที่สุดได้แก่เขตพญาไทคือ 27 โรง รองลงมาได้แก่เขตพระโขนง สัมพันธวงศ์ พระนคร บางเขน และคูสิต โดยมีจำนวน 13, 8 และ 7 โรงเท่ากันตามลำดับ ส่วนเขตที่ไม่มีโรงภาพยนตร์เลยได้แก่ เขตมีนบุรี หนองจอก คลองจั่นและหนองแขม

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า ในส่วนที่เป็นสันทนาการธุรกิจนั้น ยังมุ่งที่จะให้บริการแก่ประชากรในพื้นที่ตอนในของกรุงเทพมหานครเป็นหลัก โดยเฉพาะในเรื่องของศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่และโรงภาพยนตร์ นั้นพบว่าตั้งอยู่ในย่านธุรกิจใจกลางเมือง ในเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ดังเช่นในเขตบางรัก สัมพันธวงศ์ พญาไท ปทุมวัน ธนบุรีและคลองสาน เป็นต้น การที่แหล่งสันทนาการดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่เหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าวมีความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้ง การเข้าถึง กิจกรรมที่ต่อเนื่องออกไป

และความนิยมดั้งเดิมของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ อยู่แล้ว เมื่อมีการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวให้สามารถบริการค่านต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานสูงกว่าเดิมยิ่งขึ้น ประชาชนก็ยิ่งมาใช้บริการมากขึ้นตามไปด้วย

แต่เมื่อพิจารณาต่อไปในเขตที่ถัดออกมาเช่น เขตภาษีเจริญ บางกะปิ บางเขน รวมทั้งเขตรอบนอกคือ หนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง บางขุนเทียน คลองจั่น และหนองแขม จะมีแหล่งสินค้าการธุรกิจอยู่น้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัดเจนนี่ด้วยเหตุผลที่ว่า ในพื้นที่ส่วนนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นที่ว่าง และย่านพักอาศัย ประชากรจะอาศัยอยู่อย่างเบาบาง และบางส่วนยังเป็นพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ จึงไม่เป็นสถานที่ที่ประชากรจะเดินทางเข้ามาพบปะด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ เหมือนกับพื้นที่ทางตอนในของกรุงเทพมหานคร พื้นที่ดังกล่าวจึงไม่ได้รับความสนใจจากนักลงทุนเท่าที่ควร การคมนาคมไม่สะดวก ผ่านน้อย ประชาชนที่จะไปใช้บริการไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางการลงทุนของเอกชนในการสินค้าการในพื้นที่รอบนอกจึงมีน้อยมาก

4.2.5 สินค้าการส่วนบุคคลและครอบครัว

ในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถเข้าใจในเรื่องการสินค้าการของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครได้ดียิ่งขึ้น การสินค้าการในครอบครัวก็เพื่อให้ชีวิตในครอบครัวมีความสุข มีความใกล้ชิดซึ่งกันและกัน ในขณะที่สภาพการดำรงชีพในปัจจุบัน สมาชิกภายในบ้านจะต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากยิ่งขึ้น เวลาสำหรับครอบครัวจะมีน้อยลง การสินค้าการครอบครัวจึงมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นทุกวัน

สถานที่ประกอบกิจกรรมได้แก่บริเวณภายในบ้านหรือภายนอกอาคารส่วนกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นได้แก่ที่นั่งเล่น ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ ปลูกผักหรือพันธุ์ไม้ เลี้ยงสัตว์ จัดงานพิเศษในโอกาสเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ตรุษจีน เป็นต้น

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้วิจัยในเรื่อง การใช้เวลาว่างและกิจกรรมสันทนาการของประชากรกรุงเทพมหานครและพบว่า ประชากรกรุงเทพมหานครมีจุดมุ่งหมายในการใช้เวลาว่างหลายประการ คือ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดของร่างกาย เพื่อสุขภาพและความสมบูรณ์ของร่างกาย เพื่อให้จิตใจสดชื่นแจ่มใส เพื่อแสวงหาความสุขร่วมกับครอบครัว เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและเพื่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตามลำดับ ช่วงเวลาที่ประชากรกรุงเทพมหานครมีเวลาว่างมากคือหลัง 18.00 น. และมีเวลาว่างมากที่สุดในวันหยุดประจำสัปดาห์กิจกรรมที่ประชากรกรุงเทพมหานคร ประกอบเป็นประจำคือดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุและอ่านหนังสือ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าโดยปกติทั่วไปแล้ว ประชากรในกรุงเทพมหานครนั้นมี สันทนาการส่วนบุคคลและครอบครัวอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการกิจในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ประกอบกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครเช่น ปัญหาการจราจร สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ทำให้ต้องเสียเวลาในการเดินทางและส่งผลถึงสุขภาพของประชากรโดยทั่ว ๆ ไป ประชากรกรุงเทพมหานครจึงนิยมที่จะพักผ่อนอยู่กับบ้าน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการสันทนาการส่วนบุคคลและครอบครัวอยู่แล้ว การศึกษาในครั้งนี้ไม่ได้มุ่งมาที่การสันทนาการในรูปแบบดังกล่าวข้างต้นนี้แต่อย่างใด เพราะสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีพของประชากร กรุงเทพมหานครไปเสียแล้ว

ข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเป็นการแสดงให้เห็นถึงสภาพโดยทั่ว ๆ ไป ทางด้านพื้นที่ซึ่งในที่นี้จะเป็นการพิจารณาเฉพาะเรื่องการใช้ที่ดิน และ ประชากรของกรุงเทพมหานครเท่านั้น ทั้งนี้เพราะข้อมูลทั้ง 2 ส่วน เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะทำให้ทราบได้ว่า ในบรรดาเขตปกครองทั้ง 24 เขตนั้น เขตใด มีการใช้ที่ดินเป็นอะไรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพิจารณาการใช้ที่ดินหลักในปัจจุบัน ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคต นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงเรื่องของการสันทนาการที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ต่าง ๆ แต่ละส่วนของ กรุงเทพมหานคร ทั้งที่เป็นสันทนาการที่จัดขึ้นโดยรัฐ เอกชนและสมาคมอื่น ๆ

โดยสรุปเป็น 5 รูปแบบดังกล่าวแล้วข้างต้นข้อมูลทั้งหมดเป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้น
ในปัจจุบันเท่านั้น และสำหรับในส่วนที่จะกล่าวในบทต่อไปจะพิจารณาเรื่องของ
การกำหนดมาตรฐานในการวางแผน สำหรับศูนย์สันตนาการกรุงเทพมหานครว่า
จะมีขั้นตอนหรือวิธีการอย่างไร เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับสภาพของการสันตนาการ
ในปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย